

THE LIBRARY

948.504
H782

5

ELLEN FRIES
SIGRID LEIJONHUFVUD

AGNETA HORNS
LEFVERNE

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

Pris: häft.: 3 kr. 25 öre; inb. 4 kr.

AGNETA HORNS LEFVERNE

EFTER ELLEN FRIES' EFTERLÄMNADE MANUSKRIFT

UTGIFVET MED TILLÄGG

AF

SIGRID LEIJONHUFVUD

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM 1908
KUNGL. HOFBOKTR. IDUNS TRYCKERI-AKTIEBOLAG

948.504
H782

FÖRORD.

Det var våren 1885, som Ellen Fries i Uppsala universitetsbibliotek påträffade Agneta Horns självbiografi, och redan följande vinter publicerade hon en följd af utdrag därur i första årgången af tidskriften Dagny. Ett par episoder har hon också införlifvat med sina första »Teckningar ur svenska adelns familjelif». Men det efterlämnade manuskript, som här offentliggöres, vittnar om hennes tyvärr aldrig fullbordade afsikt att utgifva den i en sammanhängande följd.

När Ellen Fries' plan nu återupptagits, har emellertid utgifvaren ansett sig böra i viss mån modifiera den. Då det historiska intresset på senare år alltjämt är i stigande — något som till stor del är Ellen Fries' egen förtjänst — har jag trott mig kunna följa Agneta Horns manuskript, som tack vare tillmötesgående från Uppsala universitetsbibliotek under utgifningen varit deponerat här i Stockholm, något närmare än Ellen Fries tänkt göra. Med undantag af en drastisk skildring i början har jag ej uteslutit något annat än tydligen genom felskrifning upprepade ord. Viktigare tillägg på några ställen hafva satts inom klammer; däremot hafva tydligen utglömda småord eller bokstäfver tillfogats och några vanliga förkortningar upplösts utan markering för att ej onödigtvis störa intrycket.

Den mest i ögonen fallande afvikelsen från Ellen Fries' redaktion torde dock ligga däri, att originalets ordformer bibehållits, ehuru stafningen som förut moderniserats. Det sällsynta tillfälle till bekantskap med sextonhundralets hvardags-språk, som särskildt de i självbiografien så ofta förekommande samtalen skänka, blir därigenom bättre tillvarataget. Dock ha

formerna »tu», »tin», »thet» o. s. v., som förekomma omväxlande med »du», »din», »det» o. s. v., utbyttis mot dessa senare och den konsekvent använda formen »gönom» ersatts med »genom» för att ej göra texten tungläst.

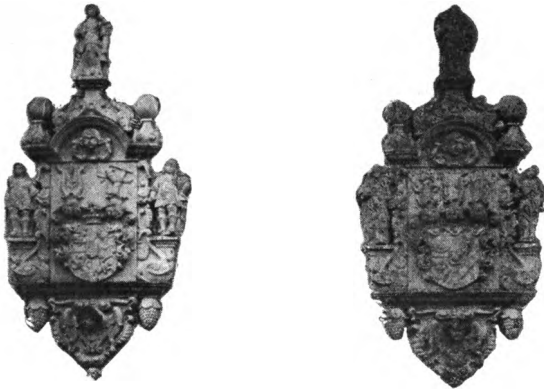
På några ställen har osäkerhet vållats af den omständigheten, att Agneta Horn kan skriva »å», »ä» och »u» alldeles lika och ibland uteglömmer tecknet öfver dem.

Ort- och släktnamn återgifvas under nutida former, men originalets stafning, såvida den afviker från dessa, angifves i registret.

Ellen Fries' inledning har bibehållits i det närmaste oförändrad. Afslutningen har däremot måst omarbetas på grund af det nya material som tillkommit, om än detta företrädesvis användts för tilläggen. För möjligheten att tillgodogöra en del af detta nya material har jag att tacka ägarna af Eriksbergs, Börstorps och Bergshammars arkiv, öfverstekammarjunkaren friherre C. C:son Bonde, öfversten friherre W. Leuhusen och godsägaren friherre C. Sack.

Stockholm i januari 1908.

Sigrid Leijonhufvud.

Agneta Horns och Lars Cruus' vapen (från Björklinge kyrka).

Agneta Horns lefverne, så lyder titeln på en i Uppsala Universitets bibliotek befintlig handskrift från 1600-talet.

Agneta Horn var den store rikskansleren Axel Oxenstiernas dotterdotter och den berömde fältherren Gustaf Horns dotter.

Hon har egenhändigt upptecknat sitt lefnadslopp från 1630 till 1650. Ehuru hon till en del var uppfostrad i Axel Oxenstiernas hem, besökte drottning Kristinas hof och åtföljde sin far och sin make i danska, tyska och polska krigen, har hon ingen tanke på att berätta för oss de stora tilldragelser hon bevittnade eller skildra de märkliga personligheter hon lärde känna. Hon skriver inga memoarer. Hon berättar allenast sitt eget lifs historia, sin barndoms sorger, sin ungdoms trofasta kärlek och alla de pröfningar hon hade att utstå, innan hon fick sitt hjärtas utkorade.

I utförlighet, i dramatiskt lif, i naivitet och omedelbar friskhet är denna roman från det verkliga lifvet under vår storhetstid i vår litteratur enastående. Den tål i dessa fall en jämförelse med den danska prinsessan Leonora Kristina Ulfelds berömda anteckningar.

Liksom när en elektrisk blinkare plötsligt upplyser ett mörkt landskap och låter oss för ett ögonblick se dess former, så kastar Agneta Horns biografi ett skarpt ljus — låt vara att det kommer blott från en punkt och blott för en kort tidrymd — öfver skaplynnet hos den tidens svenskar.

Agneta Horn gör oss främst bekant med sitt eget sjäslif, men hon skisserar därjämte andra personligheters vanor och tänkesätt.

Det evigt mänskliga träder oss till mötes i dessa karaktärer likaväl som tidevarfsprägeln. Känslorna af afund, agg och hat stå skarpa och oförmedlade, drag af råhet framskynta — ehuru väl det olika språket må tagas i betraktande, så att ej domen i detta fall blir för hård — men också ett djup, en naturlighet i känslolifvet, som verkar uppfriskande i vår öfverreflekterande tid.

Barmhärtigheten, tålmodet, de sedliga känslorna hämta sin kraft allena från religionen. Gudsfruktan var lifvets enda uppfostrarinna. Det var en enhet öfver personligheterna; med några få drag kunna de tecknas klart och bestämdt.

Agneta Horn rör sig, som sagdt är, uteslutande inom hemmets trånga krets. De historiska personligheterna uppträda i hvardagsdräkt. Endast hvardagshändelser skildras. Ramen är trång, om man så vill, men den lilla genrebilden kan ock ha sitt behag.

I historien träda personligheterna oss till mötes van-

ligen iförda ämbetsdräkt, de röra sig i det offentliga lifvets afmätta former, hvilka oftast tilldraga sig större intresse än personligheterna själfva. Dessa framstå därför för oss ej såsom människor med mänskliga fel och förtjänster, utan snarare såsom abstrakta uttryck för tidehvarfvets idéer. Och detta gäller särskildt personligheterna i vår egen äldre svenska historia, så fattig på memoarer, bref och anteckningar.

Utförligast har Agneta Horn skildrat händelserna från sin barndom. Naturligtvis har hon vid dialogerna tagit fantasien till hjälp, men dock gripit dem ur det dagliga lifvet. Ingen lärdomsapparat, inga onaturliga konstruktioner.

Efter hennes giftermål blifva skildringarna kortare och torra. Det torde dock ej vara utan intresse att se hvad en svensk krigares hustru den tiden kunde utstå för mödor och besvärligheter.

När och hvarför har Agneta Horn nedskrifvit sina minnen? Antagligen har hon gjort detta efter mannens död och till sina barns uppbyggelse. Hon sätter sig dock lifligt in i det förflutna, så att man vid första påseendet kan tycka, att hon skrifvit kort efter sedan händelserna timat.

Till 1652 är autobiografien fullföljd. För de följande åren finnas endast några lösa anteckningar — liksom ett utkast till en tänkt skildring.

Agneta Horn har en jämn, för sin tid läslig och drifven stil.

Hon stafvar konsekvent. Språket är ganska redigt. Hon briljerar aldrig med lärdomsord, men öfverflödar ej eller på provinsialismer; omsägningar förekomma visserligen ofta, men annars är tankegången redig och ut-

tryckssättet så klart, att det fullt ut kan jämföras med de flesta mäns på hennes tid och är betydligt öfverlägset de samtida damernas — drottning Kristina undantagen från detta omdöme.

Allt tyder på, att Agneta Horn ägde en ovanlig intelligens och en ej obetydlig skriftställartalang. I ett annat tidevarf och uppväxt under andra förhållanden kunde hon hafva blifvit en af vår litteraturs prydnader. Hennes begär att skrifva måste hafva varit oemotståndligt, då hon på detta sätt, utan yttre anledning, nedskrifver sina minnen.

Skada blott att hon ej fullföljt dem längre och att några blad af anteckningarna genom vårdslöshet under tidernas lopp förkommit.

De uteslutningar, som vi i det följande gjort, bestå endast i några enstaka omsägningar.

* * *

De två stora män, som förekomma i Agneta Horns själfbiografi, äro hennes morfader *Axel Oxenstierna* och hennes fader *Gustaf Horn*.

Rikskansleren är ej den storhet, som krymper tillsammans inför sin kammartjänare. Det ligger något värdigt och lugnt i alla hans familjeförhållanden. Han sörjer för de sinas bästa med samma försiktiga och kloka omtanke, som han vårdar sig om fäderneslandets. Det finnes hos honom en sällsynt jämvikt mellan allmänanda och familjeintresse. Fosterlandet först, familjen sedan; det ena skall göras, det andra icke låtas.

Agneta Horn bekräftar denna uppfattning af Axel Oxenstierna. Hon älskar och vördar sin morfar och

återger mästerligt hans uttryckssätt, välbekanta för hvar och en, som studerat hans brevväxling.

Axel Oxenstierna hade vid tjugufem års ålder gift sig med den fyra år äldre *Anna Åkesdotter Bååt*. Det var ett i allo lyckligt äktenskap, som efter fyrtioett år, 1649, upplöstes genom hustruns död. De hade alltid lefvat i "sämja och kärlek", och den gamle rikskansleren nedtrycktes djupt af hennes frånfälle.

Anna Åkesdotter var af de stilla i landet. Agneta Horn talar alltid om "sin goda och fromma mormor". Sådan var hon ock.

Hennes bref äro ytterst illa skrifna och ihopkomna, men hjärtegodheten skymtar dock allestädes fram. Axel Oxenstierna var ibland bekymrad för att hon skulle klema bort barnen. Han tyckte hon var en svag husmor, men han hyste dock förtroende för hennes husliga duglighet och saknade mycket hennes bistånd, då hon blef gammal och sjuklig.

I detta vörnadsvärda hem uppfostrades Agneta Horns moder *Kristina*, som 1628 vid sexton års ålder blef gift med riksrådet och fältmarskalken *Gustaf Horn*.

De bref Axel Oxenstierna skref till sin dotter, på hvars bröllop han var hindrad att komma, äro fyllda af visa faderliga förmaningar och återspegla hans upphöjda karaktär.

Om *Kristina Oxenstierna* veta vi intet annat än de smådrag Agneta Horn om henne meddelar.

Hennes tvillingsyster, *Katarina Oxenstierna*, "moster Karin", som systerdottern kallar henne, blef icke gift förrän 1640 med *Johan Cruus* af Edeby och änka redan 1645. Hon vistades således mest i föräldrahemmet och tyckes där haft ett rätt stort inflytande vid den veka mo-

derns sida. Agneta Horn beklagar sig öfver hennes hårda lynne och säger rent ut, att hon var bortskämd. Det var två kraftiga viljor, som drabbade tillsammans, mosterns och systerdotterns.

Af det förtroende Axel Oxenstierna satte till henne* och af hennes bref ser man, att hon var begåfvad med ett godt, redigt hufvud och praktisk duglighet. Hon förstod sig på landthushållningen, men hade ej sin moders runda hand och milda sinne.

Såsom älskvärda morbröder, liksom de ock voro goda söner och förträffliga äkta män, framstå i Agneta Horns anteckningar ambassadören i Osnabrück *Johan Oxenstierna* och guvernören i Estland, slutligen faderns efterträdare, rikskansleren *Erik Oxenstierna*. Agneta Horn endast bekräftar härvidlag hvad som framgår af underrättelser från andra håll.

Hennes fader, *Gustaf Horn*, är känd endast som den store krigaren. Agneta Horn låter oss nu känna honom såsom en god familjefader — måhända något svag till lynnet. Inför de kraftfulla kvinnonaturer, som omgäfvat honom, blir den bistre krigaren förvånande vek.

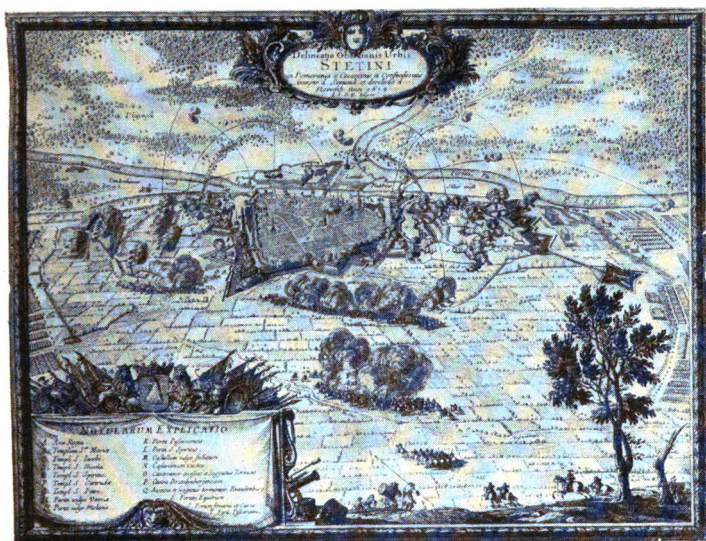
Slutligen finnes det ännu en ädel krigartyp i Agneta Horns anteckningar, som äger föga annan märklighet än att ha blifvit hennes make och betvingat hennes stolta lynne.

Ännu en personlighet framträder ofta hos Agneta Horn. Det är *Ebba Leijonhufvud*, som varit gift först med den siste Sturen, sedan med Agnetas farbror riksrådet *Klas Horn*. Denna fru målas af Agneta Horn svart i svart, med hårda, osympatiska drag. Fru Ebbas

* Se ock *Ellen Fries*, Teckningar ur sv. adelns familjelif I, s. 143—44.

duglighet, artiga och välvilliga väsen framhåller hon aldrig, däremot åskådliggör hon ypperligt hennes häftiga lynne, egoism och maktlystnad, fru Ebbas "affekter", som Axel Oxenstierna kallar dem och för hvilka han liksom hela världen krusade, hvarför de också ohejdadt utvecklades.

BESKRIFNING ÖFVER MIN
ELÄNDA OCH MYCKET VE-
DERVÄRTIGA VANDRINGES
TID SAMT ALLA MINA MYC-
KET STORA OLYCKOR OCH
HJÄRTANS HÅRDA SORGER
OCH VEDERVÄRTIGHET SOM
MIG DÄRUNDER HOPETALS
HAR MÖTT ALLTIFRÅN MIN
FÖRSTA BARNDOM, OCH HU-
RU GUD ALLTID HAR HUL-
PIT MIG MED ETT GODT TÅ-
LAMOD IGENOM GÅ ALLA
MINA VEDERVÄRTIGHETER.

Stettin. Kopparstick efter teckning af Erik Dahlberg.

Anno 1629 den 18 augusti och om en måndags morgon kl. 7 är jag, Agneta Horn Gustafdotter, född hit till denna onda och för mig mycket mödosamma och bedröfveliga världen uti staden Riga, mig själf till all som största sorg och vedervärdighet.

Herre min Gud, hjälp mig denna min svåra värld i denna min barndom och sedan, så länge Gud tackes unna mig mitt bedröfvade och elända lif, kristelig och väl igenomgå med ett godt tålmod, ehvad han tackes af sin faderliga vilja mig till att pålägga, att jag alltid måtte kunna låta mig nöja med hans vilja, som i allting är den bästa.

Gud hjälp mig min svåra och mycket vedervärdiga lefvernesvandring så till att igenomvandra, att det måtte

lända hans heliga namn till lof, pris och ära och alla mina till hugna och mig själf, arma och elända barn, till timelig välfärd och efter detta lifvet till evig salighet, och att jag måtte efter denna min utståndande stora hjärtesorg och eländhet få besittia den eviga glädjen, där ingen kan taga min glädje ifrån mig, och med en fullkommen fröjd få glädjas tillika med alla dina kristtrogna och de mina, efter min världsliga glädje har varit mycke kort och vankelbar här i denna min mycke svåra och bedröfveliga värld!

Ty han har varit utur viset tung och bedröfvelig strax af begynnelsen och i min späda barndoms år.

Herre min Gud, som har täckts till att begynna så tungt med mig, gör därpå en god och nådig ända, när dig så täckes!

Nu begynte jag strax i min späda barndom till att släpas världen omkring, ty min fru moder tog mig med sig ifrån Riga, när jag var 6 veckor gammal, och reste till min herr far, som då låg i lägret emot polackerna i Kurland, och där låge vi hela den hösten, allt intill om vinteren. Då bröt min herr far upp därifrån och drog med min fru mor till Finland, och toge de mig med sig.

Anno 1630 om våren drog min herr far och fru mor till Åbo, och steg min herr far där till skepp med det finska folket, som han hade hos sig, och seglade till Tyskland, till konung Gustaf Adolf. Och min fru mor tog mig och satte sig på en skuta vid Åbo och seglade till Sverige och drog sedan till min mormor till Fiholm och var där så länge, att min salig morbror Gustaf Oxenstierna begrofs.

Och efter att pesten var så mycket stark i Stockholm,

blef min fru mor på Häringe och låg där i barnsäng efter min enda bror Axel Horn, hvilken blef född den* på Häringe. Och strax därefter drog min mormor ifrån oss och till Preussen, och såg hon aldrig mer min fru mor sedan.

Och vi blefvo sedan den vintern öfver på Häringe allt intill om våren.

Anno 1631 uti april månat fick min fru mor bref, att hon skulle komma ut till Tyskland till min herr far till armén, det hon ock strax gjorde. I samma måna tog hon min lilla bror och mig med sig och steg till skepps i Elfsnabben. Och alla både henne, att hon skulle lämna oss barnen hemma i Sverige, men hon ville intet, utan sade, att hon ville nu gärna fägna sin man med sina tu barn. Ty tog hon oss båda med sig och seglade så till Tyskland med oss och landsteg vid Wolgast, och där kom min herr far emot henne och tog henne och oss med sig till armén, som då låg uti Neumark.

Och unte då Gud mig den stora lyckan, att jag hade både far och mor, men så varar det inte länge, att den fattige har något, utan det blir snart allt. Rätt så gick det ock mig, ty min svåra lycka lät strax se, att inte är vankelbarare och ostadigare än hon, och att en människa intet måtte bygga på henne, ty som bäst hon upphöjer en människa som aldra mest, så är olyckan aldra närmast och störst. Och så har min underliga lycka lekt med mig såsom en fisk med en krok och vet inte däraf, förrän han är fången.

Allt så har ock min svåra lycka gjort med mig och handlat mycket underlig med mig i alla mina dagar.

* Dagen af Agneta ej utsatt.

2451|07. *Agneta Horns lefverne.*

Alltså gick det mig ock denna gången i det fallet, att som bäst jag hade både far och mor och bror och allt det jag ville önska mig, och alla låddes då hålla mycket af mig för min fars och mors skull, och intet något lyckligare barn kunde då vara till än jag då var, men det ändra sig mycke snart med mig, det Gud vare klagadt, och allt för hastigt, att jag sedan på en kort tid blef af med alltihop, och all min förra lycka vändes mig i en stor olycka och hjärtans sorg och vedervärtighet, den så stor var och så svåra bitter, att hon inte står nogsam till beskrifva för mig.

Men så mycket till att säga, så kunde ingen af mitt stånd heller villkor och efter mina få år vara föga olyckeligare, än jag arma barn sedan blef. Och alla mina förra goda dagar vändes sedan i allt ondt och vedervärtighet för mig, efter Gud af sin faderliga vilja och mig till mycken olycka lät i juli månat, när vi låge i Neumark, min käre fru mor falla i den leda pesten; ty han gick mycket starkt i lägret, och dödde många af honom.

Och efter hon blef sjuk och di märkte, att det var pesten, lät min herr far taga mig och min bror och lät sätta oss båda med vår piga och amma på en kannan* och lät oss draga utföre ut till Stettin på Oderen.

Och när vi komme till Stettin, blefve vi barnen lagda i staden i herr Greger von Winsens hus. Och sedan kom jag aldrig mer till min dygdiga och kära fru mor, det sedan har varit en begynnelse och orsak till mina många hjärtans bittra tårar, som jag har fällt, och så till mycken annan min olycka, som jag sedan är råkat uti.

Och förde min herr far min fru mor efter till Stettin, och hon blef lagd i förstaden i ett lusthus i herr Greger

* Båt. (Jfr *Söderwall*, Ordbok öfver sv. medeltids-språket, »kani».)

von Winsens trädgård. Och när hon kom dit, begynte hon till att bättras, och min herr far och alla andra hade ett godt hopp om henne, att hon väl skulle blifva bättre och att Gud skulle vara mig så nådig, arma barn, och låta mig behålla min kära fru mor.

Och efter min herr far intet längre hade tid till att blifva hos henne, ty måste han draga till armén igen och lämnade henne efter sig i den goda förhoppningen, att hon snart skulle blifva bättre och komma till honom igen till armén. Så böd han ock oss barnen fara väl och såg sedan hvarken hustru heller barn mera än mig, som allena lefde till olyckan.

Drog så min herr far bort och var så glad, att hon skulle blifva bättre. Men den goda Gud, som alltid har haft annat i sinnet med mig, arma barn, och låtit mig förnimma, att han allena vill råda och göra hvad han tackes, antingen det är oss ledt heller ljuft, alltså handlade han ock denna gången med mig, i det att när min herr far var bortdragen, begynte min fru mor till att gå uppe. Och drömde hon en natt, huru min herr far var slagen, och blef hon så förskräckt däraf, att hon i sömnen oförvarandes ref på fresman*, så att det gick håll på henne, ty hon begynte till att läkas. Och strax begynte hon så hårdt till att frysa och föll så in på nytt igen och måste så sättia sitt lif till i sina bästa och unga år, då hon än inte var mer än på sitt 22 år.

Och har hon alltid i sin sjukdom önskat, om det icke har varit Gud emot, bedit, att hon måtte få lefva ännu en tid, att hon finge föda sina barn upp i gudsfruktan och alla kristeliga dygder, dock likväl alltid gifvandes sig tillfreds med Guds vilja.

* Varblåsa. (*Söderwall*, a. a.)

Men så behaga det nu inte så min Gud, utan när hon hade legat fjorton dagar i Stettin, som var den 8 augusti, så kom Gud och tog min saliga fru mor ifrån mig, arma och elända barn, igenom den timeliga och emot mig mycket obarmhäftiga och grymma döden och i en salig stund ifrån denna onda och mödosamma världen och ifrån mig, olyckliga barn, i min späda barndom.

Då jag ännu intet var mina två år fullt, så var redan alla mina goda och glada dagar borta.

Gud fröjde hennes själ i evighet och förläne kroppen en fröjdefull uppståndelse på den stora Herrans dag med alle sina kristtrogne och låte oss få mötas i den eviga glädjen, som den leda döden inte kan skilja oss åt!

Gud förbarme sig öfver mig, elända och arma, bedröfvade, moderlösa barn! Så mycket bittigt jag har måst träda in i min första stora hjärtans sorg och olycka! Och var hon mig ändå så mycket svårare, efter min salig fru mor föll mig så hastigt och oförmodelig ifrån i min mycket späda barndom och därtill med i ett främmat land och ibland okänt folk; hvilket allt var mig så mycket tyngre och svårare, att jag sedan därigenom har måst försökia och utstå så mången ond och hjärtelig hård dag och stund och så mycken vedervärtighet, att hon inte står all till att beskrifva. Och somt törs jag inte heller bekänna, efter det hände mig både af den ena och den andra, och allt var mig emot.

Men, i en summa, min värld var mig så tung och så öfvermåttan svår, efter min saliga fru mor dödde bort för mig i mina späda år, så att jag med godt skäl kunde klaga och säga: "Herre, du hafver plågat och låtit mig draga oket af ungdomen och af min späda barndom och så hårdt försökt mig och låtit mig känna ditt faderliga

ris; men, Herre, vänd dock icke dina barmhärtighet ifrån mig utan förbarma dig öfver mig och var mig nådelig efter dina godhet! Ty jag förlåter mig på dig, min Gud, som så bittida har täckts till lägga din tunga på mig efter din faderliga vilja. Jag beder dig ödmjukelig: Gif mig ett stadigt hopp till dig, att jag i denna min späda och olyckeliga barndom måtte kunna alltid förlåta mig på din trösteliga tillsäjelse, som har lofvat alla elända faderlösa och moderlösa barn, som sig på dig förlåta och sättia all sin förtröstning till dig allena, deras trogna fader och försörjare till att vara. Alltså var ock mig, elända moderlösa barn, en nådig, mild och barmhärtig fader och försörjare! Ty all min tro och förtröstning står till dig allena.

Låt mig uppväxa i gudsfruktan och alla kristeliga dygder, ditt heliga namn till ära och mig fattiga barn till evig salighet, och drag en faderlig omsorg för mig i min barndom och hela lifstid i all min nöd, sorg och vedervärtighet, som mig i denna min späda barndom och i främmat land kan hända och påkomma. Dig, Gud, min högsta tröst och tillflykt i all min nöd, dig befaller jag mig till lif och själ. Sänd dina heliga änglar, som alltid hålla vakt och vård om mig i denna min stora jämmer och eländighet, den jag nu af din faderliga vilja är råkat uti.”

Och när nu min saliga fru mor var död blefven, vardt hennes lik insatt i Sancte Jakobs kyrka i Stettin, och stog hon där i $1\frac{3}{4}$ år. Och min herr far var hos kongen, som då låg ved Berlin, och måste man fara uppåt riket och fick inte sedan draga neder till att beställa hvarken om min saliga fru mor heller om oss barnen, utan sände en finsk af adel, het Beureus, som min herr far själf har

gjort mycket godt. Den sände han till oss barnen, att han skulle skaffa oss allt det oss behof gjordes, att oss ingenting skulle fattas, och följa oss, dit min herr far ville vi skulle blifva, till dess vi komme till Sverige till min mormor. Och trodde min herr far honom aldra bäst af sina tjänare. Därför befallte han honom till att vara vår hofmästare och att han skulle med all flit aktå på oss, det han ock lofva min herr far.

Men huru han akta på oss, det vet Gud allena, som allt vet och han en gång skall svara före; men min piga och amma akta han med all flit på, så att det väl innan en kort tid syntes rätt grant efter hans uppvaktning. Och i en summa till att säja, både våra pigor och han, de akta så flitigt på hvarannan, att ingen akta på oss barnen, utan di läte oss både förhungra och försmäкта. Och akta min piga då inte mera sin ed, den hon så högt svor min saliga fru mor.

När min saliga fru mor först sjuknade och skulle sända oss från sig, hade hon min piga in till sig och sade till henne: "Nu, Ingri, svär och lofva mig det inför Gud och din fattiga själ, att om jag dör, du så skall vara och handla emot min lilla dotter, som du vill att Gud skall handla mot dig igen och du med ett godt samvet skall kunna svara mig inför Gud på den yttersta dagen. Och om du aktar henne väl, så vet jag, att hennes far ock lærer löna dig väl; men gör du annars än väl emot henne, så var där försäkrad på, att jag skall anklaga dig för Guds ansikte och du skall dyrt nog svara mig, huru du har handlat med mitt barn. Och Gud skall betala dig till evig tid, antingen du gör illa eller väl, och som du gör, så skall Gud ock löna dig igen."

Därpå Ingri svara, att om hon annars handla mot

mig, än henne borde och hon ock tänkte till att svara för hvem det ock vore, och om hon icke så flitigt aktade mig, som jag vore hennes eget, heller om hon i någon måtta fore illa med mig, så önskade hon, att Gud ville straffa henne både här i världen och i evighet och att hon aldrig skulle komma för Guds milda ansikt och att Gud skulle så handla mot henne, som hon handla mot mig. Och bad hon min saliga fru mor inte skulle göra sig något sorg om mig. Och gick därmed ifrån min fru mor och hölt sin lofven så, som hunden hölt fastan. Och handlade hon så med mig, som hon ock efter sin egen önskan fick lön af Gud, först här i världen, och nu är hon, där hon skall svara därföre, om hon har gjort illa heller väl.

Och vore vi barnen ändå kvar i Stettin efter vår mors död, och låge vi i samma huset, som först vi komme dit, när vår fru mor sjuknade. Och hade då min elaka piga och amma oss båda ensamma i sina händer tillika med Beureus. Och rådde då de tre elaka och lättfärdiga människorna om oss, arma barn, till att göra och låta med oss som de ville, ty vi, fattiga barn, voro då både utan far och mor. Och kunde då jag väl med goda skäl klaga att: "Du, Herre, låter alla mina bästa och käraste vänner komma långt ifrån mig." Och jag var ibland utur viset omilda händer, som mig skulle akta.

Så vet min Gud allena, huru svåra tungt det då begynte till att gå mig; ty jag hade så mången hjärtans hård och sur dag, att jag inte så kan klaga mig för någon utan för Gud allena, som vet allt mitt lidande, och vill befalla min nöd honom i händer, som har bäst sett henne, och lefver i den stadiga förtröstning till honom, som bäst kan alla hjälpa, att han ju lærer se till mig med sina barmhärtighets ögon och göra på denna min barn-

doms tunga lycka en god och nådig ända, när honom så tackes och han ser mig är nyttigt. Och vill jag imellertid alltid låta mig nöja med allt hvad Gud vill att jag skall lida och utstå här i världen.

Och var jag sedan i Stettin ifrån augusti, när vår mor dödde, allt intill oktober hos min piga och gossen hos sin amma, som båda vore med barn. Och fore de utur viset illa med oss, ty de lupe mer efter manfolk, än de aktade på oss, och vore ute hela dagen och låste igen om oss. Och kannan stog för mig hela dagen, att jag, som kunde gå, drack mången gång spisöl, att jag har måtta spruckit. Och finge vi mången dag icke en bit mat, förrän sent om aftonen, rätt di hafva nog lupit omkring. Och vet Gud, hvad di slarfva uti oss, som inte di ville hafva; och måste vi så låta oss nöja därmed, ty mor var borta, som skulle se därpå.

Därföre fore vi inte mycke väl, utan om nättren finge vi väl ligga hela nättren och skrika, efter ingen af dem ville stiga upp ifrån sina bussar, som de hade i sängen hos sig.

Och gick det ock väl till, att när det kom dem i sinne, att de blefve onda, så torde de väl slå oss med ris, så att vi såge ut som flådda ekorrar, och sade väl: "Löpnu och klaga för fru mor, din förgiftiga kläpp."* Ty min saliga fru mor har varit mycket grann och rädd om mig, så att hon inte tålde, att være skulle blåsa på mig. Men jag fick annat horn och blåsa uti, sedan hon var död. Och gåfve di oss ingen mat, och mången gång, om icke vår goda värdinna har varit, så har vi måst försmäkta för hungers skull för de lättfärdiga horornas skull, som min

* Barn, stundom i mindre god betydelse. (*Riets*, Sv. dialektlexikon.)

herr far lell har gifvit både penningar och annat nog, att de inte skulle låta oss lida nöd. Men det förtärde de själfva och läto oss, fattiga barn, lida så stor nöd, så att det inte fattas mycket, att vi redan hafva varit ihjälsvälte.

Och det som värst var, så vore alla rädda för oss, efter vår mor vardt död blefven af pesten. Därföre tordes ingen taga oss till sig, ej heller bekymra sig något om oss, ty, Gud bättre, mor var död, och därför att far inte heller hade lägenhet till att se efter oss för sin svåra tjänst skull, så gick det oss så tungt och eländigt, som det gick.

In oktober månat fick dronning Maria veta, att vi vore i Stettin och fore så mycket illa. Så lät Gud lell se, att han drog en faderlig omvårdnad om mig midt i min högsta och största nöd. Han bevekta dronningen, att hon sände oss en gammal fru, som skulle akta oss både, men, Gud bättre, hon kom så mycket sent, så att min bror var allaredan så utmattad och förhugrad, att han måtte taga sin död därpå. Men jag, som allt ondt skall lefva ut till min egen hjärtans sorg och olycka, hinte ock denna gången till hårda ut med det onda, att jag lell blef ved lifve. Men min onda piga var utur viset hård och ond emot mig.

Men sedan den gamla frun kom till oss, så torde de inte heller så gå åt oss, som de ville, ty hon tog i tygelen med dem, att de måtte göra, som hon ville och inte så få råda om oss som tillförende. Ingen var, som torde taga mot oss båda, ej heller något bud torde sändas efter oss, huru väl vi hade nog förvanter där ute.

Ibland alla andra var min egen farbror, herr Klas Horn, som låg i Stralsund. Men så hade han väl gärna sändt efter oss, men pesten hindra honom, efter hans fru.

fru Ebba Leijonhufvud, var så mycket rädd för pesten och annars sade, att hon inte kunne mista sina hästar, utan hon måtte dagelig lell bruka dem. Måste vi alltså sitta kvar i Stettin, allt intill att Gud gaf herr Johan Sparre in, att han förbarma sig öfver oss och sände sin vagn till Stettin efter oss och lät föra oss till Wolgast.

Och när vi komme dit med herr Johan Sparres vagn, lät fru Ebba Leijonhufvud akta på i porten och lät taga oss med våld utur kareten och lät bära oss in i sitt hus emot herr Johan Sparres vilja. Och var hans fru mycket ond därför, men det halp inte. Jag måste lell hålla hunden och blifva hos fru Ebba Leijonhufvud.

Midt i oktober komme vi till henne, och vore vi båda så utsvälta och illa medfarna, att det var föga lif i oss, utan vi såge ut som bara bittra döden. Och tordes då ingen gifva oss så mycket mat, som vi ville äta, utan måste mäta åt oss maten, ty vi vore som di uthungrade stöfvarna, som inte veta magehof. Ty de vore rädda, om vi skulle få äta, som vi har velat, att vi hafva ätit vår död. Så stog det till med mig. Och på allt annat lade fru Ebba oss i en kammar, där alla fönstren voro sönder; och när det snöga, så låg det stora snödrifvan i kammaren, och ingenstans där vi finge göra upp eld.

Och efter min lilla bror var så mycket liten och illa farin, hinte han inte till att stå ut den stora kölden, vi vore uti, utan måste så dö, när han har varit 14 dagar hos fru Ebba. Men jag, arma och elända barn, som är född till mycken sorg och hjärtans vedervärtighet, fick allena behålla lifvet efter både min käre fru mor och enda bror.

Och sedan begynte jag till att komma mig före, den ena dagen mer än den andra, att jag blef folkelik

igen, och måtte så lära mig gå på nytt. Och blef jag sedan hos fru Ebba mången ond dag, och var hos henne i 2 år där ute och stod där ut mången sur och hjärtans bitter hård dag och stund och så mycket ondt, att jag inte så kan klaga mig. Ty mor var då död för mig, och far och alla andra mina så långt borta, att ingen annan var, som kunde taga mig till sig, utan min mycket hårda farbror-hustru, fru Ebba. Men i min stora hjärtans sorg och olycka, så unte Gud mig min enda käre farbror, herr Klas Horn, hvilken mig så högt älskade, som jag har varit hans eget barn, och såg intet gärna, att hon for så illa med mig. Ty förtog han mig mången elak och ond stund, som mig kom tillhanda, och kunde han intet lida, att något skedde mig förnär, medan han var därhos.

Men hon var en utur viset hård fru både emot mig och alla andra, och hade jag hos henne i de 2 åren 6 dagar i hvar vecka, och den sjunde var söndagen, och ingen bättre än den andra. Och gick ingen af dem förbi, att jag icke måste till det ringaste få en gång om dagen och stundom tre gånger ris. Och så ofta min onda och lättfärdiga pigga blef ond på mig, så tog hon mig i min arm och kasta mig in till fru Ebba och sade, att jag gjorde illa.

Och tordes hon aldrig gå in till fru Ebba med mig, ty hon begynte till att blifva allt för mycke fet; men jag, arma barn, måste strax få hugg för den horans skull. Det halp mig ingen bön. Och gick det mig så där, att det var mig utur viset långa och elaka 2 år.

Min Gud, som har unt mig så mycket ondt och när alla mina blefve döda, som bättre har haft behof till att lefva, täckts att unna mig mitt bedröfvade och vedervärtiga lif och nådelig erhållit mig det i så mycken

olycka och vedermöda — hjälp mig ock väl och kristelig till att igenomgå min tunga och mycket hårda värld i min barndom och sedan allt intill min död! Ty du allena äst mitt hopp af minom moders lif. Öfvergif mig icke, min herre och Gud, och drag icke dina faderliga hand ifrån mig, Gud min salighet, min hjälp och mitt beskärm! Dig allena befaller jag mig och beder dig ödmjukelig, att du ville hjälpa mig utur allt ondt, som mig kan påkomma!

Anno 1632 om sommaren fick min farbror order till gå ifrån Stralsund och upp åt riket, men vi blefve kvar i Stralsund. Och när han kom dit upp, blef han sjuk af blodsoten och måste så låta sitt lif däruppe i Tyskland, i augusti, mig till mycken afsaknat och hjärtans sorg. Ty Gud tog då bort ifrån mig min enda tröst, och som vid den tiden var mig i fars ställe, medan min herr far var så långt borta att han inte kunde för sin svåra tjänst skull hafva tid till att något taga sig mig an heller något få beställa om mig; utan befallte mig för den skull Gud och sin bror i händer och bad hans fru, att hon inte skulle låta mig fara illa, ty jag var hans enda barn och hans enda hugnat. Och var han mycket kär och rädd om mig, efter jag var det enersta efter min mor; men så gick det mig inte dess bättre. Och hade jag icke heller länge den lyckan, att min farbror fick lefva, utan han måste ock strax dö ifrån mig, och så tog Gud allt bort för mig, det som mig kunde vara till bistånd på den främmande orten och i mina späda år.

Så lämnade Gud mig ingen människa igen på den orten, den jag kunde lita på, utan allena min mycke

hårda farbrorhustru, fru Ebba, hvilken hölt mig så öfvermåttan hårdt, att det var ynka åt. Den fick jag behålla allena, mig till stor plåga.

Och sluntrade* jag omkring Tyskland med henne mången bitter hård dag och hvart hon tog vägen efter min salig farbrors död. Och blef sedan min salig farbror död nederförd till Stralsund och blef satt in i kyrkan den samma hösten.

Gud fröjde hans själ i all evighet och förläne kroppen en rolig hvila i jorden och en fröjdefull uppståndelse på den stora Herrans dag! Och trösta mig, arma barn, med alla andra, som honom högt sakna!

Gud bättre mig, så brådt den ena stora sorgen kommer på mig efter den andra!

In mot jul, efter salig kungens död, fick fru Ebba befallning af regeringen, att hon skulle blifva hos dronning Maria hofmästerinna. Och drog hon mot dronningen till Berlin och var där och akta på henne och följde henne, hvart hon drog. Och gick dronningen med salig kungens lik till Stettin och därifrån åt Wolgast. Där var dronningen till om sommaren, salig kungens lik fördes hem till Sverige.

Och var jag med där hos fru Ebba och slet ondt där, såväl som alltid. Och var där många furstliga personer och andra af förnämt folk, som kände min herr far och fru mor och mina föräldrar, som såge, att jag var så mycket illa och hårdt hållen af fru Ebba, hvilka hjärtelig ynkade sig öfver mig. Och dronningen själf, när hon såg det, att fru Ebba var så ond emot mig och slog mig så oerhördt mycke och under tiden för ingenting (utan, när hon blef ond på någon, den hon inte kunde bryta ut

* slå dank; »slunt» = landstrykare. (*Rietz*, a. a.)

sitt onda sinne på, så måste jag betala det och hålla hår och umgälla, hvad de andra brutit henne emot), gjorde det henne mycket ondt; och hon förhindrade mången gång, att hon intet fick så gå åt mig, som hon själf ville, så länge vi vore i hofvet.

Ty dronningen var mycket kär åt mig både för min herr fars och fru mors skull, dem hon hölt mycket af, och satt jag hela dagen igenom inne hos dronningen i hennes kammar, och lekte hon med mig. Och alltid hade jag något till att säja, ty jag var mycke glad. Och så sade jag alltid, huru illa de ginge åt mig, det hon mycke ynkade mig och sade alltid:

”Det är en stor ynka med detta barne, som är af sådana förnämnda, redeliga och fromma föräldrar och skall blifva så illa medfarin. Och om hennes mor har kunnat tänka, att hennes Agnetchin skulle slita så ondt, den hon var så rädd om och hjärtelig kär åt, så tror jag aldrig, att hon har gärna dött.”

Och undra alla att jag ändå kunde vara glad ved det myckna onda, så att alla beklaga mig för min stora olyckas skull och mången med tårar, som min plåga såge; och beklaga min stora olycka mycket högt, att jag i min späda barndom skulle stå så mycket ondt ut, huruväl, som bättre var, att jag på den tiden inte själf förstod min stora eländighet, som jag var uti, utan jag mente, att det skulle så vara. Men så var min faster Kirstin Horn mig både för far och mor.

Och vore vi allt stadigt i hofvet hos dronningen. Herre Gud hjälpe mig min tunga värld väl igenom gå!

Och samma året om sommaren blef min onda och elaka piga död, ty hon var med barn, och kom nu hennes tid, att hon skulle omkull. Och hon svor alltid, att

hon inte var så, utan önska om hon var så, att det måtte vara en liten fanen hon gick med. Men när hon inte längre kunde dölja, tog hon mercurium in och förgjorde både barnet och sig...

Och kom jag in i kammaren och begynte till att tala med henne, så sade hon åt mig och vände sig till väggen: "Drag till helvites, din byting!" Och en stund därefter kom min faster Kirstin in till henne och hade mig i handen, och, när hon fick se mig, begynte tårarna till att gå henne i ögonen, och hon sade:

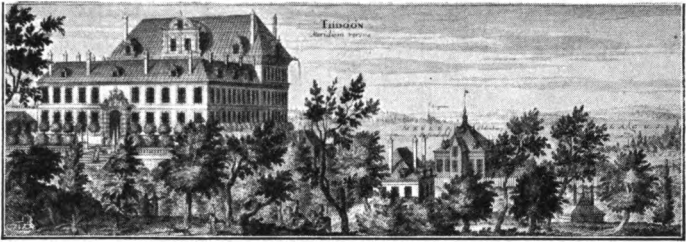
"Kära jungfru Kirstin, låt inte den där flickan komma för mina ögon, hon plågar mig så. Hennes mor har så högt befallt mig henne på min själ, och Gud nåde mig, den flickan!"

Och sade faster Kirstin åt henne: "I hafva illa hållit ord, käre Ingri. Men bekänn, om I äre med barn och hvem som är far däråt?"

Men hon svor därför och bad, den elaka skulle taga bort både henne och barn, om hon var så, och med den bönen gaf hon ock upp sin anda och svor, att hon inte var med barn, utan drog så mycke ynkelig af, att det var ynke åt.

Och så fick hon betalning af Gud efter sin egen önskan, som hon har farit med mig, och skall nu dyrt nog svara före, huru hon har handlat både mot mig och sig själf.

Och då slapp jag en stor plåga.

Tidö. (Ur Suecia antiqua.)

Anno 1633 den 3 juli blef min saliga fru mors och brors lik uttagit med process utur Sanct Jakobs körka i Stettin och sattes på samma skeppet, som min saliga farbrors lik stod på, som het Falken.

Och steg fru Ebba med mig och allt sitt följe på samma skeppet, och seglade vi till Sverige. Men vi stode ut en oerhördt stor storm, att vi vore 2 gånger under Öland och måste tillbakars igen under Greifswaldsön; och var det ett sådant väder, att ingen trodde, att vi någon tid skulle komma till lands mer, och alla vore handfallna. Men tredje gången vi finge vinn, halv Gud oss så vida, att vi komme först i augusti till Kalmar.

Där lät fru Ebba taga min saliga farbrors lik af skeppet. Och droge vi med till landes och ginge sedan landvägen till Uppsala med min saliga farbrors lik, men min saliga fru mors och brors lik blef kvar på skeppet till Dalarön och blefve satte i Västerhaninge körka till om hösten.

Men det var först i augusti månad, som Gud lät mig komma så eländig till Sverige igen, sedan jag har varit, mig själf till största sorg och vedervärtighet, i

Tyskland i 2 $\frac{1}{4}$ år och sluntrat där omkring och stått ut där så mycket ondt och haft så många bittert hård dag, så att det är mig omöjelig till att tänka därpå, sedan till att tala därom, utan med min hjärtans bittra tårar.

Och komme vi sist i augusti till Uppsala med min saliga farbrors lik, hvarest han strax blef begrafven. Och kom ock min mormor dit med till begrafningen. Och om andra dagen gick hon till fru Ebba och hälsa på henne och beklagade hennes stora olycka. Och sedan tog hon mig och satte mig i sitt knä och brast så bitterlig till att gråta öfver min saliga fru mors död och att min eländighet skulle vara så stor i min späda år, att jag har mist en så dygdig mor och hon en så kär dotter. Och sade hon till mig:

”Gud tröste dig, fattiga och bedröfvade barn! Så eländig Gud har gjort dig i din barndom, att du på ett sådant sätt och så ynkelig skulle komma från Tyskland.”

Och sedan tackade hon fru Ebba, som har haft så stort omak iför mig, och sade, att om hon i någon måtta kunne tjäna henne igen, så skulle hon gärna göra, och bad, att hon nu kunde få mig till sig, efter hon inte hade någon mer efter sin dotter, den hon kunde hugna sig ved, än mig.

Därpå fru Ebba svara, att hon inte gärna gjorde det hon släppte mig ifrån sig. Efter hon har haft det största omaket för mig, när jag ingen hade, som jag kunde lita till heller som ville taga mig till sig utan hon, och efter hon har haft besväre för mig, så ville hon ock nu gärna hafva ro af mig. Men det har varit min högsta oro, om jag längre har blifvit där kvar.

Och sade hon till mig: ”Min lilla dotter, vill du nu ifrån mig och till din mormor?”

”Gud vet min vilje”, tänkte jag, och torde inte svara henne någet, utan teg. Och fråga hon mig, hvem jag helst ville vara hos af dem båda. Så svarade jag, att de rådde båda om mig och hvem af dem, som helst ville hafva mig hos sig, så måtte hon taga mig, och den vill jag ock vara hos.

Och torde jag inte annat säga, ty jag tänkte: ”Säger jag: ’jag vill vara hos min mormor’, och blir sedan här kvar, så lärer hon betala mig för omak; och om jag säger: ’jag vill bli hos henne’, så kanske jag slipper inte hädan.” Därmed tyckte jag efter min galna förstånd, att det var mitt bästa råd, att jag sade ingen emot och ingen till viljes, utan ställte i deras behag.

Så svara fru Ebba mig: ”Ja, du är väl klok nog som gammalt folk.”

Och tog min mormor mig och bad fru Ebba fara väl, det jag ock gjorde med och måtte då väl sjunga:

Med glädje och fröjd far jag därhän.

Men fru Ebba var så ond, att hon har mest spruckit i sängen, där hon låg. Men när jag böd min faster Kirstin fara väl och fröken Anna, då sång jag Jeremia klagevisa, så det hördes i himmelen.

Och drog min mormor med mig till Tidö, och då slapp jag mina onda och hårda dagar, som jag hade hos fru Ebba, hvilka allena äre Gud bekanta. Så har jag lell stor orsak till att tacka Gud, som har erhållit mig under så mycket ondt och så stor vedervärtighet, och att Gud lell har hulptit mig väl där ut; och må jag väl säga: ”Jag tackar dig, Herre, af allt mitt hjärta och förtäljer æll din under. Jag fröjdar mig och är glad i dig och lofvar ditt namn, du aldra högsta. Ty han hafver icke förgätit mig i min stora eländhet. Jag fröjdar mig och är glad

öfver dina stora godhet emot mig, att du har ansett mitt stora elände och känner min själ i nödena. Herre, jag hoppas uppå dig, vänd dock icke härefter dina barmhärtighet ifrån mig! Låt dina godhet och trohet bevara mig alltid i min barndom och sedan in i min dödsstund och regera du så mig i dessa mina unga och späda år, att jag alltid måtte vara dig till behag och med mina tilltagande år måtte taga till i gudsfruktan och alla kristeliga dygder ditt heliga namn till ära!"

Men när jag kom till Tidön, blef jag mycket väl fögnat och afhållen till en tid af alla. Men min tunga lycka och svåra värld, som har varit så mycket vankelbar och obeständig med mig, så att, som bäst hon har höjt mig så högt upp, att jag har tyckt inte kunna önska mig vidare, så har hon åter släppt mig så djupt neder igen, att jag inte själf har visst, huru jag skulle komma därut igen; allt så har min mycket tunga lycka spelat med mig af begynnelsen, och har jag intet heller annat till att vänta af henne intill min död.

Så gjorde hon ock denna gången med mig, att mina rätt goda dagar inte vara länge. Ty min mormor tog nu på till att åldras, och eljest var hon under tiden mycket sjuk och hade ett stort hushåll, att hon inte så alltid kunne se, hvad mig fattas heller gick till mens, ehuru väl hon mycke älskade mig. Men så vore där väl andra, som begynte till att ledas ved mig och vore mig mera onda än goda och heller hafva sett mig anderståds än där och kufva mig väl i mjugg, när inte mormor såg, och stundom väl uppenbart. Men alltid hörde jag det, när de blefve onda på mig, hvi jag, som ingenting var vacker och dugde till ingenting, skulle få lefva, och min vackra bror skulle dö? Det jag lell inte råde före.

Jag för min person har väl gärna varit till freds, om Gud har velat bytt.

Men huru det var, så gick det mig inte, som det skulle, ty mor var borta för mig, och jag hade flere hundar än käppar. Och hade jag väl orsak till att säga:

Mest alltid, sedan mor föll mig ifrå,
blef min kappa både lappet och grå.
Men hade min moder lefvat och blifvit i land,
ej hade mig gått så vedervärtigt i hand.

Ty det gick så knappt för mig, att jag, som lell var enda barn och hade en så förnämd och rik far, måtte gå med så grofva och elaka gamla kläder, som jag har varit en fattig mans dotter, den intet har haft råd till att gifva mig bättre. Och det visste min far allt inte af. Och var allt orsaken därtill: när min mormor ville gifva mig något godt, så var det väl di, som svara, det gjordes inte behof: "Di hafva väl slitit värre, och är hon inte bättre än jag; det kostar så mycke." Och hvar gång min moster skulle skära något nytt åt mig, så visste jag så grant, att hon var ond, att jag skulle få något, som dugde, af min mormor. Så gjorde hon sig en annan orsak med mig, att jag har gjort illa, och slog mig som oftast; ty hon tyckte, att jag fick för mycke af min mormor, det lell inte var för godt.

Och hade min mormor inte haft behof till att kosta någonting på mig, utan kunnat tagit af min herr fars inkomster och kunnat hållit mig som en furstedotter, om hon har velat. Och har min herr far gärna sett det på den tiden, ty det gjorde honom mycket ondt, att hvem som kom till Tyskland och har varit i Sverige, så har de sett mig och sade för min herr far, att jag gick så pjaltot.

Och grät jag ock mången rätt hjärtelig tår däröfver,

ty jag var inte van till att gå med så groft och elakt, utan min saliga fru mor hölt mig mycket grann, så länge det varade, att hon lefde.

Men när det var allt för mig, som hon har gjort, så fick jag västgötalärft i kammarduks och hollandslärfsts stad, och kirsan och fris* i sidentygs ställe. Allt så gick det mig, sedan mor föll mig ifrån.

Och drog min kära mormor till Stockholm och tog mig med sig till att låta begrafva min saliga fru mor. Och blef hon begrafvin in september i Stockholms Storekörka i Tyresögrafven.

Men Gud tröste mig olyckeliga, moderlösa barn, att jag så allt för bittiga och i min barndoms år skulle gå en så eländ och bedröfvad gång och låta ved den tiden bära bort alla mina goda och glada dagar till grafven och låta den svarta jorden gömma allt det mig i min barndom kunde vara till godo, när jag bäst begynte till att behöfva det.

Min Gud, var mig nådelig, se till mitt elände och hjälp mig utur all min nöd, att jag öfver dina hjälp glad vara må! Bevara mig, min Gud, såsom en ögnasten och beskärma mig under dina vingars skugga i denna min vedervärtiga och elända barndom, förty jag förtröstar uppå dig, Herre, min tröst och min förlossare!

Och efter min saliga fru mors begrafning måste jag samma hösten följa fru Ebba till Käggleholm till mina gamla onda och plågodagar. Och slapp jag inte ännu hennes tunga hand, utan måste vara hos henne allt intill våren. Kom jag hem till min mormor igen; och lika hvar jag var, så hade jag alltid någe som mig plåga.

* Kersing = tunn, färgad ylleväfnad; fris = grof, enfärgad ylleväfnad. (*Wistrand*, Svenska folkdräkter. 1907.)

Anno 1634 om sommaren, kom jag ifrån fru Ebba i Stockholm och till min mormor på nytt igen. Och den 15 juni, som var densamma dagen salig kungen begrofs, kom fru Ebba samma afton och bad mormor, att jag skulle få följa henne hem i hennes hus, det min mormor inte tordes neka, utan lät mig strax följa henne hem.

Och samma aftonen, när jag kom dit, blef jag sjuk af stora kopporna och så eländig, att jag låg i 7 vecker i fru Ebbas hus och kunde inte röra hvarken hand heller fot. Och ingen trodde mig lifvet, heller, om jag än skulle behålla lifvet, att jag aldrig skulle bli någon människa lik, och att jag skulle bli helt blind; ty jag låg på 4. veckan, att jag inte såg mer än en sten. Det halp intet hvad de gjorde åt mig, utan alla begynte till att önska, att jag heller måtte dö, än min herr far skulle få den sorgen, att jag var blifvin blind. Ty det var fuller för människors ögon omöjligt och allt hopp ute om mina ögon och om mitt lif.

Men Gud gifve min lycka har varit så god, att jag då har måtte fått saligen skiljas hädan ifrån denna onda och bedröfvade världen i min barndom. Så har jag sluppit all min sorg och myckna olycka, som läre följa mig i alla mina lifsdagar och in i min graf. Men hvad min goda Gud vill, alltid det sker. Hans vilja är den bästa, och den vill jag alltid låta mig nöja med och hålla honom stilla, ehvad min Gud täckes till att lägga mig på, ty jag vet, att han lærer allting skicka med mig, att det länder mig till en salig ända.

Så har jag likväl stor orsak till att tacka Gud denna gången så väl som alltid, att han har hulpit mig, när all mänsklig hjälp har varit ute. Så gjorde han ock denna

gången af sin faderliga godhet emot mig och gaf mig min syn igen, att mina ögon icke det ringaste skadde, utan så goda som de vore förr, så goda gaf han mig dem ock nu igen. Och därtill med af sina stora barmhärtighet gaf han mig min hälsa igen, att jag någe så när kom oskadd därifrån. Efter som alla mente, att jag aldrig skulle slippa väl, så har jag orsak till att tacka Gud, som inte alldeles har tagit sin barmhärtighet ifrån mig, utan ehvad han har lagt mig på, så har han alltid så faderlig hulptit mig till att draga. Därföre vill jag alltid sjunga:

Pris vare dig, Jesu Krist, Guds son,
samt med den heliga anda,
som hjälper mig igenomgå
hvad som helst föres mig tillhanda.

Och när jag har legat i fru Ebbas hus i 7 vecker, begynte jag till att längta till min mormor. Så svepte de mig väl in i kläder och förde mig i min mormors hus, där jag låg 8 dagar, förr än jag begynte till att komma mig före igen. Och måtte jag lära gå på nytt.

Och när jag blef bättre, att de kunde föra mig ut, drog min mormor till Tidö med mig.

Och var ändå inte min olycka stor nog, utan Gud gjorde henne ännu mycke större. Ty där kom bref i september måna att min herr far var blefven fången den 26 augusti af de bayerske i Nördlingerslakt; och blef han bortförd och satt länge fången.

Men imedlertid satt jag i Guds fred, och min herr far var fången och min fru mor var död. Och hade jag då hvarken far eller mor till att säja af, och min mormor, som jag var hos, begynte nu till att blifva gammal, så att alla frukta, att det inte heller skulle vara länge.

Och har så Gud allt bortåt handla med mig, att han har alltid lagt mig den ena stora hjärtana sorgen och vedervärtigheten på den andra. Ty då hade jag stor orsak till att klaga och säja att min fader och moder öfvergifva mig. Men, Herre min Gud, upptag du mig!

Men lofvat vare min Gud, som lell alltid har unt mig någen till tröst. Och unte mig ock Gud denna gången min kära mormor, som jag kunde vara hos, och har ock af sina godhet gifvit mig den goda gåfvan, att jag alltid midt under min största motgång har kunnat vara glad och, ändå jag var ett barn, att jag har kunnat trösta mig därved, ehvad mig ock gick öfver, att Gud inte skulle heller ville öfvergifva mig. Och det var mitt stadiga hopp af minom barndom och som jag har hoppas, så har ock Gud gjort. Ehuruväl han har låtit mig försöka mycket ondt, så har han lell intet förlåtit mig, utan alltid hulpit mig till att draga.

Och blef jag sedan under tiden hos min mormor och under tiden hos fru Ebba och hade mina stora plåger iblant.

Anno 1635 om hösten kom min morbror Johan Oxenstierna hem ifrå Engeland, och höll han mycket af mig. Och var han hemma ved Tidö. Sedan begynte han till att fria till fröken Anna Sture. Och drog min mormor till Stockholm, och vi blefve alla hemma ved Tidö.

Och förrän min mormor drog bort om dagen, så befallte hon, att moster Karin skulle skära mig några förkläden, och det blef hon ond före.

Och sedan mormor drog bort, så skulle jag binna* och bant så en rännemaska. Och fick hon någen orsak

* Sticka. (*Rietz*, a. a.)

med mig och tog mig i min arm och ledde mig i kam-maren och slet ett helt ris på mig för den rännemaskan. Men det var mera för annan orsaks skull. Och gick jag ut och satte mig till att gråta och hölt upp mina små händer och önska, att Gud en gång ville hjälpa mig, att jag måtte blifva stor, att jag sluppe det tvång jag var uti, och att jag en gång måtte få råda om hennes barn, att jag finge betala dem för rännemaska. Det jag sedan väl har haft lägenhet till, om jag har varit så odygdig; men jag tager Gud till vittne, att jag aldrig gjorde det.

Anno 1636 in juli måna kom min morfar, rikskansle-ren, ifrån Tyskland och till Stockholm, och har han ald-rig sett mig förr. Och sedan han kom hem, hölt han mycket af mig, att jag den tiden visste af föga ondt utan rätt goda dagar.

Men hvad mig kom på, så gaf jag mig väl till frids och var alltid glad, hure det ock gick, och gaf mig inte öfver för något litet, som mig gick till mens.

Anno 1637 i mars förde min mormor mig till Val-stad till min mors faster, att jag skulle bli hos henne. Och där hade jag mycke goda dagar hos. Och var det mina bästa dagar allt ifrån min saliga fru mors död, som jag har haft, ty hon var mycket kär åt mig.

I juni måna droge vi till herr Åkes Axelsson till Göksholm med båt. Och när vi kommo midt på Hjälm-maren, så kom där ett sådant oerhördt åskedunder och regn, så att båten blef full med vatten och begynte till att sjunka. Men som lyckan var, så vore vi utmed en liten holme; och hafva di icke så snart kommit dit, så hafva vi alla drunkna, att ingen har visst, hvart vi hafva

tagi vägen. Och satt jag under min morfasters kapp och fråga henne, om det snart skulle bli gjort med oss.

Och komme vi sedan med stor nöd till Göksholm om afton.

Och vore vi där så länge, att Gustaf Åkessons begrafning var öfverstått. Och i augusti droge vi dädan och med herr Åke till Rinkesta och därifrån till Åkeshof. Och vore vi där allt intill sist i september.

Då droge min morfaster fru Ebba därifrån med båt och till Valstad.

Och när vi komme en liten mil ifrån landet, så begynte det till att blåsa en omycket* stor storm och tvärt emot, att de inte orka ro. Därför måtte vi lägga i land ved Sten Jakobssons gål. Där låge vi i 2 nätter och hade rätt lite i matsäcken, och inte finge vi köpa där. Sedan begynte det till att lugna. Då ginge vi till båten och lade så ut ifrån landet igen.

Och när vi komme ett litet stycke ifrån landet, kom där en sådan utur viset stor storm, att ingen visste rättare, än att vi skulle blifva borta. Och tackade di Gud, att di komme till lande ved en holma, som var hvarken torp heller hof på. Och där var rätt mycke kallt regnväder och, som värre var, så blef den lilla maten all, som vi hade. Och hade vi inte till att äta utan stekta suräpple och litet bröd och någet vin, blanda med vatten; och låge vi på den holmen i 3 nätter. Och om tredje afton så lade di ut och hade ock så när drunkna, när vi komme på Görvälsfjälen, men så halp Gud oss med stor lifsfara till Torsätra om afton. Där stege vi till landes.

* Of[]mykit = öfvermåttan. (*Söderwall*, a. a.)

Och när jag kom på landet, tog jag på att sjunga:

I frestelsen hafver jag vandrat,
det hafver jag ofta försökt.

Och såg jag intet, att min morsfaster stog bakom mig, som begynte så hjärtelig till att le åt mig; men huru det var, så tyckte mig, att jag har varit i en stor frestelse och fara, och att Gud har nådelig hulpt mig därut.

Och sedan droge vi därifrån och hem till Valstad, där vi vore sedan hela vinteren. Men min morsfaster var mycket rädd om mig, att jag skulle fara illa, och tordes icke släppa mig undan sina ögon, utan hvart hon drog, så måste jag med.

Och efter hennes styfdöttrar såge, att hon hölt mig så mycke kär före alla di andra barnen, som vore hos henne, förtröt det dem så högt, att de begynte så öfvermåttan till att hata mig, men tordes lell intet slå mig. Hur gärna di hafva gjort det, vet Gud. Men så klagade di alltid på mig, fast jag gjorde inte illa. Men så såg väl gumman deras onda sinne emot mig. Därföre trodde hon dem intet.

Och när de såge, att det inte tog heller lag, så visste de inte annat till att göra mig, utan hvar de såge heller mötte mig, så lipa de åt mig, och gáfve mig alla de öknamn, som di kunne och sloge ihop näfvarna åt mig och önska, att di måtte få råda om mig. Och vore di min dageliga plåga.

Det skicka allt Gud mig tillhanda, på det jag icke skulle vara alldeles i goda dagar, utan att jag allt stadtigt skulle vara under hans faderliga aga. Och hölt han mig alltid i tvång, att jag icke mina goda dagar och om lyckan allt för mycket spelade med mig skulle med mina

tilltagande år förgäta honom, som har alltid ifrån min moderlif hulpit mig till att igenomvandra så mycken stor fara, som jag alltid har varit uti, utan att jag allt stadigt måtte förlåta mig på honom, som allena var mäktig till att erhålla mig under så mycken farlighet och olycka, som mig har mött i min barndom och med mina tilltagande år. Och allt som jag har växt, så har ock min olycka växt med mig. Och kan jag nu intet mera säja utan: "Gud erhålle mig ved ett godt tålmod och hjälpe mig i allt hvad mig kan hända, att jag alltid måtte lefva efter din vilja och gifva mig till frids under min stora olycka. Gif mig din heliga anda i mitt hjärta, att jag ju så måtte skicka mig i denna onda och bedröfveliga världen att det alltid måtte vara dig till behag, att jag i allting måtte frukta Gud och låta mig nöja med din gudomliga och faderliga vilja, hvad dig tackes till att göra med mig i detta mitt bedröfvade och elända lifs tid.

Anno 1638 i juli månat kom min mormor till Valstad och tog mig dädan och förde mig hem med sig till Stockholm.

Och samma hösten kom pesten till Stockholm. Ty drog regeringen till Västerås, och min mormor drog till Tidö i november.

Och på vägen mötte oss så mång lik, som vore döda af pesten. Vi talte med dem, som körde di döda. Likväl bevarade Gud oss, att oss inte skadde.

Vore vi sedan en tid på Tidö. Och 8 dagar för jul dödde pfalzgreffvinnan i Västerås af brännesjukan. Och sände de bud efter min mormor. Så begynte hon ock till att klaga sig ondt, när hon kom hem.

Anno 1639 in januari blef min mormor så sjuk, att ingen visste rättare, än hon skulle dö, och låg 2 månar på säng, att hon int kunne röra sig.

Och satt jag, så snart jag fick lof ifrån min läsning, allt stadigt bakom hennes säng och grät och bad Gud innerlig och af allt mitt hjärta, att han ville låta min mormor lefva, att jag inte nu måtte få någon mera sorg i min barndom. Ty jag begynte nu till att kunna sakna min saliga fru mor. Och sedan kunde jag nu tänka efter all min svåra vedervärtighet, som jag har stått ut. Därföre tog jag mig för till att ligga hela nättren igenom och gråta öfver all min stora olycka, som jag var råkat uti. Och tyckte jag ock nu, om Gud har skulla straffa mig så högt till all annan min sorg och nu tagit bort min mormor, då jag ännu inte annat var än ett barn och åter på nytt skulle taga på och komma i omilda händer, som jag har varit förr, att det ock skulle blifva mig alltför bitterlig svårt. Bad jag för den skull Gud, att han af sina stora godhet emot mig ville se till min innerliga bön och mina hjärtans bittra tårar, dem jag fällte i lönndom, och hjälpa min mormor till sin hälsa igen.

Så hörde Gud denna gången min bön och såg till mina bittra tårar, dem jag fällte, och halp min kära mormor, så att hon blef ved lifve och begynte till att bättras. Och när min mormor blef bättre, så föll jag i mars i en stark skälfva och frös hvar dag i 6 månar, att alla trodde att jag skulle dö. Och min morfar och mormor vore mycket bekymra om mig och torde inte bekymra min herr far därmed att skrifva honom till, att jag var sjuk, utan när jag orka aldrig så litet, så måste jag skrifva honom till, att jag lefde och mådde väl. Och var det hans stör-

sta hugnat i all hans vedervärtighet, att han såg, att jag lefde och mådde väl. Så gaf han sig väl till freds med hvad honom kom på. Och satt han allt imedlertid fången.

Och när jag blef bättre om mormässotiden, kom jag till min morbrorhustru, fru Anna Sture, och följde henne till Västerås. Där var jag hos henne in till sist i december. Kom jag hem till min mormor igen.

Så blef jag sjuk af den röda mässlingen och var rätt sjuk; men det tog ändå inte lag för mig, utan måtte denna gången ock blifva bättre till att lefva till mera ondt.

Anno 1640 i januari skulle min morbror Erik draga till Uppsala, och min mormor låg sjuk.

Så följde min moster honom till vägs ut på isen, och toge di mig med sig. Och när di komme ut på isen, skulle di köra kapp, och jag satt med min moster på min enbetssläde.

Så begynte vår häst till att skena, och drängen, som körde, och di andra, som sutte på slädan, kasta sig af. Och när jag såg, att di andra vore borta och hästen rände kring isen med mig allena, ville jag ock häfva mig ur slädan så väl som di andra. Och lyckas inte bättre för mig, än min ena kjortil fastna i kroken, där fimmerstången sitter i på slädan.

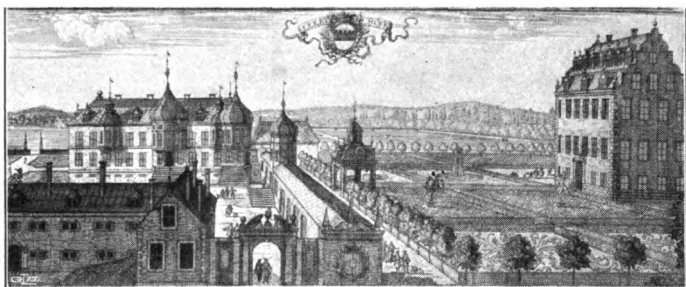
Och måste jag så hålla hår och följa med i skjuts full, och släpa han mig kring om hela Askefjälén och skenade ut åt en stor vråk uppå Blaken, så att min högra fot var allareda nere i vråken; men så vände han om igen, ville till lande och åt stallet. Men har han kommit till lands med mig, aldrig har jag kommit med lif-

vet därifrån. Men så hinte de till att möta honom, förrän han kom till lande. Och toge de mig upp och mente, att halsen har reda varit af mig, men mig skadde, Gud ske lof, inte mer än att jag har skafvit lite huden af den högra tinningen och jag inte kunne väl röra den högra armen i några dagar.

Men min mormor visste intet däraf, utan jag var så yr i mitt hufve, att jag måtte ligga i några dagar. Och min moster sade, att jag hade ondt af os. Och halv mig så Gud denna gången utur en stor fara, som jag var i.

I mars drog min mormor till Nyköping till att göra min moster bröllop, hvilket stod den 18 aprilis, där jag ock var med. Och till midsommår droge vi hem till Tidö, och strax därefter droge vi till Stockholm, och vore vi där sedan stadigt.

Anno 1641 om hösten drog min morbror Johan och hans fru till Tyskland till traktaten, och såg jag henne aldrig mera; och honom har jag än inte heller sett. Gud hjälp honom väl med hälsan till oss igen, att jag måtte en gång få se honom!

Ekebyhof. (Ur Suecia antiqua.)

Anno 1642 i januari tog åter fru Ebba Leijonhufvud mig till sig ifrån min mormor, att jag måtte följa henne hem till Käggleholm, till min förra plåga, den jag en tid har varit fri före. Och var det inte rätt mycke goda dagar, jag hade där, men så vore di juledagar emot de förra, som jag hade hos henne. Men så visste jag väl, på hocken sida hon var om mig.

Och droge vi till Käggleholm. Men i april kommo tiender, att min herr far var lös ur sitt fängelse, som han har suttu uti in på 8. året; och har så Gud hört min bön, som jag så flitigt har bidit honom om.

Först i maj drog fru Ebba till Tidö, och så tog min mormor igen mig. Och fru Ebba var så ond, att jag inte följde henne till Stockholm; men min mormor akta inte det, utan behölt mig kvar.

Och blef jag sedan i samma månan sjuk af vintkop-porna* och var rätt svag. Så sade di för min morfar, att jag var död heller ock inte något hopp om mitt lif,

* Jfr ›vinn› = värk. (*Rietz*, a. a.)

hvaröfver min morfar var mycket bekymra — att jag nu har lefvat så länge och nu denna tiden, min far skulle komma hem, att jag nu skulle dö. Sände för den skull till Tidö och lät höra, om det var sant. Men när lakejen kom från Stockholm med brevet till min mormor, så gick jag, som skulle vara död, i trädgålen och hade stora blaser* på mig efter mässlingen, som inte än då vore läkta. Och när min morfar fick di tienderna, att jag lefde och var bättre, var han mycket glad.

Och droge vi sedan i juni till Stockholm.

Och den** augusti kom min herr far utur sitt långliga fängelse hem till Stockholm och blef förd med stor process i min morfars hus. Och alla glädde sig mycket åt hans hemkomst och fägnade honom mycket, men ingen var så glad heller hade så stor orsak därtill som jag.

Ty jag förgat då all min förra vedervärtighet och kom intet i hug, att hon har varit så stor, som hon lell har varit. Och tyckte mig att Gud har vändt all min förra sorg i en stor och utur viset glädje, och att ingen olycka nu kunde vara så stor, som komme mig tillhanda, att hon skulle kunna mycket bedröfva mig, så länge Gud ville unna mig min herr far, utan hela världen dansa nu på en sillenacka för mig. Ty jag fick allt det mitt hjärta önskade och begärde, och min herr far lät mig ingenting fattas, utan jag fick allting fullt upp till en kort tid. Ty jag var hans enda barn och därtill en mycket kär dotter och därtill en så from far. Och alla ärade mig mycket för hans skull, och hölt han mig mycket grant och väl, så jag tyckte, jag nu var i himmelen emot mina förra dagar. Och alla de, som tillförende hafva hatat mig, de begynte nu till att klema med mig.

* Märken. (*Reitz*, a. a). ** Datum utelämnad i mskr.

I en summa lyckan hof mig så högt, som hon på den tid högst kunne komma med mig.

Och var jag di samma dagarna, när min herr far kom hem, fulla tretton år. Och har min herr far intet sett mig i elfva år, i hvilka år jag har haft mången hjärtans hård och bitterlig sur dag och stund. Och halv det inte, fast jag var enda barn och min herr far var en förnämnd man och hade mycket godt och därtill hölt mig mycket kär och gärna hade sett, att jag har farit bättre och att de har hållit mig af hans medel som en furstedotter. Men så fick jag lell i anseende af allt detta intet i min tunga och olyckeliga barndom dansa på roser, utan fast mycket mer på hvassa tistel och törne, som mig som oftast stunge så mycke hårdt, att mitt hjärta måtte under tiden blödt däröfver.

Och efter min olycka har varit så mycket stor, ty visste jag så mycket mer till att glädja mig åt min stora lycka och skatta henne så mycket högre än eljest, om jag intet har visst af något ondt. Och var jag så hjärtelig glad, att Gud af sin stora godhet har gifve mig den stora lyckan, att jag ock en gång såväl som alla andra måtte få se min herr far. Och hugnade jag mig så åt honom, att jag däröfver förgat all min barndoms vedervärtighet och tackade Gud allena af allt mitt hjärta, som intet har dragit sin hand ifrån mig och icke heller förgätit mig i mitt elände, utan har sett på mig med sina barmhärtighets ögon och har hulptit min kära herr far hem i landet till mig igen.

Därföre vill jag upplyfta mina händer till Gud och med mitt hjärta och mun lofva och prisa Herran, som alltid så väl emot mig gör, och vill nu säga: "Lofvat och prisat vare Herren min Gud, ty han hafver hört

mina böns röst och hafver gifvit akt på mina tårar. Ty Herren är min tröst och mitt beskärm. På honom hoppas mitt hjärta." Och: "Mig är hulptit, därföre vill jag tacka Herranom." Och: "Mitt hjärta är gladt, ty Gud hafver förvandlat mig min klagan uti en stor fröjd, och du öfvergifver mig icke i mina nöd."

Och vill jag nu bedja Gud dag och natt innerlig och af allt mitt hjärta, att han täcktes af sin stora mildhet emot mig till att bevara min käre herr far, mig fattiga barn till tröst i dessa min unga år, och att han måtte hafva hugnat af mig. Herre, för dig är allt mitt begär, och min suckan är dig inte fördold. Hör mina bön, Herre, och förnim mitt bidjande och akta på mina bön, det jag af allt mitt hjärta ödmjukelig beder dig om: att du ville af dina stora barmhärtighet unna mig min käre herr far!

Och var nu min herr far i Stockholm och tyckte mycket om mig och klädde mig på nytt både till hand och fot. Och då akta jag inte mera mina lappota kläder utan tänkte, att det skulle så vara allt bortåt för mig. Och hvar gång min far drog på slottet, kom han in i min mormors hus och såg på mig, huru jag mådde, och fråga om mig någenting fattas, att jag man skulle sända i hans hus och låta begäras, så skulle ingen neka mig det. Och tyckte han, att det inte var sant, att han såg, det jag lefde, för glädjes skull. Och jag var inte mindre glad öfver min stora lycka, utan hvar gång jag såg min herr far tyckte jag, att hela världen var min.

Och lyckan höjde mig då så högt, att jag var som högst. Och skattade jag mig då att vara lycklig, att ingen kunde hafva henne högre, än jag då hade henne.

När fru Ebba Leijonhufvud hörde, att min herr far

var hemna, kom hon till Stockholm och hälsade på honom. Och när hon har varit där 3 vecker, bad hon, att jag skulle få lof att följa henne hem till Ekebyhof. Ty måste jag strax fort och följa med henne.

Och strax därefter kom min herr far till oss, och följde vi honom till vägs på båt till Bror Andersson på Bro. Och hade vi så när blifvit borta om afton. Och ved jag såg, att det ville gå kull, fick jag så stadigt i min herr far och tänkte: "Där du blir, där må jag ock blifva." Men så halp Gud oss lell, att vi komme till lande.

Och när vi komme till Bro, reste min herr far till Örebro till att hälsa på dronningen, och vi blefve kvar på Bro.

Och begynte fru Ebba och fru Anna Thott till att brygga ihop, att di ville gifta min herr far med fru Kirstin Brahe, och hölt det så hemligt, att jag inte skulle få veta däraf. Men så gick det inte så lönlighet till, att det intet spordes, ty min herr far sade själf för mig och frågade mig, hurudan hon var. Och jag sade honom hela handelen om hennes sinne, så mycket jag visste.

Och när vi vore på Bro, hotade de mig, om jag skulle säga något ondt om henne för min herr far. Och det skulle lell gå fort; skulle jag veta, att jag väl finge betalning därföre. Och jag låddes, som jag inte bekymra mig därom, antingen min herr far ville hafva henne heller inte.

Och droge vi till Ekebyhof och vore där alltintill november. Så blef fru Ebba sjuk, så måste vi till Stockholm. Då var min herr far hemkommin ifrå Örebro och gäste i fru Ebbas hus. Och kom fru Anna Thott med dit. Och så böde di fru Kirstin till måltides och ville så, att min herr far oförvarandes skulle få se

henne; och di skulle så tala henne till. Men jag blef det varse och varna min herr far, att han inte skulle komma hem den dagen, det han ock gjorde. Och måste hon gå den gången bort med lång näsa. Och vore de mycket onda på mig och skyltte mig därför, att jag var orsak därtill.

Och sade di åt mig till att locka mig till att öfvertala min herr far därtill (efter di väl visste huru högt min herr far älskade mig, att han intet gärna skulle fly mig en ond styfemor), att de ville fly mig en styfemor, som aldrig finge några barn, på det att jag skulle få ärfva alltihop efter min far. Därpå jag svarade, att min herr far väl var så gammal, att han kunde se hvem han ville hafva till hustru och måtte taga hvem han ville. Gud försörjde väl mig!

Och sade jag: "Är hon from och god, så skall jag älska, ära och tjäna henne för min herr fars skull och bli hos henne. Men är hon ond, så skall min herr far längst behålla henne, och jag går till min mormor och blir hos henne och inte bites med min styfemor, utan vill alldeles låta min herr far sörja därför. Ty han tog hustru för sig och inte för mig. Därföre bekymrar det mig intet stort. Jag må icke heller, om Gud vill låta mig lefva, länge lita därpå, utan Gud vet väl något håll för mig, fattig barn, som han alltid har visst."

Därpå fru Ebba svara: "Ja, kanske du menar fru Brita De la Gardie vet väl håll för dig, men det skall slå dig felt."

Och jag svara: "Antingen det är hon heller en annan, kan jag intet veta; men om jag får ond styfemor, jag blir inte hos henne."

Och när min herr far hörde det, svarade han, att

han aldrig ville hafva hustru, om hon inte kunne förlikas med mig, så att jag inte kunne vara i huse hos honom, ty jag var honom född af hans mycket kära hustru, och var jag för den skull hans enda hugnat och glädje.

Och blef fru Ebba så bitterlig ond för di orden och sade: "Käre, ja, låt man det där stycke höra sådane ord af dig! Du känner henne intet så grant som jag, och hon behöfver väl en ond styfemor, som med allvar tar hop med henne."

Men så, huru jag bryggde hos min herr far, så gjorde jag honom alltid kunskap om deras råd, att giftermålet slogs i en pannekaka och blef inte af.

Och drog fru Ebba ifrån Stockholm och talte fru Kirstin till. Men min herr far begynte i december måna till att fria till jungfru Sigri Bielke. Och när fru Ebba hörde det, blef hon så ond på mig och skyltte mig därför, att jag har förhindrat det, utan ville hafva en, den jag kunde leka med. Och bekymra jag mig inte mycke om, hvem min herr far ville hafva, utan jag mente: "Själff göra, själf bära, han skall själf blifva därved."

Och strax min herr far begynte till att fria, begynte ock min ostadiga lycka till att ändra sig, att det begynte till att åter blifva knappare för mig; men så var jag inte ovan därved. Därföre tyckte mig inte heller underlig därom, utan lät mig allt nöja därmed, ty jag väl visste, att det inte annars skulle gå för mig. Ty tillförende hade min herr far ingen kärare än mig; och har han fått en kärare, så var jag inte heller så enfaldig, att jag icke kunde göra mig den räkningen, att det inte kunde annars vara, än att det kärast var, det fick ock det mesta och

det bästa, och jag det som öfver blef. Så gaf jag mig till freds därmed, allenast jag hade min herr far.

Sedan kom jag hem till min mormor och var hos henne till min herr fars bröllop.

Anno 1643 den 20 april blef min herr far förlofvat i riksskattmästarens hus, och strax därefter, den 9 juli, stod hans bröllop i Stockholm. Och tog fru Ebba Leijonhufvud mig den samma dagen utur min mormors hus och sade hvarken tack heller annat för mig.

Och var jag annars mycke lustig och glad, att jag intet akta, — hvad mig gick öfver, så var jag lika token —, men den dagen var mig omöjelig till att en gång [le], ehuruväl det förtröt mig mycket, att alla märkte att jag var bedröfvat och inte den gången som alltid kunne bita in min sorg. Så fråga mig någon, hvi jag inte var så lustig den dagen som alltid. Och jag sade, att jag inte kunne veta; men så hade jag denna dagen hvarken orsak så mycke till att glädja mig, ”efter jag ser, att en annan står i min mors ställe, det jag heller har önskat, att min egen mor har stått där. Men efter ock inte annars kan vara, så vill jag önska, att hon, som där står, måtte blifva god, för annars hänger på denna dagen all min lycka och olycka till en tid. Och när jag tänker på allt sådant, så kan det ock inte annars vara, än att jag icke något lite bedröfvar mig däröfver.”

Och var jag sedan allt bortåt hos min styfemor och kom inte i 14 dagar till min mormor, efter min styfemor var sjuk. Och om jag begärdes lof till att gå till min mormor, svarade mig strax den elaka fru Ebba: ”Käre, ja, äntelig den, I sku äntelig hem — och din

mormor! Det skall inte vara, utan du skall bli här och akta på din mor och inte gå hem till mormor.”

Tordes jag för den skull intet begäras lof till att gå bort, utan när min mormor drog till Tidö, så fick jag lof på en natt till att gå till henne och bjuda henne fara väl.

Och vi droge till Örebro till Hindrik Horns bröllop. Och såg jag inte min mormor förrän om hösten, när Bjelkenstjerna var brudgumme.

Och var jag sedan allt stadigt i Stockholm hos min herr far och styfmor. Så gäste vi hos fru Ebba Leijonhufvud, som Gud alltid har skickat mig till en stor och odrägelig plåga. Så försumma hon sig inte heller nu, ty nu tyckte hon väl det var tid för henne till att hjälpa mig fort ur askan och i ellen. Och lade mig för den skull mycket ondt till både hos herr far och styfmor, att de inte skulle kosta så mycke på mig, det gjordes inte behof.

Och så begynte åter min mycket svåra lycka till att blifva mig mycket tung på nytt igen. Men, hvad mig gick emot, så lät jag aldrig märka mig så någon såg, att det gjorde mig ondt, och talade inte heller om för någon människa hvarken för morfar heller mormor; utan när de fråga mig, huru mig gick hemma, sade jag, allt väl gick det mig. Och var jag alla dagar, när någon såg mig, så hjärtelig glad, att ingen annat visste än det skedde af allt hjärta, men i mitt hjärta kände jag väl annars. Ty jag hade då inte stor orsak till att vara glad. Men så bet jag så i mig, hvad jag hade i sinne, och sang alltid:

Alla mina sorger dem träder jag under min fot;
ju mera jag nu sörjer, ju mera går mig emot.

Och ställte jag mig så i denna min vedervärtighet, att alla som mig umginges och visste hvad jag hade för orsak till att vara glad och lell sågo att jag inte lät någenting bedröfva mig, så att någon märkte det, undra för den skull på mig, att jag så väl kunde vara glad, efter jag var så mycket ung och lell kunde så väl skicka mig i min sorg och så väl dölja det, som så hårdt och tungt låg i mitt hjärta, att det har måst brista på mig.

Men jag dansade och sprang allt för ett som en galin get och lät inte bekomma mig. Ty jag hade ett sådant inbundit sinne, att jag ingen människa ville låta se, att hvad mig gick emot, att jag aktade det. Och satt mången gång så hjärteligt bedröfvat, att mitt hjärta har mått bruste, när jag kom ihåg all min förra olycka och sedan min korta lycka och nu åter min nya olycka. Så att det plåga mig mången gång så hårdt, att det har mest frätt mig mitt hjärta bort. Men till att se på mina utvärtes affekter, så var ingen gladare än jag.

Men när jag kom i min säng, när alla andra låge och sufve, då betalte jag med mina arma ögon allt det mig har gått emot, och det jag har glädt mig öfver om dagen, det grät jag öfver om nätteren. Och ingen visste att jag grät, utan min piga. Henne klagade jag min nöd före och ingen annan. Den samma pigan hade jag med mig ifrån min mormor, och hon var all min tröst och den enerste den jag torde klaga min stora sorg före.

Ty det begynte till att gå mig så mycket tungt och knappt i allting, så att det som förr har varit mig för ringa, det var mig nu för godt. Och begynte det nu inte bättre till att gå för mig, än det har varit förr.

Och i oktober blef min Gertru sjuk; och skilde di

pigan ifrån mig och sade, att hon hade en elak sjukdom, det hon inte hade. Så måste jag mista min goda piga, antingen jag ville heller intet, och den jag hade all min tröst af.

Miste så henne och fick ingen annan igen, utan måste lita på min styfmors piger. Så vet Gud, huru riktigt det gick till för mig. När hon skulle kläda på mig heller laga något åt mig, så fick hon andra sysslor till att göra, och under tiden fick jag väl gå från den ena och till den andra, bedja, att de ville fästa i nål på mig heller tvätta ett kläde åt mig, och fick ändå ingen till att göra det. Men så länge min mormor var i Stockholm, så lät jag allt göra i hennes hus, men där emellan så gick det galit nog för mig. Och hade jag ingen, den jag kunde klaga före, utan Gud allena, och han gaf mig ett godt tålmod, det jag ock rätt hjärtelig bad honom om.

Och då begynte jag till att rätt se, hvad det är för en lycka till att hafva mor heller ej, och det lärde jag nu till att döma, efter jag ock tog till med åren. Och ehuru svårt mig förr har gått i min späda barndom och sedan, det har jag intet rätt mycke förstätt och tänkte ock, att det skulle inte annars vara, efter jag inte hade min far hemma. Men nu sedan han kom hem och jag en gång var godt van, föll det mig så mycket svårare, än om det har allt bortåt hållit ett iag.

Och såg jag väl, huru det gick andra, som mor hade, och huru det gick mig, som ingen hade, och när jag allt sådant betänkte, tog jag mig före för den skull till att gråta efter min saliga fru mor hela nättren igenom. Och så ofta jag hörde min saliga fru mor nämnas, heller om jag såg något, som henne har hört till, så var mina ögon

fulla med tårar; och kunde jag komma undan, att jag fick vara allena, så grät jag, så länge jag orka och kunde hafva en tår i mitt öga, så att jag undrar, att mina ögon har räckt till, att jag icke längesedan har gråtit ut dem.

Och aldra mest hölt jag på om nättren, på det att ingen skulle märka, att mig gick något till mens. Men huru väl jag beflita mig om, så mycket möjelig var, till att hålla min sorg hemmelig, så kunde jag lell inte hålla min gråt så hemmelig, att de ju något märkte, att jag så mycket bitterlig grät alla nätter, ty jag blef så blek och mager, och ingen visste hvad mig fattas.

Och eljest hade jag dem väl, som bure tienderna fram och aktade med all flit efter mig, hvad jag tog mig före både natt och dag, ty jag låg i min styfmors förmak, och där låg hennes piger inne med, så att jag ingenting i denna världen fick tala heller göra, det de icke sade henne.

Och så fick hon veta, att jag så mycket grät och sade det för min goda vän fru Ebba Leijonhufvud, som alltid var på min sida. Och hade hon mig före, hvarföre jag så grät om nättren, om jag tyckte, min styfemor var mig alltför from.

Men jag sade, att hon var god nog, och jag grät inte annat än öfver min stora olycka, att jag så bittig har måst mista min mor. Och när jag kommer henne i hug, heller jag ser, huru det går dem, som mor har, emot mig, som ingen har, så är det mig omöjelig, utan jag måste hemligt gråta däröfver, och har för den skull aldrig villat gråta uppenbart, att jag icke skulle göra någon till förtret därmed, att jag så grät, det jag inte kunne ändra.

Då svara mig fru Ebba och andra flera, att det inte

var sant, att jag grät efter min fru mor, ty jag har väl hint till att gråta ut i 12 år, som min fru mor har varit död; och var min gråt inte däraf, utan af blotta infödda arghet och ondska, den som så stor var hos mig, att hon inte så lätt var till att klå ur mitt elaka hufvut och sinne.

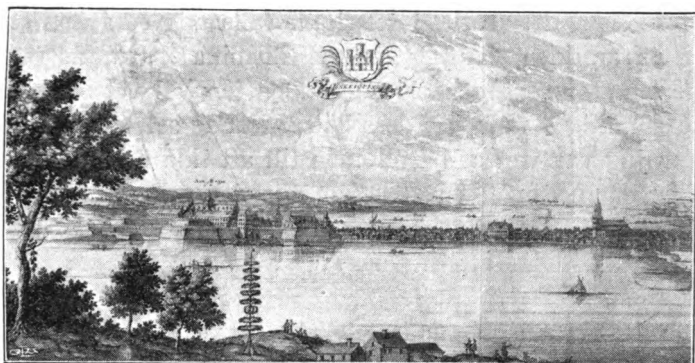
Och sedan annat mera, som hon skylldes mig före, att jag grät, och sade därtillmed att: "Din gråt kommer en god del däraf, att Cruusen skall draga bort, men det är en fåfång sorg för dig. Du skalt aldrig få af honom."

Och för allt detta, som hon skylldes mig, både det ena och det andra, skall Gud vara mitt vittne, att jag var så oskyldig, att jag aldrig grät af ondska heller någondera sak, som hon skylldes mig för, tänkte på, utan om de gjorde mig något emot, befallte jag Gud alltihop.

Och när jag såg, att jag intet vant heller uträttade med min myckna gråt, mera än jag fördärfvade mina goda ögon, och hade ändå lika mycke, som jag hade förr, det var ingenting, så befallte jag Gud alltihop och gaf mig rätt väl till freds med allt, hvad Gud ville lägga mig på; och var så obekymmersam, att jag aldrig önska mig hvarken det ena heller det andra, utan lefde i den fasta och stadiga förtröstning till min goda Gud, att han väl såg, hvad mig nyttigt kunde vara till själ och lif. Och det var jag försäkrad på i mitt hjärta och själ, att han visst i sinom tid skulle gifva mig glädje och hvad mig gjordes behof, och kastade jag fördenskull all min omsorg på honom; och sökte jag nu i dessa mina unga och vedervärtiga år till att kunna skicka mig både i mot- och medgång och till att låta mig nöja och vara till freds med Guds vilja.

Och bad jag ock Gud rätt flitigt därom, att jag måtte kunna vara tålig ved allt det mig påkom i mina

unga år, på det att det intet skulle falla mig så svårt, om jag i framtiden, när jag komme till mina år, kunde råka i någon stor sorg och olycka — den jag väl vet inte blir ute för mig — att jag dess bättre kunde stå ut därmed, efter jag var van af barndomen till att lida och tåla allt. Och därmed öfvervant jag allt det mig gick emot, och sedan att Gud af sina stora godhet emot mig gaf mig tålamod till att draga min olycka. Vant jag mycket mera med det, att jag var tålig och alltid glad i allt det mig påkom och under min stora vedervärtighet, än om jag har varit otålig, så att någon har sett det. Men när jag var allena, så kunde jag väl vara otålig under tiden, men så visste ingen af det.

Jönköping. (Ur Suecia antiqua.)

Anno 1644 den 14 januari drog min herr far och styfemor ifrån Stockholm och till Jönköping. Drog jag ock med, och komme vi till Jönköping den 23. Där var min herr far intill andra lördagen. Då drog han till Värnamo, och där mönstrade armén. Och när vi har varit där i några dagar, gick min herr far med armén till Halland. Och vi ginge tillbaka till Jönköping, och låge vi där i 11 vecker.

Men hvad det var mig för dryga vecker, det vet ingen utan Gud allena, ty de voro mig så svåra både på den ena sidan och den andra.

Och på allt annat så begynte min styfemor och moster till att träta. Och var det mig inte till ringa plåga, så att jag i den tiden aldrig tordes gå till min moster; ty jag var rädd, att allt det som sades dem emellan af andra, att de skulle skylla mig före, att jag har sagt någet. Satt jag fördenskull emellan två ellar. När jag inte gick till min moster, så banna hon mig, och alla ville

råda om mig; men när jag gick dit, så mente åter di andra, att jag ville gå och föra skvaller dem imellan. Och väljde jag fördenskull ett ondt af dem båda, som mig tyckte bäst var, och blef hemma och gick inte till min moster.

Och när min styfmor och moster vore goda vänner, så satt jag ock emellan. Ty jag var föga amnat än ett barn och kunne väl under tiden behöfva banner, dem jag gärna har lidit af min styfmor, men som värre var, så ville hon aldrig tala ett ord åt mig, utan förtalte mig för andra, kanske det jag aldrig har tänkt, sedan gjort; ty jag nu väl visste något så när, huru jag lell skulle skicka mig.

Men så gick hon till moster och klaga på mig och sade, att jag var så bitterlig ond, att min maka var inte till, och rådde hon inte med mig. Och om någon talte åt mig, blef jag så ond, att jag strax tog på att gråta. Men det var intet sant. Och därtillmed sade hon, att jag var så oaktsam, att allt det jag hade och hon gaf mig, det tappa jag bort. Men det var ondt till att tappa bort. Hon har aldrig gifvit mig något så stort till linnklär som stick i mitt öga. Och en sådan narr var jag, medan jag har kunnat få det, så tog jag ingenting, utan mente, jag får väl det jag har behof. Men min mening slog mig felt. Och de elaka klutarna jag hade till hemma, har jag nu slitit ut, och inte nämdes hon gifva mig annat igen, utan jag såg ut som den fattiga skakelub*. Så kan väl hvar och en tänka, att det inte var under, om jag grät i mjugg, när jag tänkte: "Om jag hade mor, väl ginge det annars för mig."

Och sneda ögon fick jag hemma, och när jag kom

* Jfr *Riets* a. a.: »skakka» = göra narr af, »lubber» = bondluns.

till moster Karin, begynte hon om morgonen till att banna mig intill afton och for så ut med mig, att jag icke var vatten värt, och kallade mig alla de onda namn, som hon visste, och sade till mig:

”Ett sådant etttert ondt as och afskrap, som du då är, vore icke värd till att lefva, sedan till att vara född af sådana dygdiga och fromma föräldrar”, som mina vore. Och sade: ”När det blifver folk af dig, ditt slöke*, så blir mina gamla skor nya”, och att jag aldrig var den styf-mor värd, som jag hade, utan jag skulle hafva en, som flådde mig hvar dag, som fru Ebba gjorde, när jag var hos henne.

Och mycke annat sade hon åt mig, det mig bet så hårdt i mitt hjärta, att det har mest brusti. Och ehvad hon sade, så kunde hon inte komma mig så vida, att jag svara henne ett ord på allt det hon sade åt mig, utan teg och grät, att jag har mest smulti därved; och bad Gud så innerlig i mitt hjärta, att han då en gång ville se på min stora jämmer och eländhet och göra därpå en ända, på hvad sätt honom täcktes.

Och ofvanpå allt annat, som min moster sade åt mig, det ock allra mest bet mig i mitt hjärta, att om hon visste, att hennes döttrar inte skulle blifva bättre än jag, så ville hon heller önska, att hon aldrig har födt dem, än om de skulle blifva sådana elaka och onda as, som jag var, där då intet hopp vore om, att någon skulle få hugna af mig.

Och dessa orden gjorde mig så ondt, att mitt hjärta har måst brista däröfver, att jag nu inte längre kunde tiga utan svarade:

* Jfr *Rietsz*, a. a.: »slok» = lättsinnigt fruntimmer.

”Käre moster, di värsta fölen bli di bästa hästarna; och bed* I Gud, min kära moster, att edra döttrar inte blifva värre än jag hoppas både till att vara och blifva ännu bättre, när jag blir så gammal som I, så tror jag med Guds hjälp, att I sku få hugna af dem, och di sku väl kunna med all ära gå sin värld igenom. Det jag ock hoppas, att Gud skall så låta mig gå min tunga värld igenom med all ära, att ingen skall hafva skam af mig, fast nu alla tro mig illa.

”Och bed** I Gud, min moster, att era döttrar aldrig få försöka det myckna onda, som jag, fattiga barn, har försökt så väl på det ena stället som det andra, sedan Gud tog mor frå mig. Och vakta, min moster, att icke en kan komma, som gör era det igen.

”Och hafver moster godt vett till att säja sådana ord åt mig, som inte vet, hvad den likar, som världen och lyckan är mycket tung. Efter min moster själf aldrig har försökt någon sorg heller olycka och ej heller legat i vägen för andra, det jag nu 12¹/₂ år har med största förtret, så måst släpas omkring och slitit mycket ondt därunder. I den staden, min moster har aldrig varit ur far och mors hus, utan haft där allt det hennes hjärta har kunnat önska, och alla har måst tjäna och ära er; det jag inte har och inte heller har haft, utan heller alla har gjort mig förtret och ännu göra. Och strax har moster kommit ur mors hus och har fått en mycket from man och mycket godt. Kan fördenskill moster intet döma, huru dem likar, som allting går emot. Och om min moster har försökt, det jag har försökt, heller visste, det jag vet, hon skulle väl på annat sätt tala mig till än nu. Och har jag ännu aldrig varit så ond,

* I mskr. »beda». ** I mskr. »bedia».

att jag har gjort heller tänkt till att göra någon människa ondt med min ondska.

”Och hoppas jag lell väl, om di villa säja sanningen, att di inte hafva sett mig ond, att jag icke har kunnat styra min ondska, utan jag är snarare för from. Och jag vill önska, att jag vore lite ondare, när det görs behof, så hade jag mång gång bättre, än jag har. Men så hoppas jag, att Gud skall i allting så laga med mig, att ingen af de mina sku få orsak till att slå sin ögon ner för min skull, utan att min herr far med Guds hjälp skall få så stor hugnat af mig som moster kan få af sina döttrar, som nu bli uppfödda i goda dagar. I den vissa tillförsikten är jag till min goda Gud, som alltid har hulpt mig utur all min nöd, sorg och ångest, att han ock intet heller nu skall förlåta mig.

”Och ber jag moster för Guds skull, att hon intet ville mer kasta mig sådana förhädliga ord före. För Gud vet huru de fräta mig mitt hjärta. Och jag skall ock klaga både det och all annan min nöd inför Gud och bedja, att han skall hjälpa. Och hoppas jag lell, att både moster och andra, som mig hafva föraktat och förhaft* mig, skola med Guds hjälp få se en gång, huru Gud hjälper mig, att de som nu har hållit mig för största afskrap lell kanske sku i någon måtta lita på mig en gång. Men emedlertid vill jag befalla min sak Gud allena. Han skall väl i sinom tid göra med mig efter sitt behag.”

Och teg jag sedan stilla och svara henne icke ett ord, hvarken ondt heller godt, om hon än har slagit mig aldrig så mycket, det hon så när har gjort för de sista orden jag sade. Men så banna hon mig hela dagen ige-

* Jfr *Rietsz*, a. a.: »förhavd» = allmänt föraktad.

nom och for så ut med mig, att en hund icke ville taga ett stycke bröd af mig.

Och jag gjorde inte annat än grät och har satt mig i mitt sinne, att lika hvad hon sade, så skulle jag icke svara henne ett ord. Det jag ock gjorde, att hon på sistone mente, att jag har gråtit så länge, att jag har mist mitt mål. När jag inte svara, så hade hon inte mer till att säga.

Så måste hon om afton vänna igen. Och när hon har lykta sin mäsja för mig, steg jag upp och bød henne fara väl och tacka henne för god välplägning, som jag har fått hos henne, och tänkte i mitt sinne: "Allt skall det både regna och snöga, förrän jag kommer igen". Det jag ock hölt ol, ty jag gick inte dit mer, huruväl vi låge i en byggning.

Men när jag kom hem, så var där inte bättre för mig där. Men så bruka hon inte heller mun på mig, utan satt och förtalte både mig och alla mina möderne, att jag har mest blifvit tokot under sådant buller och lefverne, som jag var uti. Och har jag mycke heller sett, att jag har suttit midt på Vättern på isen. Så har jag lell suttit i ro, fast där var kallt.

Och kunde jag inte göra däråt, utan sitta och höra därpå, och när det gick för groft, så till att gråta, att ögonen har måst falla ur mitt hufve.

Så var det inte nog af detta larmet för mig, utan att Gud skulle sända mig ändå en större plåga — heller hvem det var, som sände mig den elaka Erik Sparre på halsen, kan jag intet veta. Ty han ville utan all faners tack, att jag skulle lofva, att han skulle få det, som inte föll mig lägeliget, ty jag ville ingalunda hafva honom. Och var han mig så mycket emot, att jag heller

såg skam än honom, och var den människan mig till ett så stort besvär, att jag inte kan säga.

Och hvad jag slet i di tu åren för hans skull både af den ena och den andra, det vore en hel bok full till att skriva därom. Och led jag så mycket för hans skull, efter jag intet kunne bringa öfver mitt samvet till att bli kär åt honom; och lell ville di, att jag skulle säga honom ja. Och har jag så när aldrig måtta blifva af med honom, om icke Gud har hulpt mig ifrån honom.

Och drog han upp till Stockholm, men han skref mig alltid till, och jag svara honom aldrig. Och aldrig tog jag i hans bref, utan bad min styfemor behålla både kar och bref.

Men jag sade: "En braf soldat vill jag hafva och inte en sådan där, som han är."

Landskrona. (Efter kopparstick från 1600-talet.)

Så blefve vi kvar i Jönköping allt intill den 13 maj. Följde vi konvojen* till Danmark, och komme vi den 19 till Lageholm, där min herr far låg med armén. Och ginge vi med min herr far under Halmstad, och låge vi några dagar där före och vänta efter Fredrik Stenbock, som skulle komma ifrån Sverige, men efter han inte kom, så gick min herr far tillbaka igen till Lageholm och var där öfver pingsdagen.

Sedan gick vi med min herr far åt Helsingeborg, och då låg där 30 danska skepp midt uti sundet. Och ginge vi ut på skeppbron om afton och stoge och sågo på skeppen, där di låge. Och om andra dagen ginge vi

* I mskr. »komfäjjet».

därifrån och åt Landskrona. Dit komme vi den 23 juni och vore där öfver missommarsdagen.

Den 26 bröt armén upp ifrån Landskrona och ginge genom Lund. Och vore vi inne och besåge den sköna körkan i Lund, och den 27 komme vi för Malmö. Och högkvarteret var i en by het Skräflinge. Den låg $\frac{3}{4}$ mil ifrån staden.

Och våra fölle in under staden och körde in vakterna, som hölle där utanföre, och skärmyserade med de danska strax utanför stadsporten. Och var det befallt, att fruentimret skulle hålla ut på fältet hos styckena och fotfolket, till dess min herr far kom igen och finge sända någon in i byn och se åt, om där vore något danskt folk inne heller huru där stod till.

Men de hinte inte bida så länge, utan de droge utan all order in i byn. Där hade de danska så när fått bort oss och luskammat pälsen, ty när vi komme i den ena ändan på byn, drog där ut 80 danska dragoner af andra ändan på byn. Och de vore rädda för oss och mente, att vi har haft mera folk med oss. Och vi hade ingen, utan en lakej heller 2. Och vi vore inte mindre rädda för dem.

Och när min herr far hörde, att vi vore i byn, befallte han 200 musketerare till att gå i byn till oss, att inte någon skulle komma och taga bort oss.

Och hvar gick i sitt kvarter. Och när vi komme i vårt, kunde vi grant se, huru de spelade med styckena af staden på våra, och tyckte mig det gick rätt lustigt, men de andra vore mycket rädda. Och grät min styf-mor och hennes syster och fölle på knä och begynte till att läsa, men jag log åt dem och tyckte, det var inte tid nu till att gråta, när de så lustigt sköte och slog på

pukor, och om jag icke nu skulle vara glad med dem, som så glade äro. Och ju mer di sköte, ju lustigare tyckte mig det var, och lät jag inte skrämma mig med det första larmet, som kom på, utan jag laga, att jag kunde få se, huru det gick an. Det var min glädje.

Den 28 augusti kom elden lös i min herr fars kvarter, medan vi låge i Skräflinge om en fredag efter middagen. Och min herr far och styfmor ginge i sin kammar och taltes ved. Så begynte ellen till att falla ned på golfvet för dem, och när di såge åt, så stod ellen öfver allt, och di lupe ur stufvan. Och jag var i min kammar gent imot. Så ropa min herr far och alla åt mig, att jag skulle gå ut, men jag satt stilla och log åt dem och bad, att di ville släcka ut ellen. "Jag sitter väl här så länge ingen större nöd går på mig."

Och där satt jag och narras så länge, att ellen begynte till att slå fuller in i stufvan, att jag så när har måst blifvit där inne. Men när jag såg det, blef jag först rädd och lopp till dörren. Där slog både eld och rök så starkt emot mig, att jag så när har storknat och kunde inte komma längre, utan föll kull ved dörren och ropa åt dem, som utanföre stoge, och bad di skulle hjälpa mig ut.

Så kom en kapten under gardet, som het Magnus Stake. När han hörde mig, sprang han in genom röken och tog in genom dörren och i hastigheten där var tog han mig i båda mina hårlockar och drog mig ut med sig. Och har inte han varit, jag har aldrig kommit ut dädan, utan har brunnit upp, ty han svedde sig all öfver för min skull, och min lilla hund brann upp bredeved mig.

Och sedan jag kom ut, lopp jag i den stora räddhågan, som jag var uti, så att jag inte kunne besinna mig, utan satte mig i trädgården under ett kullfallit stort äpple-

träd. Och för löfs skull kunde ingen se mig, och jag kröp så djupt ner uti gräset.

Där satt jag och såg på, huru det brann så lustigt, och tordes inte fram förr än det var allt väl beställt och nerbrunnit. Och blef där ett sådant bekymmer om mig, när de sakna mig, att min herr far lät leta i hela lägret efter mig. Och gick han med, som drog mig ur elden, och leta efter mig mera än någon af de andra. Och i häpenhet kunde han inte påminna sig, att han har hulpt mig ut. Mente di alla, att jag förbränt, förr än jag själf kom framkrypandes undan trä't, jag har gömt mig under. Och alla vore glada att jag lefde.

Halp så Gud mig denna gången, som han alltid gjort hafver af sina stora godhet emot mig.

Och blefve vi ändå sedan 14 dagar i lägret och låge i tält, men det var rätt hjärtelig kallt.

Men sedan kom kongen i Danmark och gjorde sitt läger emot vårt. Och de begynte till att spela så starkt med styckena på hvarannan i lägren, efter de låge så när ihop, och skuto så kulerna trilla in i tälte till oss. Och efter min styfmor skulle ligga i barnsäng, sände min herr far heune till Landskrona.

Den 6 september komme vi till Landskrona, den 14 fick min styfmor en liten dotter, och lefde hon inte längre än 7 dagar.

Medan vi låg i Landskrona, sloges våra och de danska allä dagar och sändes dagelig fångar till Landskrona af de danske. Och kunde vi stå på vallen i Landskrona och grant se röken af styckeskotten, som skedde i bägge lägren. Och såde di under tiden, att de danska låge emellan oss och vår armé och att de danska ville gå

till Landskrona och taga det in. Har det varit sant, så hafva vi stått oss i håken.

Men 3 vecker efter mickelsmäsas kom min herr far med armén och skulle gå ner åt Engelholm, och tog han oss med detsamma med sig. Och kongen i Danmark kom med sin armé efter; men när han kom några mil när Engelholm, fick han tiender, att hans skeppflotta var slagin, hvaröfver han blef mycket bedröfvad och drog sig med sin armé utur Skåne och in på Seland igen och lämnade så landet tomt efter sig, att våra inte hade något motstånd på den sidan. Var så min herr far sinnat till att gå upp åt Ystad igen med armén och ligga där i vinterkvarter, det han ock gjorde.

Men efter där ock gick en sådan häftig sjukdom och som en half pest, att folket dödde mycket däraf, så fruktade min herr far, att jag ock skulle bli smittad af samma sjukdom. Ty han var mycket rädd om mig, efter han inte hade några barn mer än mig.

Och därtillmed hade min morfar och mormor skrivit min herr far till och bidit, att han ville sända mig hem till dem, efter de hörde, att sjukdomen var så häftig därute. Och annars så var de allena och hade ingen jungfru hos sig, som min mormor kunde hafva ro af. Därföre begärde min mormor mig hem till sig igen.

Och tänkte min herr far, att han gärna ville hafva mig hos sig, men så var han rädd för sjukdomen. Och om han skulle behålla mig kvar och mig sedan skulle komma något ved, att han först skulle hafva sorg däraf, så länge han lefde, och att min morfar och mormor skulle sedan säga, att han gjorde illa, att han behölt mig hos sig.

Och för sådana tankars skull sände min herr far

mig ifrån sig, det jag den gången gjorde rätt nödigt och med mina bittra tårar. Och min styfemor grät så, när jag bjöd henne god[dag], ty hon hade lell alltid ro af mig: när min herr far inte var hemma, så var jag alltid glad och hade alla handa galit till att säja, men nu satt hon rätt allena. Därföre sörjde hon rätt nog, när jag drog ifrån henne, och jag inte minder, ty jag ville ingalunda draga dädan.

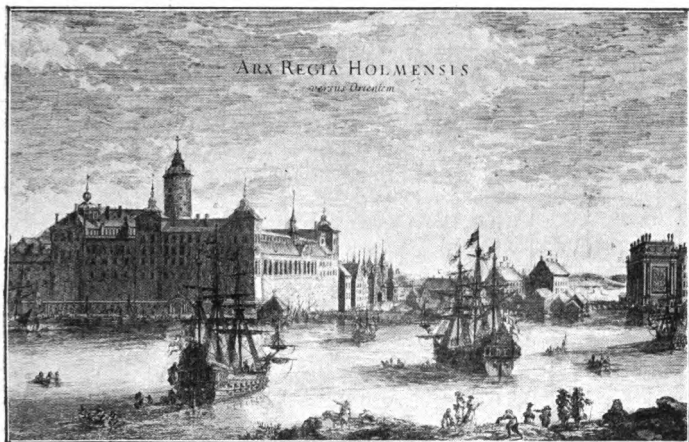
Men så sände min herr far mig den 12 november ifrån sig i Engelholm med sin karet och tu sikreterare-hustrur upp till Stockholm.

Och kom jag samma afton till Lageholm. Och när jag skulle köra på slottet, blefve hästana rädda för strömmen och ryckte vagnen på sne. Och om inte knektarna, har varit så snara och sprungit till hästana och hållit dem, har både de och jag fallit i strömmen och de intet fått igen mig förrän i laxkaret.

Och om andra morron drog jag därifrån och uppåt. Men när jag kom till Västerås, gick min vagn sönder, och jag måtte åka på långsläda till Tibble. Och där fick jag en bonnekirma*, den jag ok** till Stockholm på, och kom den 9 december till Stockholm till min morfar och mormor och fann dem Gud ske lof med hälsan för mig. Gud låte dem länge och väl lefva, mig fattiga barn till hugnat!

Och jag var åter 1 år hos min mormor.

* Liten släde. (*Rietz*, a. a.) ** Impf. af aka=åka. (*Rietz* a. a.)

Stockholms slott. (Ur Suecia antiqua.)

Anno 1645 i januari drog min morfar till gränsen på traktaten emellan Danmark och Sverige. Men min mormor blef i Stockholm kvar och vänta, att min moster skulle komma upp ifrån Danmark. Och i maj droge vi till Tidö och vore där intill augusti.

Och när vi komme till Stockholm, dödde fru Brita De la Gardie den 11 augusti, ty hon var redan sjuk, när vi komme till Stockholm. Och kom ock min morfar ifrån gränsen sist i samma måna.

I september måna kom min morbror Erik ifrån Frankrike. Och var jag mycket glad däråt, ty vi hölle träfflig mycket af hvarannan. Och gläddes vi båda af allt vårt hjärta, att vi finge se hvarannan med hälsan och lifvet. Och var han mig mycket nyttig på den tiden,

efter jag för ingen annan tordes klaga min sorg än för honom. Så trösta han mig alltid och gaf mig goda råd hure jag skulle bära mig åt, när det kom allt för tjockt på mig, och bad mig, att jag skulle göra, som jag alltid har gjort: vara tålig och bida. "Gud skall väl hjälpa dig."

Men i oktober måna kom min herr far och styfemor ifrån det danska kriget. Och åter till olycka gäste di i fru Ebba Leijonhufvuds hus. Och strax som de komme hem, toge di mig ifrån mormor och hem till sig, det jag den gången inte gjorde gärna, efter di låge där i huset. Det jag väl visste skulle bli mig till en hjärtans stor plåga och vedermöda, och i synderhet efter hon har nu emot all min vilja öfvertalt mig, somt med goda ord och somt med onda, pockat mig till att lofva Erik Sparre så halft, efter jag inte tordes säja emot henne, utan måtte henne till viljes skjuta det till min herr far, att hvad han ville, det måste jag väl låta mig nöja med.

Men jag sade inte, att jag ville låta mig nöja därmed. Men det var mig lell så kärt som bara bittra döden.

Och ville jag mycket heller hafva mist mitt hufvet, än jag ville vigas ved honom. Och när jag såg honom hos andra, som midt för mina ögon gjorde gäck af honom, tänkte jag i mitt sinn: "Herre Gud, hvad skall du göra med den där hasenberger!" — så led var han för mina ögon. Och tordes jag lell intet en lång tid tala om det, men alla kunde väl se, att jag inte kunne lida honom.

Och mycke gjorde det därtill, att en soldat låg mig i sinnet och det, som sedan brast ut. Och för hvar hjärtans tår jag fällte den tiden för hans skull — de stå inte

till att räkna — och för alla de onda och förtreteliga ord jag led och hörde i di 2 åren både af den ena och den andra för hans skull! De vore så odrägeliga, att jag inte i längden kunde draga dem, utan ville nu söka med första lägenhet jag kunde till att göra mig honom lös, på hvad sätt det ock skedde.

Och tyckte jag väl, att jag inte gärna ville göra min herr far emot och säja nej, men så tyckte mig det vara mycke svårare och alltför odrägeliget till att binda mig ved den jag inte kunde lida för min ögon och di gjorde narr af för min ögon. Det förtröt mig, att jag i alla mina lifsdagar skulle blifva hos en sådan. Och tänkte: ”Ju heller du vill han skall dö, ju längre får du behålla honom.”

Och jag kunde inte lida, att han skulle tala åt mig, sedan han skulle röra ved mig, förr än jag visste honom dit han inte kunna komma snart igen.

Och satte jag mig nu i sinnet, att ingen människa, hvem det ock vore, hvarken skulle kunna locka heller trufva mig därtill. Ty min morfar och morbror de hölle mig ryggen fri, ty de ville inte gärna att det skulle ske.

Och begynte jag nu till att taga till med åren, ty jag var nu mina 16 år, att jag nu något så när själf kunde märka och döma, hurudan den kärleken var, som kom af en hjärtelig oskrymtat kärlek, heller om kärleken var mera för andra orsaker. Ty jag var inte så enfaldig, att jag icke både kunne se och visste, att han mer älska mig därföre, att han mente till att få pungen full med mig och till att komma sig fram för min skull, än för den stora kärlek den han drog till mig, som var torr och ringa nog. Det de hans ock läte mig förstå, att när han

skulle få mig, så skulle han lösa sin fars hus in därpå. Jag svara: "Få först, få sedan."

Och sade fru Ebba en gång åt mig: "Du skall inte hafva Cruusen, utan han skall hafva en fattig jungfru, och du skall hjälpa en fattig kar i sadeln."

Därpå jag svara: "Nej, min fru mor, om han är aldrig så fattig, och jag håller af honom, så går det väl till, men jag är rädd, om han inte har själf, utan skall lefva af mina nåder, så gör det sällan godt, när hustrun gör mannen rik."

Och sådana ord förtröte mig mycket. Efter jag där förutan inte mycke tyckte om honom, så gjorde allt sådant mig ändå galnare ledare ved honom, och i synderhet efter di ville bjuda till att först locka mig därtill, och sedan, när det inte tog lag, ville de trufva mig därtill. Det jag inte gärna lät göra, kosta mig hvad det kunne, utan tyckte det gick mig själf mest och närmast an; och när alla andra släppte och ginge därifrån, så var jag lell bundin vid siken att blifva därhos, antingen det var ondt heller godt. Ty mig tyckte, det var inte hästebyte, utan att jag väl måtte se mig före, hvem jag gåfve mig åt, och att det måtte vara den mitt sinne och hans kunde komma öfverens med. Och det gjorde inte dennas sinne och mitt. Det var som natt och dag.

Och gaf min herr far mig än då fjorton dagars tid till att betänka mig. Emellertid talte jag med min morbror, och han gaf mig det råde, att jag skulle säga kort nej, så slapp jag.

Sedan ginge vi upp på slottet till en dans. Och skulle han dansa. Så stule de bort hans svärdsbalja, att han dansa med bara värjan. Och alla loge åt honom och sade åt mig: "Du, min rätt goda vän, si huru

di göra narr af din fästeman."Och det förtröt mig så, att jag har mest spruckit; ty jag må bekänna, jag var en jungfru, som var tämmelig stor i mitt sinne och dyr på mina varer, att den, som ville hafva dem, han skulle inte låta göra narr af sig.

Och ifrån den dagen märkte han väl hvart det ville och i samma stunden. Ty han kom och böd mig i dans, och jag ville inte gå med honom, utan bad skam gå med honom, när han så låter göra narr af sig; och om han kan lida det, så led han väl mera; och var jag inte sinnat till att dansa med en tocken som han var.

Därpå han svara mig: "Jag tänker I är galin!"

Och svara jag: "Det är en af oss båda, men gör er ingen sorg. I sku aldrig få den sorgen till att hålla den galna."

Och kom så en annan, den jag strax gick med, och tänkte jag: "Om han äter detta i sig, så äter han väl upp mer."

Men han sade inte mer än: "Är det vackert att I inte ville dansa med mig?"

Svara jag ändtelig: "Skulle jag dansa med er, jag såg ingen likare."

Och dronningen sade: "Kunna I lida, att en annan dansar med er fästemo, och med er vill hon inte dansa?"

Och han gick till min styfemor och fråga henne, om jag ock var klok i afton heller hurudan jag var.

Men när vi droge hem om natten, begynte min mor till att berömma den andra, som jag dansa med, tocken vacker kar det var. Men jag märkte strax oråd, ty jag var dem för klok, att di inte kunne lura ut mig, utan hvad jag tänkte, så teg jag. Men det gick allt ut på, att di skulle höra, hvad jag hölt af honom. Där-

före svara jag: "Så hvitt salt har jag sitt förr och gått om, och inte sitt på det, och talte inte heller jag så mycke med honom denna gången att jag kan mycke säja om honom."

Men jag såg inte min fästeman imedlertid.

Men efter några dagar sade min styfemor: "Hvad tyckte I om den I dansa med på slottet? Var han icke en vacker kar?"

Och jag svara: "Ja men, kära mor, han gick väl till. Men har han varit en soldat, så vore han väl till att behaga, men efter han inte är det, så aktar jag honom inte."

Och hon svara mig: "Er fästeman är ingen soldat, och I må inte tänka till att få ta någon annan än honom. Och måste I slå soldaten ur ert hufve, ty det är fåfänga tankar; det blir inte af."

Och jag svara: "Där har ingen fäst oss båda." Och jag gick ut ifrån henne.

Och när jag kom ut, sutte pigerna och taltes ved, att min herr far skulle till Tyskland till armén, och sade åt mig: "Så få vi bröllop, förrän vi draga bort."

Men jag sade: "Det skall aldrig ske, utan jag vill dra med min herr far, och se, hvar jag kan få mig en braf soldat på min arm."

Och svara mig en gammal hustru, som var hos min mor: "Hvart sedan, hvar villa I göra af fästemannen, I hafva hemma? Mena I, att han så släpper er?"

Därpå jag svara: "Den ger jag fanen! Håken hin håle har fäst oss båda, och är ingen rem så hårdt tillknytt oss emellan, att jag icke mycket lätt kan lösa upp dem. Ty jag tänker aldrig till att taga mig annan man än en soldat."

Och då hon sade: "Jag skall klaga på er för frun, om I tala tocke där; mena I, att inte alla vet, att I göra't för Cruusens skull, och det veta I aldrig går an."

"Löp för herren med", sade jag, "och för hvem I vill! Så visst som Gud lefver, så skall jag aldrig viga ved Erik Sparre, och vill jag heller dö; men om det blir med Cruusen heller en annan soldat, är det lika och kommer er inte ved, men så mycke som I vet, den andra vill jag inte hafva, för jag vill inte hafva någon, som låter göra narr af sig."

Och käringen sprang strax upp och in till min styf-mor och sade: "Nu vill jungfrun öfvergifva Erik Sparre och vill hafva en soldat, hvar hon ock tager honom", och sade alla mina ol för min mor. Då svara min mor: "Ja, tro I mig, att Cruusen ligger henne i sinne ock nu, sedan hon hörde, att han lefde. Och kanske di hafva sig något hemlig imellan. Nu vill hon öfvergifva den andra, men det går henne inte an, lika hvad hon svär. Hvarken skall hon få öfvergifva den här heller skall få den andra."

Men när min far kom hem, så sade hon strax för honom detsamma, och så kom det i ljuse, det jag i 2 år har dragits med. Men min herr far, när han fick veta det, tyckte han mycket illa därom och hade gärna sett, på hvad maner han har kunnat bringa mig därtill, att jag ville betänka mig och säga ja. Bruka han fördenskull både onda och goda ord med mig, men det halp allt intet; ty jag ville inte.

Kom så min herr far till mig och fråga mig, om det var sant, att jag ville öfvergifva honom, och jag svarade:

"Ja, jag kan nu inte längre dölja, utan måtte bekänna sanningen, att jag aldrig har haft i mitt sinne

till att äga honom. Och det jag härtill har måst låtit mig behaga, har jag måst gjort af en barnslig räddhåga, att jag inte har torts sagt fru Ebba Leijonhufvud emot; ty hon har både öfvertalt och skrämt mig, att jag har bedt henne svara, hvad hon ville. Men nu, att jag kommer till bättre förstånd och ser honom hos andra, och det i synderhet, att han låter göra narr af sig, det jag tyckte skulle vara alltför svårt för mig.”

Och bad jag min herr far i all ödmjukhet, att han ville för Guds skull hafva mig förskont med honom; jag ville som en ödmjuk dotter, det jag ock var skyldig till att göra, lyda min herr far, så länge jag lefver, men detta bads jag före, att min herr far ville låta mig råda, efter det ock gick mig mest och närmast an.

Då blef min herr far mycket ond på mig och fråga mig, hvem som var orsaken därtill, att jag ville öfvergifva honom; och den som gjorde narr af honom, han vore själf större narr. Jag skulle inte låta tocke där irra mig, utan han ville ändtelig, att jag skulle hafva honom, om jag ville heller intet; efter han var en så from man, att han inte gjorde någon människa emot, så hoppas han visst, att han skulle blifva from emot mig.

Därpå jag svara min herr far: hvad det vedkom, att han var så from mot andra, så rådde han inte om många, och den som är alltför god emot andra, så är han värst emot den, han mest råder om. Och annars kunde jag inte bringa öfver mitt sinne till att säja honom ja heller ett godt ord.

Och frågade min herr far mig, hvad det dock måtte vara för en soldat, som mig så mycket låg på sinnet, efter jag har sagt, att jag ville öfvergifva honom för en soldat skull; och sade ändtelig, att det är Cruusen, och

skulle jag inte billa mig det in, att jag nånsin skulle få honom heller någon, den jag härefter gärna ville hafva, efter jag inte ville hafva den här. Men så skulle jag inte inbilla mig, att jag så skulle få råda, att jag skulle få öfvergifva den här, ehuru högt det vore mig emot.

Därpå jag svara: "Hvad den soldaten vedkommer, så har det varit mitt narri, och har jag, så sant som jag lefver, icke till det ringesta ment Cruusen därmed. Heller om han är lefvandes heller död, det vet jag inte, och gör det mig ved denna tiden rätt lika; och har jag än inte sett någon, den jag rätt fullkommelig vill göra till herre öfver mig. Ber jag fördenskull min herr far inte ville fatta de misstankar till mig, att det sker hvarken för hans heller för någon annans skull utan blotta där-af, att jag aldrig kan tvinga mitt sinne därtill att blifva kär åt honom. Och om det icke skulle vara min herr far en stor sorg till att se mig vara bundin vid den jag har en hjärtelig leda till, som jag har till honom? Ty vill jag gärna se, att min herr far har goda vänner, men inte med min egen och odrägeliga vedervärtighet. Och hoppas jag, att ingen skall vara så tokot, att han förtänker herr far därför, utan jag vill taga allt på mig.

"Men hvad det vedkommer, att jag aldrig skulle få den jag själf behagade, så vill jag gärna låta mig nöja därmed och bli ogift, så länge jag lefver. Ty till att bli hos den jag inte gärna vill hafva, så länge jag lefver, det gör jag inte. Men till att låta blifva den min herr far inte vill, det skall jag gärna göra min herr far till behag, allenast jag måtte man slippa den här."

Och efter han själf var där, sade min herr far: "Betänk dig i natt, och efter han är här, så låt dig intet märka, att du inte vill hafva honom!"

Därpå jag svarade: "Det är allt redan betänkt, och kommer inga andra tankar i mitt hufvut, och till att ställa mig väl emot honom är mig omöjelig."

Och har jag redan så halft öfvertalt min herr far; men fru Ebba, som alltid var mig emot, hon bad min herr far, att han inte skulle låta mig råda.

Och när jag kom ut, satte jag mig till att sy, och han satte sig hos mig. Bad jag honom för Guds skull, att han inte ville se på mig, utan gå från mig, "ty jag kan inte lida er hos mig"; och tog jag en hel slef med vax, som stog och söd på ellen, och kasta efter honom, och hans handskar, som han feck mig, kasta jag i ellen.

Min morbror log så hjärtelig, och den andra gick till min styfemor och fråga henne, om jag var rasande heller inte.

Och hon svara: "Gud vet hvem som går åt henne." Men lell sade hon honom hela handelen. Och gick han därmed bort och kom ock aldrig mer till mig, utan sände både den ena och den andra till mig, men det var allt lika godt.

Och stog fru Ebba mig utur vise hårdt emot, och var hon min största plåga, som hon alltid har vari, ifrån jag låg i lindan. Och nu ville hon ändtelig, att min herr far skulle trufva mig till att hafva honom. Och sade, att det allt var gjort för Cruusens skull, efter jag nu hörde, att han lefde och skulle komma hem. Och sedan jag har öfvergifvit denna, så finge jag ändå inte af den andra, efter han allaredan har fästemo.

Det jag svor aldrig var i mitt sinne, och passte jag rätt äfven så lite på honom som på någon annan. "Jag vet, Gud, som alltid sörjt för mig, han ger mig ock väl en god man, och blir jag inte gift, så blir jag

inte heller knekt. Fördenskull bekymrar mig ingenting Cruusens fästemo, antingen han har någon heller inte. Men jag förstår: skall jag hafva honom, så får ingen annan af oss ingendera, utan vi båda* [få hvarannan].”

Och blef fru Ebba så ond på mig öfver de sista orden, att hon har måtta bitit mig, och mente helt och nållit, att det var gjordt för hans skull, och sade därtill-med, att om jag så skulle öfvergifva Sparren, skulle en annan väl betänka sig till att begära mig, och hvar och en skulle hålla mig för en ostadig och lättfärdig jungfru, som inte håller någet ord, utan vispar först med den ena och så med den andra. Därföre rådde hon min herr far, att han inte skulle vara så from och låta mig råda, utan han skulle man svara hvad han ville, så skulle jag väl låta mig nöja, om jag ville heller inte. Ty det står inte väl, att en jungfru skall veta, hvem hon vill ha.

Därpå jag svara: ”Hvad det vedkommer, att alla skulle kalla mig lättfärdig, var jag inte rädd före, ty jag hade ett godt samvet, att hvarken han själf heller någon annan ärlig människa kan med skäl säga mig någon lättfärdighet efter. Ty ingenting är mig kärare än min ära. Men villa di fördenskull säga mig någet på, att jag aldrig kan blifva kär åt honom — det mig är omöjlig — [så få de göra det].

Och hölle jag det för en större lättfärdighet, om jag lofva till att bli kär åt honom och bedroge honom därmed och kunde sedan aldrig lida honom, utan älska en annan mera än honom, det jag visst gjorde. Och skall jag aldrig säga ja. Och så visst som Gud lefver, om I än mot min vilja bringa det så vida, att vi sku stå

* Här är ett hörn af papperet bortrifvet.

för prästen, så skall jag säga nej öfverljuddt och skall aldrig komma i säng heller hus med honom.

Men hvad min ostadighet vedkom, vet jag inte hvad orsak di hafva till att skylla mig därföre, efter jag aldrig har låte det behaga mig. Och om han kan bevisa mig, att han har gifve mig i di här 2 år, han har gått därmed, den ringaste ting därpå, att jag har lofvat honom, heller en bokstaf, som jag har skrivit honom till, heller på hvad ställe jag var, när jag gaf honom handen på, att jag ville vara stadig, så vill jag gärna göra allt det, som di villa. Och kan ingen säga det, att jag har vispat hvarken efter den ena heller den andra, det sitter min näsa väl för högt till. Och vill jag försäkra min fru mor därpå, att jag är väl så stor i mitt sinne och för så dyra varer, att den som dem vill köpa, han måste rätt dyrt betala dem och göra sig omak nog och bocka sig väl djupt för mig. Och därtill skall han älska mig af allt sitt hjärta, förrän han får många goda ord af mig; därföre, den som inte vill begära mig, så må han låta bli. Jag skall inte locka ingen därtill. Och vet Gud, att jag inte heller har gjort det denna här, och skall ej heller göra det någon annan.

Och annars har jag icke heller behof till att skynda mig så mycket, om det icke är utur viset godt, ty jag är hvarken så mycke gammal, att jag är rädd att åren skall förtaga, och är därtill ett enda barn, så att min herr far väl måtte se, hvem han ger mig åt och inte i min ungdom förspilla min lycka och all min glädje, och låta en få mig, den inte mer är åt än denna. Ty jag vet, att Gud, som alltid har varit på min sida, han ock nu försörjer mig. Och har fördenskull min far inte så i oträngda mål behof till att hasta med mig."

Och hölle di så på i 14 dagar med mig, att di har måtta gjort mig galin. Ty jag hvarken åt heller sof utan grät natt och dag.

Och var denna min största sorg, som jag på den tiden hade utaf alla mina stora sorger och vedervärtigheter jag har haft i min barndom, som har varit mycke stora, det Gud allena vet. Men så hade jag lell alltid det hoppet, att Gud skulle göra på dem en ända, hure det ock var. Men på den sorg att jag skulle bli bundin ved den jag var mera sinnt än fanen och bli hos honom, visste jag ingen annan ända än själfva döden, som allt gör ända på.

Var det mig fördenskull en odrägelig och oerhört sorg. Och grät jag och bad min goda Gud, som alltid har hulpit mig, att han ock nu ville hjälpa mig ifrån honom på hvad sätt det ock vore, fast det vore med döden. Och jag tror visst, om di då har snört mig hop med honom, att jag har sörjt mig ihjäl heller ock galin till det ringesta.

Den 18 december kom hans syster, Kirstin Sparre, om aftonen i min herr fars hus till oss och blef där om natten. Och min herr far (ty han såg, att han inte kunne öfvertala mig därtill hvarken med godo heller med ondo, utan jag hölt mitt tal fram, att det aldrig kunde ske, både med bön och med annat) och sade han åt mig: "Efter hans syster är här, så vet jag väl, att hon vill veta svar af mig och dig. Och säg mig nu, hvad jag skall svara."

Därpå jag svara kort nej.

Då sade min herr far: "Di svaren vill jag inte säja henne, utan du må själf säja. Ty jag vill ingen

ovän hafva för din skull, som jag har tänkt till att skaffa mig vänner med.”

Men jag svara: ”Jag hoppas visst, att I, min herr far, mera skall estimera min goda lycka och det jag kan vara kontent med än som andras vänskap. Ty därpå hänger all min glädje och sorg. Men så skall jag, så länge jag lefver, vara min herr far en ödmjuk, tacksam dotter, för allt annat, men i synderhet därför, att jag vill.

”Och jag vill bekänna sanningen, att om jag inte har blifvit trufva till att taga honom, aldrig har jag sagt ja. Och om mig någon olycka har kommit på, så har jag sagt: ’Gud förlåte dem, som har mått låte mig råda’, och sedan fällt mången tår öfver dem, som har varit orsak därtill.”

Men min herr far svara: ”Det är inte min mening att du skall slippa honom, utan si till att du gör inte det både du och jag har skam af. Och betänk dig väl hvad du svarar.”

Jag sade: ”Jag hoppas aldrig till att lefva den dagen, att min herr far heller någon skall hafva skam af mig. Och efter det går mig själf mest an, så måste jag ock själf svara, efter ingen annan vill.”

Och gick därmed ifrån min herr far.

Men efter alla vore mig emot och i synderhet fru Ebba och så något min fru mor, som vore på hans sida och stoge så ändtelig därpå, att jag nu, antingen jag ville heller inte, så skulle jag säga ja — men ingen af min möderne hölt därmed, att jag skulle hafva honom — ty ville ingen af dem alla bita det djure, hvarken far heller någon annan. Ty efter herr far var besvägra med hans moster, ville han ingen skull hafva

däruti; och ville inte säga honom di svar, som jag gärna ville, utan sade, att jag inte skulle slippa, förrän jag sade ja.

Men efter jag såg att jag med ingen bön, heller hvad jag ock månne före[taga], kunde bli af med honom, satte jag mig i sinnet, efter inte annan utväg var, än att jag nu måtte taga betslet med tänderna och säga honom själf kort nej, efter ingen annan ville, antingen det var väl gjordt heller illa. Ty jag tänkte: "Du må nu heller en tid lida hvad du kan, än att du skall bli bundin ved honom och all din lifstid sörja och gråta."

Den 18 om morgonen kl. 10 kom hans syster till mig och fråga mig, om det var sant, att jag inte ville hafva hennes bror. "Det är så visst, som du sir jag sitter här", sade jag och tacka både henne och honom, men jag kunde inte bringa det öfver mitt sinne och ville inte heller bedraga honom därmed. Ty jag kunne inte komma mig till att älska honom. Och måtte hon det veta, att jag aldrig har sagt ja, men andra har svarat för mig. "Och har fru Ebba svara för mig, så må hon si sig om."

Då svara hon: "Du må få en annan, om du vill, hvad det är Cruusen eller hvem det är, så vet jag väl, att du aldrig får någon, som högre eller så högt älskar dig som han. Och vi veta väl att det är för hans skull gjordt."

Jag svara: "Där är rätt så lite för hans som en annans skull gjordt; och är inte annan orsak, än att jag inte kan tvinga mitt sinne därtill. Men hvad det vedkommer, att jag aldrig skall få någon, som så högt älskar mig som han, så vill jag af allt mitt hjärta önska, att han måtte få en, som högre älskar honom än jag gör.

annars blir han träfflig illa bedragin. Och ber jag dig för Guds skull, tala aldrig mera därom, ty det är omöjlig att det sker.”

Och därmed slapp jag all min sorg, som jag har så länge dragits med. Och hvad jag har slitit i de 2 åren, det vore en hel bok till att skriva om. Men när det var beställt, var jag så glad och begynte till att sjunga och dansa.

Och sade min styfemor åt mig: ”Gud bevara mig, så lustig I äre! Hvad har I hört nu för goda tiender, efter I nu så dansa? Så glad har I inte varit på lång tid.”

Därpå jag svara: ”Jag må nu väl vara glad, efter min glädje är nu kommin på post ridandes hem, som har varit borta i tu år för mig. Och har jag i di tu åren inte haft stor orsak till att vara glad, efter jag har ment, att min glädje aldri skulle komma igen. Men rätt nu på timmen är han hit till mig kommin, och om jag inte dansar i dag, så dansar jag aldrig. Och denna dagen skall jag skriva upp i min hjärtans almenacka, ty på den är all min glädje kommin och all min sorg försvunnin.”

Styfemor svara: ”Kan väl ske, att någon kan vara kommin i staden, som I veta af och jag inte, den I glädja er åt.”

Men när min herr far kom hem, fråga han min styfemor, huru det var. Sade hon, att jag har klockan 10 sagt rätt kort nej och har hoppat* och varit så glad och sagt, att min** glädje var kommin på post. Och sade hon alla mina ord och sade därtill med: ”Tro mig, att hon har kunskap af Cruusen och han ligger henne i sinne.”

* Ordet ottydligt i mskr. ** Mskr. »henes».

Svara min herr far: "Har hon det gjort och sagt? Det är mig rätt ledt, att det icke har skett förr; nu läre alla säja, att det är skedt för hans skull, efter Cruusen är kommin ridandes på post ifrån Kalmar och är klockan 10 inkommin i staden i dag och har hälsat mig på slottet. Och på stund kommer han hit och vill hälsa dig. Få se man åt, huru di hälsa hvarannan."

När min styfemor kom in, sade hon för Kirstin Sparre, att han var hemma, och de andra svara, att det inte var sant. Svara min styfemor, att far har hälsa honom på slottet.

Och när jag hörde det, att de talte, fråga jag, hvem som var hemkommin. Svara di mig, att det var min fästeman. Men jag log och sad, om jag måtte få si den, och bad ändtelig, att de skulle säja mig, hvem det då var. Svara de mig, att det vore min fästeman Cruusen. Men jag slog på näsan och förtröt, att jag så flitig fråga därefter, och sade: "Hvem, tro, oss båda har fäst? Och det är väl att jag en gång får se min fästeman."

Men när fru Ebba fick veta det, har hon så när slagit mig; men jag har gärna gifvit mig till frids därmed och akta det intet, först jag var af med Sparren. Och begynte jag sedan till att blifva glad och tyckte, att jag var i tridje himmel; men så hörde jag mången skottkolf och förtretlig ord, men hvem jag hörde, så blef inte Cruusens namn onämndt.

Och mötte vi honom samma dagen på gatan. Då sade min styfemor: "Där går er fästeman!" Då svara jag, att jag inte ändå går mistom, om jag får honom.

Allt så blef jag af med min plåga. Och talte Sparren ifrån den dagen aldrig ett ord, hvarken ondt heller godt, åt mig. Men jag log däråt.

Stockholm på Kristinas tid. (Efter samtida kopparstick.)

Anno 1646 den 7 februari om aftonen kl. 9 fick min styfemor 2 döttrar och dödde di samma natten kl. 12. Så var min styfemor rätt svag. Men så tror jag, att ingen god sände stad, att fru Ebba kom åter till oss igen, mig till en stor plåga, som hon alltid var; och försumma hon sig inte denna gången heller, på det jag skulle kunna tacka henne för allt.

Och blef hon liggandes i vårt hus och i min säng. Och halp mig inte; huru jag beflita mig om att tjäna henne, så var det allt lika godt. Ty hon var nu så bitterlig ond på mig, för jag har gjort henne imot med Sparren, att hon nu inte visste, hvad hon skulle göra, att hon kunde komma min herr far till att bli ond på mig. Och sade hon alltid något på mig, det jag fick

banner före; men i synderhet fick hon en god lägenhet därtill, när barnen vore döde.

Och där kom en gång främmat, som vi skulle gå dit ut med. Och hon såg, att jag råka dra på munnen. Ty hon ville, att jag allt bortåt skulle sitta och gråta, det jag inte orka, om det har kostat mig aldrig så mycke; ty jag var både ung och därtill utur viset glad, att det var mycke litet det jag såg, som något löjliget var, att jag icke skulle både själf le och komma en annan till att le däråt, och kunde väl göra hela komedian af litet nog.

Och medan vi stoge där ute, kom där en dräng och skulle gå ut. Och med detsamma strök han på foten och med detsamma föll han kull och hade så när slagit kull gumman med sig. Det såg jag och har gärna sett, att det har gått an. Begynte jag fördenskull till att le däråt. Och det såg fru Ebba. Ty blef hon strax ond och mente, att hon nu har fått något med mig, och såg så ondt på mig. Det jag ock strax märkte (att hon var ond), men jag låddes som jag såg det inte, utan gick in och laga mat åt min styfemor.

Och hon gick strax till min herr far och sade: "Min bror, din dotter är så odygdig, som jag har sett en, att hon inte unner dig någon glädje, ty hon står och gläder sig däråt, att dina barn äro döda, och gör inte annat än ler. Och kan du lida det af henne, så vet jag inte hvad jag skall säga. Och såge hon gärna, att både far och mor och all hennes släkt vore död, att hon finge ärfva allt ensam, ty hon är så snål, att jag inte vet hvem hon brår på. Och vore det mycke bättre, att hon vore död och di andra, som du har kunnat haft mera hugnat af,

har mått lefva. Ty jag fruktar, att du aldrig får någon hugna af den dottren, ty hon är allt för elak och girig.”

Men Gud skall vara mitt vittne, att jag alldeles var oskyldig däri och tänkte aldri på något arf, utan hvad Gud har villat ärna mig, det lät jag mig ock med nöja och sköt det allt till honom, som alla arf skiftar, och passte inte mer på, än han ville gifva mig.

Blef min herr far fördenskull mycket ond, det jag ock intet undrar på, efter hon så måla ut det, och kom han till mig och fråga hvad jag gjorde. Så sade jag, att jag laga mat åt fru mör. Men han sade: ”Det du lagar, det må svinen äta och du själf.”

Men han begynte till att banna mycke för min girighet, det jag först log åt och mente det har varit skämt, men så såg jag väl sedan, att det var allvar, och märkte väl, hvadan det kom. Efter han förde desamma ord, som jag hörde fru Ebba sade, visste jag väl, att hon var orsaken till alltsamman. Ty gjorde de ord mig af allt mitt hjärta ondt, och i synderhet efter hon har kommit min herr far till att fatta di misstankar om mig, att jag gärna har sett, att di alla har varit döda. Det jag lell aldrig önska, ty jag ved den tiden inte sörjde för morgondagen, utan lät hvar dag hafva sin egen omsorg. Och när jag feck så mycke jag kunne kläda på mig, att jag var väl klädd, så hade jag allt nog och bekymra mig inte om mera; men det öfriga så väl som detta, det lät jag allt min goda Gud sörja före och lät hvarken rikedom heller fattigdom bekymra mitt hjärta och sinne. Ty jag lefde i detta fallet alldeles utan omsorg och tänkte på inte annat än min lek och huru jag kunde komma dit jag fick vara glad. Hvarföre låg mig sådana obilliga beskyllningar så hårdt på mitt hjärta, att jag inte kunde

tiga, utan till att bevisa min stora oskyldighet brast jag så bitterlig till att gråta och svara min herr far :

”Jag kan inte tänka heller veta, hvarföre min herr far skyller mig för sådan där stor odygd, men så vet jag väl, hvem som är begynnelsen därtill. Gud förlåte dem, som sådan osanning har sagt på mig för herr far, det jag aldrig har tänkt i mina lifsdagar, utan vill önska af allt mitt hjärta, att Gud ville gifva min herr far så många barn och låta dem lefva, som han kunde hafva hugnat af och jag af hjärta ville önska. Fast jag aldrig finge ärfva en nagel efter min herr far, så hoppas jag väl, att min morfar skall lämna mig så mycke, att jag kan lefva ve't. Och hvar det icke vore, att jag något hade där till att vänta, så vet jag och är i den stadiga hopp och förtröstning till min goda Gud, som alla försörjer och hjälper, och har ock försörjt mig, alltifrån jag först fick lif, och har ock gifvit mig mitt elända lif och har ock hulpt mig till att igenomgå så mycken vedervärdighet och olycka och har lell därunder alltid gifvit mig ett kristeligt tålmod, därför jag alltid, så länge jag lefver, skall tacka honom.

”Och välsignat vare min fromma Gud, som nu har bragt mig så vida, att jag något så när kan åtskilja ondt och godt; och har han ock låtit mig försöka dem båda iblant, på det jag dess bättre skulle kunna skicka mig uti hvilken delen, som min tunga värld ville med mig, antingen till lycka heller olycka. Hoppas jag visst fördenskull, att densamma min goda Gud såväl härefter som härtill lärer utan alla andra medel försörja mig och icke låta mig lida nöd. Det jag ock visst tror honom om, fast jag aldrig mer finge ärfva än min saliga fru mor. Och den samma Gud, som henne försörjde till hen-

nes död, den skall jag ock alltid bedja, att han ville gifva mig allt det mig kan vara nyttigt till själ och lif. Och annat arf åstundar jag inte, utan det vissa och fasta arfvet, som ingen kan taga ifrån mig, och hvad Gud annars vill gifva mig.

”Och jag kan inte veta, när fru Ebba har hört mig säga det, som aldrig har kommit i mina tankar. Ber jag för den skull, att min herr far inte ville tro sådant, ty hon säger det af luttet afund till mig, och ber min herr far i all ödmjukhet inte villa förtänka mig, att jag så dristig svarar, ty nöden tvingar mig därtill. Och är mig omöjlig till att äta sådan beskyllning i mig och hoppas inte heller, att min herr far skall tro sådant.

”Men hvad mitt löje vedkom, så bekänner jag, att jag lite drog på min mun åt det jag såg som löjelig var, och har så visst som jag lefver inte lett åt de döda barnen och inte heller ment något ondt därmed. Och trodde inte heller, att det skulle vara så illa gjordt, som jag hörer att hon har tydt ut det; och om jag visste, att jag gjorde min herr far och fru mor något emot därmed, att jag är glad, så vill jag mycke heller tvinga mig därifrån det meste jag kan.”

Och begynte jag därmed så bitterlig till att gråta och beklaga min svåra och vedervärtiga lycka, som i all måtta var mig så mycket tung, som inte unte mig så mycket, att jag en gång fick le, sedan mera.

Och min herr far gick in till måltids, men jag gick i min styfmors kammar med mat åt henne och ville inte gå till måltids, det fru Ebba har mått dåna i ondska öfver.

Men när jag kom in till min styfmor med maten, bad jag henne äta. Så har fru Ebba varit inne hos henne och sagt så för henne me, att när jag kom till sängen,

fråga hon hvem som har koka't. När jag sade, att jag har gjort det, vände hon sig åt väggen och var så ond, att hon inte ville se på mig, och bad mig äta själf, det jag ock gjorde och satte mig sedan till att gråta.

Men när fru Ebba kom ifrån bolet och såg mig inte, begynte, hon till att tala med min styfemor. Och huru det var, så gick det ut på mig, att jag inte gjorde det mig borde, och var inte inne hos henne, som mig borde — det jag lell aldrig kom ur hennes kammar, utan de icke viste mig ut. Och mycke annat mera, det mig gjorde mycket ondt.

Fru Ebba sade, att min styfemor skulle slå mig. Den andra sade: "Gud bevare mig ifrån henne."

Men när min herr far kom in, begynte de till att tala om mig allt det som illa var. Så gjorde det honom mycke ondt, ty han var lell mycke kär åt mig, att han tillförende, utan all orsak, var tvinga till att banna mig så illa.

Och han sade: "Kära syster Ebchin, jag kan inte se, hvad hon mera skall göra heller hvad hon gör illa, så vida som hon ännu är ett barn och är så hjärtelig glad och all i leken, det jag inte väl kan neka henne. Hon läre väl tid nog få si surt ut; ty det är synd till att neka ett barn sin glädje, hon slipper så hastigt. Och om hon än gjorde något, så gör hon det inte af odygd heller någon ond mening utan mera af barnslighet.

Därföre måtte vi inte så tyda det ut, att di unga sku kunna si surt ut allt för ett, när vi si surt ut."

Och gick han därmed ut ifrån dem.

Och så begynte jag så hjärtelig till att gråta, så att de märkte, att jag var inne i kammaren. Och gick jag sedan ut i min kammar.

Och var jag den barnsängen så utkommin, att om jag log, så log jag att barnen vore döda, sang jag, så unte jag min mor ingen ro, och såg jag surt ut hemma, så sade de att jag ville bitas, så att jag inte själf väl visste, hvad jag skulle taga mig före.

Och inte tordes jag klaga min nöd för min mor-mor, ty jag var rädd, att det skulle bli värre för mig, och drog det så för mig allena. Och var det mig en så svår tid, att om icke Gud då såväl som alltid har tröstat mig och hållit mig ved tålmod, så har jag rätt måst förgåtts.

Och en afton heller 2 därefter, satte fru Ebba sig i min styfmors kammar ved hennes säng, och jag satt bakom henne. Sade hon åt mig: "Si, sitter du här inne, och Cruusen står där ute. Hvi går du icke ut till honom, som du inbillar dig så mycket om?"

Därpå jag svara: "Han kan väl stå mig förutan i dag såväl som alltid, och han I inte mycke hört mig tala om honom hvarken ondt heller godt. Och är han god nog åt den honom behagar, och kan han väl få så god jungfru som jag, och jag så god man som han."

Då svara fru Ebba: "Ja, du må inte tänka, att du ändå får så god man, som Cruusen är. Han har alltför godt sinne åt dig, ty dig är spådt, att du skall få en så ond man, att han skall slå dig hvar dag, och I sku lefva ihop som hund och katt, och därtillmed en så fattig man, och när I hafva ätit den ena biten, så sku I inte veta, hvar I få den andra, och en sådan stor eländighet skall vara med er båda, att du inte tror. Och jag vet, det läre så gå dig, efter du inte ville hafva Sparren."

Då svara jag: "Då har det först gått an! Men

hvad den onda spådomen vedkommer, den aktar jag inte, utan tror min Gud mycke bättre, att han ju läre gifva mig en god, dygdig, redelig och from man heller ock ingen. Och där Gud än så ville straffa mig för mina synders skull och gifva mig en man som vore något ond, så skulle åter jag ställa mig så fromt emot honom, att han inte skulle kunna vara ond emot mig, och skall sjunga:

Kommer min man onder hem,
jag vet mig ingen sak,
tager jag honom i min famn.
Jag rädes ej för min bak,

och ber, att ingen ville bekymra sig därom, utan låta Gud och mig man sörja därför. Det skall väl blifva godt och bättre än boken säger.

”Men hvad fattigdomen vedkommer, så kan jag inte säja däremot, utan det kan väl vara möjliget, att Gud har täckts till att lägga mig det på, ty han kan lätt göra en fattig rik och en rik fattig. När honom så behagar, kan ingen ändra, utan han lagar både med rika och fattiga efter sitt sinne; men så bekymrar mig inte den fattigdomen stort. Först att vi man älska hvarannan af allt hjärta och länge och väl få behålla hvarannan, så är en liten bit brö med kärlek mycke bättre än ett stort hus med allahanda godt, när 2 inte älska hvarannan; och där då fattigdomen blir så stor och kärleken är med, så drager han väl tyngsta lasset och gör allting lätt och ljufliget. Fast det än i allt annat ginge mig aldrig så svårt, så skulle jag lell vara glad där hos, och håller det för ingen redelig kärlek emellan 2, som har lofvat till att älska hvarannan i mot och med, och låter rikedom heller fattigdom komma sig något ondt emellan;

utan har jag älskat, när han drack vin, så skall jag ock så göra, när vi inte annat hafva än vatten.

”Men så aktar jag all er spådom intet, utan jag tror min goda Gud bättre, fast I mån säja som I gärna villa. Och såge I gärna, att jag aldrig skall få något godt äga. Men jag förstår: är det så Guds vilja, att det skall gå mig så tungt, så vill jag gärna låta mig nöja därmed, ty den som låter sig nöja, han har allting nog. Men så vet hvarken I heller jag heller någon annan, hvad Gud har gömt åt mig. Och om jag med all flit sätter all min förtröstning till honom, som allena kan vända min lycka och olycka, hvart han vill, och jag sedan flitigt ber honom, så ger han mig väl allt godt med.

”Och om det inte så vore Guds vilja och mig inte nyttigt till att blifva rik, så sköter jag det rätt inte om och aktar denna världenes rikedom slätt inte, ty hon är så förgängelig och oviss, att råtter kunna draga bort den för mig. Heller när jag mycke har släpat mig med rikedomar, så skall jag bort och dö. Så har jag inte däraf utan omak, och en annan, den jag aldrig har tänkt, skall träta om min rikedom; men är jag inte rik, så är jag inte rädd därför. Så passar jag på ingenting, och skall ock inte annat beda Gud om, allenast han af nåd ville gifva mig hvad mig är nyttigt. Det är all min bön. Och allt annat aktar jag inte utan sörjer det I hafva sagt mig, medan jag soffer.

”Och skall jag sofva rätt roligt därför i denna natt, ty jag vet, att Gud låter ingen svälta ihjäl; och inte sörjer jag gärna förut, ty sorgen är stor nog, när hon kommer.

”Och Gud har ännu aldrig förlåtit någon, som har hoppas på honom, hvi skulle han så förlåta mig? Ty

jag har ock mitt stadiga hopp till honom; så vet jag, att han läre inte heller förskjuta mig så.

"Elaka käringar spå mig illa, dem ger jag bocken och hundana, ty jag har inte bedt dem spå mig hvarken ondt heller godt, därför aktar jag det intet. Ty jag kan aldrig lida sådana skvallrekäringar i mina dagar, utan jag vill säga: 'hvad Gud hafver mig unnat, det kan hvarken skam själf heller hans sänningebud taga från mig och inte någon annan heller, som unnar mig ondt, utan när Gud vill, så får väl Bo skinnpäls och mera godt med'.

"Och bekymrar mig för den skull ingen elak och gläder mig ej heller någon god spådom, utan jag lefver i det fallet alldeles utan bekymmer. Och beder jag allena Gud sörja för mig både i det fall och allt annat. Ty jag vet och tror honom allena, att han kan vända min tunga lycka när och som honom täckes; det jag ock, så vida som Gud gifver mig nåd, skall jag låta mig nöja med hans vilja i lycka och olycka. Och är jag nu lika glad som jag var förrän jag hörde denna här spådomen."

Och blef hon väl vred på mig och bruka mun på mig; men jag log så smått däråt och böd godnatt och gick ut, lade mig i min säng till att sofva om natten. Och sof rätt roligt till k. 9 och tänkte icke en gång på allt det onda de spådde mig.

Men om morron hälsa jag godmorron och sade: "Än jag, som har mycke roligare sofvit för min fattigdom i natt än fru mor för sin rikedom. Och vill fru mor tro, att jag inte har låtit förhindra mig ifrån min ro, med allt det vi talte om i aftons."

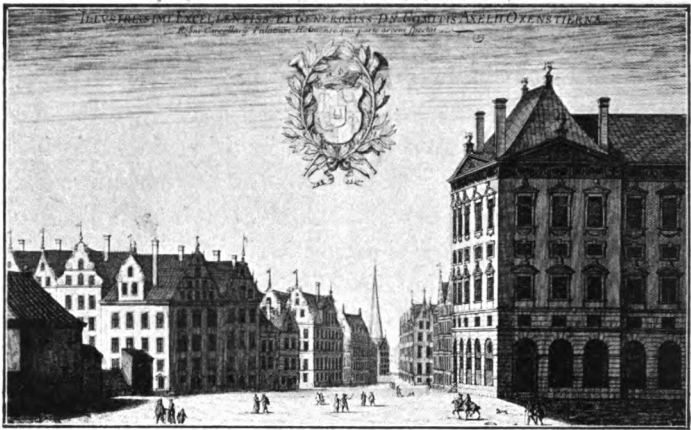
Och slet jag mycken förtret den tiden, den jag inte all kan klaga; därför jag fällte hemmelig mången hjär-

tans bitter tår, ty mig kastas mången gång före, det jag inte rådde före heller var orsak till, utan måtte sittja och höra, det jag inte gärna hörde, när den stora hopen kom. Men jag måste låss, som jag inte hörde. Det jag bet så in i mig. Och Gud vet, allt sådant gjorde mig mycke ondt i mitt hjärta; men jag kunne inte ändra det, utan lät mig inte märka som det gjorde mig ondt, utan befallte Gud alltihop, den jag väl visste att han aldrig bäst har sett all min sorg och svåra vedervärtighet, som mig har händt och har varit så mycket stor alltifrån mina 2 år och intill denna här stunden och för mig mycke vedervärtiga tiden, som inte var bättre för mig än den förra, undantagandes att Gud har låtit mig nu komma till di åren, att jag själf tordes svara för mig, när det gick allt för hårdt på, och har ock gifvit mig den gåfvan, att jag kunde göra det med besked. Och när jag ville den vägen ut, så vunne de inte mycket på mig. Och om inte annat halp, så satt jag och log åt dem, så visste di inte hvad de skulle säga.

Och har jag så därmed så saktelig med tålmod gått min vedervärtiga, tunga barndomsvärld igenom, och har af otålighet aldrig låtit någenting underkufva mig. Och hade jag ock nu det hoppet, att Gud inte till evig tid skulle låta mig blifva i oro, utan att han ock en gång skulle försörja mig så väl som andra på hvad sätt det ock vore, att jag inte i alla mina dagar skulle si en annan i händerna och, när jag skulle hafva någet, få vrånga och sneda ögen. Och allting var mig för godt. Och när di länge har sett surt på mig, så fick jag ändå inte. Och var det mig väl svårt, men så var jag van därved ifrån barndomen. Därföre föll det mig inte sällsamt, utan så trodde jag min Gud så väl, att han allting

skulle laga med mig i bästa måtta. Och honom kastar jag ock all min nöd och omsorg på och skall alltid vara glad och tacka min Gud, ehvad mig kan påkomma i denna min ungdom.

Och vill alltid säga : "Ty Gud är min tröst, min hjälp och mitt beskärm, att inte ondt skall omstörta mig, ehure det ock är. Ty du äst min tillflykt och min hjälpare, och under dina vingars skugga vill jag fröjda mig. Min själ håller sig intill dig, din högra hann uppehåller mig. Och lofvat vare Herren dagelig. Gud lägger mig en börda på, men han hjälper mig ock. Vi hafve en Gud den där hjälper och Herren, Herren, den ifrån döden frälsar. Ty du äst min tillflykt, Herre, Herre, mitt hopp alltifrån minom barndom. På dig hafver jag förlåtit mig alltifrån moderlifvet. Du hafver dragit mig utur min moders lif. Min berömmelse är alltid af dig. Gud, var icke långt borta ifrå mig och öfvergif mig icke, min Gud, i alla mina lifsdagar. Och låt dem icke få glädja sig öfver mig, som mig hata, utan låt din godhet och trohet bevara mig alltid, så fruktar jag mig inte för någet ondt, ehuru stort det ock är, och skall ej heller bedröfva mig däröfver!"

Axel Oxenstiernas hus. (Ur Suecia antiqua.)

I augusti begärade min herr far lof till att draga till Lifland. Och ville jag ingalunda dit med, efter jag väl visste hvad min fred tillhörde, om jag kom dit, efter hela min vedervärtiga hop var i Riga och att min styf-mor aldrig skulle vara ifrån dem, efter hon var upp-född hos dem. Och jag väl visste, att jag har gjort dem förtret med Sparren, att jag har öfvergifvit honom. Och jag hade ingen af min mödernesläkt där, den jag kunde klaga min nöd före, om mig gick något på. Ty visste jag väl, att det skulle falla mig allt för besvär-
lig och förtretelig att vara där: ty jag var nu så ut-tröttat af allt det larm, di har haft med mig, så att jag inte hinte till att stå ut något nytt buller, som jag väl visste skulle komma mig på halsen, om jag droge med. Bad jag fördenskull min morfar och mormor,

att de ville be, att jag skulle få lof till att bli hos dem, men inte som jag visste däraf, det de ock gjorde.

Men jag låddes, som jag inte gärna ville, utan heller har följt med. Och lämnade min herr far mig inte gärna kvar, men han tordes lell inte neka min mormor.

Blef jag fördenskull kvar hos min mormor, och min herr far och styfmor drogo till Lifland.

Och min mormor drog till Tidön. Och min morbror Erik följde oss. Då finge vi veta, att min morbror-hustru, fru Anna Sture, var död.

I september drog min morbror Erik ifrån oss och till Reval första gången till att bli gubernör. Vore vi sedan ved Tidö till den 8 november. Då droge vi till Stockholm.

Och dagen därefter ginge vi till fru Ebba Leijonhufvud, och måste jag blifva kvar hos henne i några dagar.

Och en afton sade hon, när jag låg: "Nu är Cruusen kommin den 11 ifrån Finland, och tror jag visst, att I har sagt hvarannan till, efter I så lika komma i staden. Säg mig nu, om du skall hafva honom?" Och jag sade nej.

Så hade hon så mycket till att säja, allt det, som ondt var, om honom, och så många namn gaf hon honom, att jag blef rätt ledsen ved, ty jag ville gärna sofva. Så svara jag på skälmeri, att hon inte skulle tala så illa om honom; när jag finge honom, om hon inte tyckte illa vara, att jag sade honom allt det? "Ty hvem vet om icke min lycka blir så god, att jag kan få honom för någon annan, så blir er spådom om inte."

Och blef hon så ond; jag visste det väl, för därpå sade jag det.

Ty svara hon mig: "Om du ändå får honom, aldrig får du några barn med honom."

Då svara jag: "Jo men, ingen nöd blir därom, ty vi äro båda af godt slag, som inte har fattas barn; alltså få vi båda väl barn nog, om Gud hjälper oss tillsammans. Det tviflar jag inte på."

Och hon sade: "Om I än få barn, såg du icke huru många söner din moster fick med broren, så många får du med denna. Då har du inte af hans rikedomar."

Jag sade: "Min moster fick 4 döttrar, mig läre Gud gifva 4 söner, och fru mor skall en gång få se dem."

Då sade hon: "Om I än få många söner, som du säger, så blir det inte annat än morianer och dvärgar, efter I äre svarta och små både."

Då svara jag och smålog: "Di värsta sto bära di skönaste fålarna; alltså skall min fru mor få se, hocka sköna barn jag skall få, att di inte skönare sku kunna målas."

Då svara hon och blef så bitterlig ond: "Så hörer jag väl, att du vill ändtelig hafva honom."

Därpå jag sade: "Jag hör min fru mor säger så, att jag skall hafva honom. Och ber jag, att jag måtte få sofva. Jag vill icke en gång mer tala om honom i afton."

Och om andra afton kom han dit till mig och blef fägnat af henne som salt i surt öga. Ty han har inte talt ved mig, sedan han kom ifrån Finland. Och har han väl för en lång tid låtit mig märka sin mening, men jag var ett sådant kreatur, så som inte var så lätt till att vinna, utan det ville kosta något omak, efter jag tyckte jag hade något till att pocka på. Och försökte jag honom

nog, om han skulle villa vara stadig, ty jag var rädd, att han skulle betala mig, det jag har brutit andra emot.

Talte han mig nu strax den 20 november med allvare till, det jag i förstone ingalunda ville höra heller ock veta däraf; ty jag tyckte, att jag har slitit så mångt förtretligt ord för hans skull, så att jag icke därför kunde älska honom. Gjorde jag honom i den tiden allt det största harm och förtret, som jag nånsin visste heller kunne upptänka. Och om jag inte annat kunne göra, så grina jag åt honom, ty jag mente, att han därved skulle bli förtreten och vända sitt sinne ifrån mig. Och har jag aldrig kunna lida så mycket af en, som han led af mig, ty han så hjärtelig högt älskade mig, att det halp inte, hvad jag gjorde, utan därmed jag tänkte till att vända hans hjärta ifrån mig, därtill jag bruka alla mina konster som jag visste, därmed kom jag hans sinne mer till att tänka på mig.

Och efter att han såg, att jag inte var så lätt till att öfvertala, utan jag var som di obändiga hästana, som i förstone inte ville låta råda med sig, och för allt sådant begynte han dess högre till att älska mig och satte sig i sinnet, att han aldrig skulle vänna igen, förrän han själf har bragt mig så vida, att jag älskade honom igen; det som hölt mycke hårdt.

Begynte han nu så saktelig till att handla med mig själf och bruka ingen annan därtill, hvarken den ena heller den andra. Och handla han så länge med mig, att innan jag själf visste ett ord däraf heller själf märkte det, så hade han hela mitt hjärta inne, att jag inte själf visste, huru jag kom därtill, utan märkte då, att Gud, som har hvar och ens hjärta i sin hand, han vänder det hvart han vill. Så gjorde han ock mitt, det som

var så hårdt och ostyrgt, att jag aldrig trodde att det skulle bli bundit. Det var nu helt och hållit fångit. Men så lät jag honom inte strax märka det, utan ställte mig ändå en lång tid emot honom, som jag har gjort förr.

Men sedan jag har varit en så lång tid så odygdig emot honom, och jag likväl såg, att han var så stadig och lät ingenting irra sig af mig, utan så högt och af allt sitt hjärta älskade mig och utan all skrymtan och inte akta, hvad han skulle lida för min skull, och han hvarken för den ena orsaken heller den andra begärade mig utan af blotta en oskrymtat och ärlig kärlek emot min person, och att mitt sinne kom öfverens med hans, att han därför begärade mig, och det inte var sådan torr och låpaktig* kärlek, som den förra min fästeman hade mot mig, — och kunde jag då si, hvad åtskillna är på en rätt kärlek heller den som är tvungen —; och när jag såg allt sådant, kunde jag inte heller längre dölja för honom, utan lät honom öfvertala mig så vida, att jag ock älska honom igen. Och bragte han mig på sistone igenom Guds milda Försyn, som alltid har haft omsorg för mig och nu igenom detta tillfälle ville hjälpa mig ifrån min barndoms vedervärtighet, och endels han igenom sin egen stadighet och den stora oskrymtade hjärtans kärleken, som han bar till mig, att jag

Anno 1647, den 20 februarie, förlofvade mig med honom i Stockholm hemlig, att ingen visste däraf, i min mormors hus i vår lilla kammar. Gud låte det vara skedt i en god och lyckelig stund!

* Jfr *Rietz*, a. a.: »låper» = dum karl; »låpa» = bära sig tafatt åt.

Då lofva vi hvarannan att ingen människa skulle skilja oss både åt, utan den grymma och obarmhäftiga döden, som ingen kärlek eller något aktar, utan skiljer alla käre vänner åt; och dem skiljer han snarast åt, som hålla hvarannan kärast.

Och må jag bekänna, att vi älskade hvarannan så af allt vårt hjärta, att inte hade vi något, som låg oss på sinnet heller oss har gått emot ifrån vår barndom, att vi icke sade för hvarannan och hölle inte hemmelig. Och vore vi så väl kontent med hvarannans sinne, att vi vore mycke glada båda två.

Men huruväl jag var mycket kär åt honom, så hölt jag lell min kärlek så hemlig, att ingen rätt väl märkte den. Och min egen kammerat, som dagelig var hos mig, visste det inte. Det han ock på sin sida gjorde mig det till viljes, att han ock hölt det så, att när vi voro blant folk, visste ingen, om icke det snarare var min kammerat än jag; och hon själf visste inte, hvad hon skulle säga, ty han talte med henne och inte med mig. När hon såg på, så gaf han henne dubbelt emot mig och under tiden mig inte, men i lönnedom fick jag väl det mesta och det bästa och skyltte allt på min morbror.

Men jag fixera* dem båda för hvarannan. När han gaf henne något, sade jag: "Hvarföre gifva I inte mig ock? Men blo är aldrig så tjockt, att det är icke tunnare än vatten." Så att en part sade: "Vi har alla trott att det har varit Agneta Horn, men nu se vi att det är Kirstin Posse, och kan ingen reda sig ut på, hocken det är."

Ty när jag ronna, sade jag: "Tvi du, Stina, skall

* Brydde.

jag stå och ronna för din skull?" och kom henne till att ronna först och sade sedan, att jag hjälpte henne.

Och när vi kom allena, loge vi så hjärtelig däråt båda, att vi har bedragit dem, ty alla såge väl att det var endera, men di visste inte hvem, allt intill pinst-dagafton.

Så öfvertalte han mig, att han måtte få låta tala min morfar till och skrifva min herr far till, det jag ock inte längre kunde upphålla honom med, utan efterlät honom det. Bad han fördenskull sin morbror, fältherren, tala min morfar till om mig och fick till svar af min morfar och mormor, att om det var min herr fars vilja, men i synderhet om det var min vilja, så hade han inte till att säja däremot, utan såge det gärna och ville af allt sitt hjärta önska där lycka till. Och skrefve di min herr far till därom.

Men pinstdagen drog min morfar och mormor och jag till Ekebyhof, till fru Ebba, till att blifva där öfver helgen. Men mig såg hon så surt på och ville lell inte tala åt mig, utan vänta, att jag skulle fråga henne, hvad hon tyckte därom. Men om hon inte förr har fått veta det, än jag har sagt för henne, så har hon aldrig fått veta det, ty jag väl visste det, att hon inte mycket väl behaga det; därför ville jag inte heller göra henne omak.

Och efter helgen droge vi till Stockholm igen, och vore vi där till den 27 juli. Drogo vi ifrån Stockholm och till min moster på Alsike. Så följde oss min fästeman dit, ty han kunde inte länge vara, utan han var hos mig.

Och när vi droge dädan till Tidön, reste han till Sätuna; och när han kom dit, blef han så hjärtelig sjuk,

att han måste låta föra sig till Stockholm. Och di första bud jag fick ifrån honom, så var det, att han var så illa sjuk, det mig hemlig mycket högt bedröfvade, fast jag inte tordes tala om det heller låta mig något märka; utan när någon sade åt mig, om jag inte sörjde, efter han var sjuk, sade jag: "Hvarföre det? Jag har inte behof till att sörja min ena goda. Mister jag den ena, jag får väl en annan igen."

Men i mitt hjärta mente jag väl annat, ty Gud vet, huru ondt det gjorde mig, efter jag visste att han af allt sitt hjärta älska mig. Och jag gjorde honom detsamma. Grät jag fördenskull mången hemlig tår, när andra sofve, till dess jag feck veta, att han var bättre.

Men så snart han blef bättre, kom han till Tidö. Och när han kom dit, var jag något sjuk, det som inte var honom liten sorg, men så blef jag strax bättre.

Och kom min moster dit med och tog mig i sin kammar, att jag skulle ligga hos henne och inte i vår kammar, ty hon gjorde sig fåfänga tankar, som aldrig kom i vårt sinne, ty vi vore bägge för ärliga till att tänka sådant, och älska han mig alltför högt därtill. Blef han fördenskull så ond på henne och sade, att hon nu har nog rådt om mig, och skulle hon nu inte längre inbilla sig något herrevälle öfver mig. Och begärde han inte, att hon skulle akta mig, "ty jag hoppas", sade han, "att min kärste och jag inte annat skole taga oss före, när hon är i sin kammar, än det som ärliget är, och vi gärna villa låta alla se på, ty jag älskar henne allt för högt, att jag skulle villa skämma ut den, jag själf vill hafva heder af. Vet jag fördenskull inte, hvi I göra er så beskäftig öfver henne. Och kan jag inte annat tänka, än att I har själf måtta varit sådan, som I tänka oss båda

till, efter I äre så misstänk[sam] om en annan." Och blef min moster så ond, men han inte mindre.

Och den 18 augusti kom hans tjänare tillbaka ifrån Lifland med bref ifrån min herr far. Han svarade honom på sitt bref, att han gaf sitt samtycke därtill, att vi skulle få hvarannan, det han blef mycke glad åt. Och jag på min sida, huruväl jag inte lät mig märka, var inte mindre glad däråt.

Och sade min morfar åt mig, att jag nu skulle säga min mening. Och om jag intet vill, så var det ännu tid till att vända och inte så länge dröja, som jag gjorde med Sparren. "Men sedan är det för sent."

Därpå jag sade: "Om min morfar vill, att jag skall säga nej, så vill jag göra det, men annars har jag inte annat tänkt än till lefva och dö med honom. Och har aldrig så vida Sparren intagit mitt sinne som denne man. Om jag visste, att det vore min morfar emot, så skulle det aldrig ske."

"Det är inte min mening", sade morfar, "om du man själf vill hafva honom, att du skall säga honom nej. Ty jag sir det väl på honom, att han är en redelig och god man och inte af något elakt sinne, att om du något så när kan skicka dig efter hans sinne, så skall du inte hafva någon ond man af honom. Och kan jag det lätt döma däraf, efter han har varit så god emot min dotter, sin svägerska, och brorbarn, så att jag tviflar om hennes egna brö'r någon tid läre göra henne det som han har gjort emot henne. Och har han gjort dem så mycke godt, att han inte var skyldig till halft af allt det han unte henne. Och kan jag så mycke mer tänka, att han ju måtte bli god emot dig, som skall bli hans hustru, om du man rättar dig efter hans sinne. Och

när du sir han är ond, så måtte du vara from och alldeles låta honom råda.”

Då log jag lite och sade: ”Jag förstår min morfar, om jag resolverar mig till att sättja honom till herre öfver mig, så måste jag ock väl resolvera mig till att dansa efter hans pipa, när det kommer så när, och gör jag mig inte bekymmer därom. Jag hoppas, att jag skall så kunna skicka mig emot honom, att han ingen orsak skall kunna få till att bli mig ond. Och ingen, som mig väl unnar, skall få den sorgen, och ingen min ovän, som har spått mig ondt, skall få den glädjen, att vi sku lefva illa ihop med hvarannan.”

Då svara min morfar: ”I Jesu namn, kära barn, det är mig rätt kärt, att du har fattat den goda resolution, först att du vill hafva honom och sedan att du vill skicka dig alldeles efter hans sinn. Så önskar jag af allt mitt hjärta, att den goda Gud ville alltid gifva dig sin lycka och välsignelse därtill, att du först måtte tackas Gud och din tillkommande man, den jag väl kan se, att I nu älska hvarannan af allt ert hjärta och utan skrymtan. Och har jag inte fördenskull fråga dig, att jag icke visste och kunde se, att I älska hvarannan, utan att jag man skulle höra, hvad du ville säga. Önskar jag fördenskull, att er kärlek måtte blifva så stor och stadig intill er död. Och kan jag ock väl se andra later på dig mot denna än mot Sparren, och älska han dig ock för annan orsak än denne.”

Och förlofvades vi båda med hvarannan den 20 augusti på Tidö. Gud låte det vara skedt i en god och lyckelig stund, Guds heliga namn till ära, alla våra vänner till hugna och dem, som oss äre emot, till förtret, och oss båda här i världen till timmelig hugnat och

glädje, och att vi efter detta elända lifvet måtte få besittja den eviga glädje! Och vill jag nu säga: "Gud hjälpe oss snart och med lugnat tillsamman, som af allt hjärta och utan skrymtan älska hvarannan!"

Och var han så hjärtelig glad öfver sitt stycke, som honom var lofvadt, så om han har fått hela världen, så har det ändå inte gjort fyllelse emot den glädje, han hade öfver mig. Och alla di skönesta vore hos honom som inte aktade emot mig, så högt älska han mig. Och hade jag ock nu det hoppet, att all deras onda spådom skulle bli till inte, och att Gud nu snart skulle gifva mig glädje för all min svåra vedervärtighet, jag har stått ut.

Och drog han till Stockholm och skref min herr far till och tackade honom för den gåfvan, som honom var tillsagt, hvarföre han, så länge han lefvede, skulle vara min herr far ödmjuk och tacksam; och bad nu, om det vore möjligt, efter det var så vida kommit, att han nu snart måtte få bröllop. Efter han var sinnat till att gå till armén igen och inte gärna ville draga ensammen, efter han redan har allt skicka sig därefter, ty både han ödmjukelig, att han måtte få mig med sig. Och sände sin egen tjänare ut med brevet.

Den 20 september drog min mormor ifrån Tidön och till Stockholm; och kom aldrig mer till Tidö sedan.

Och när jag kom till Stockholm, begynte jag till att laga till hvad jag behöfde. Men då såg jag, att min mor var död för mig, som skulle både beställa åt mig och skaffa mig hvad jag hade behof, ty det gick mig allt mycket trögt och tungt, då så väl som alltid tillförende.

Och skref han min herr far som oftast till och bad om bröllop, ty han fick

Anno 1648 i februarie månat fullmakt af dronningen till att draga till Västergötland och taga mot västgötarna till häst. Och drog han ifrån Stockholm den 5 marts dit ner att mönstra sitt regemente och följde dem till Göteborg, där di skulle gå till sjöss och till Tyskland.

Och han kom tillbaka igen till Stockholm till att hålla bröllop och skref fördenskull min herr far till och bad honom, om det vore möjlig, att han ville komma hem och göra bröllop heller att det måtte stå i hans frånvaran, där herr far inte hade tid till att komma; efter det nu har kommit så vida, och han nu inte hade lägenhet till att bli hemma, ty han hade allareda order till att gå med sitt folk ut till Tyskland med hertig Karl; och att han inte gärna droge sta, förrän han hade mig med sig.

Och ville min herr far ingalunda, att det skulle ske i hans frånvara, och inte kunde han heller komma så snart hem. Ty stog det rätt åt: han skulle bort, och herr far var inte hemma.

Så vet min Gud, huru hjärtelig bedröfvade vi vore båda, han på sin sida, som bort skulle dra, och jag på min sida, som kvar skulle bli. Ty jag har nu varit glad en tid och tyckt, att Gud nu ville hjälpa mig ifrån min barndoms svåra och mycket bedröfveliga vedervärtighet, den som här varit så utur viset stor, att hon inte är till att beskrifva. Och så gjorde det honom mycket ondt, efter jag har sagt för honom, huru allt har gått mig så tungt, allt ifrån min barndom, och han hörde, att det inte har gått mig allt som det skulle och han nu gärna ville att det skulle gå mig. Och i synderhet efter min morfar och mormor var nu så åldriga, att de ginge på grafsens brädd, och min mormor hon nu mest låg på säng, och visste vi

under tiden inte annat än hon skulle dö; och han väl visste, om hon skulle dö, att det åter skulle gå an för mig.

Och sade han åt mig: "Min kärste, det skulle mycket högt bekymra mig, om jag skulle dra ifrån er med mig och om er mormor skulle imedlertid dö, och I på nytt skulle lida förtret och kanske slita ondt för min skull; och annars mycket annat, som mig ligger på sinnet" — ty han älska mig utur viset mycket. Och gjorde jag honom detsamma igen.

Och fällte jag mången hemlig hjärtans tårbad om nätterna och när jag var allena, och stunnom så att han såg det med, ty jag tänkte: Om min värld nu åter i detta fallet skulle bli mig vedervärtig och jag längre skulle lita på andra, där jag nu har haft det hoppet till att en gång slippa min tunga lycka, och nu på nytt skulle falla där in igen, så skulle det bli mig utur viset svårt och mycket tyngre, än det har varit mig förr. När jag inte visste af min lycka, utan såg inte annat än bara vedervärdighet för min ögon, så hade jag inte annat till att tänka på; men nu, lyckan har litet låtit mig sett sig, att hon vill ge mig en god och from man, den både väl kunne och ville försörja mig, och nu utan all min förhoppning platt bli i mitt gamla lag igen, det gjorde mig mycke ondt.

Grät jag fördenskull natt och dag, att min ögon har mått gått ut på mig, det han ock själf märkte. Ty kom det honom ändå mer till att älska mig och lofva mig, att om han för sin äras skull kunde göra det, så skulle han bida till den sista stunden; om vi än skulle vigas den ena timmen och den andra gå på skeppet och segla ut, så skulle han ändå inte dra bort, förrän han får mig med sig. Däröfver jag blef mycket glad.

Sedan kom Anna Posse till mig och sade, att hon skulle vara brud 14 dagar därefter, och jag svara: "I äre gammal nog till och annars har I länge nog varit förlofva, så att jag inte vet, hvad er fattas, att I inte länge sedan har hållit bröllop."

Och fråga hon mig, om mitt bröllop skulle stå snart, och jag sade: "Jag kan inte veta, och — — —"

(Här äro tyvärr några blad borta ur manuskriptet. Själfbiografien börjar åter på följande sätt:)

— — — nu, Gud ske lof, har gjort all deras spådom till inte, och tackar jag ock Gud därför.

Den 10 juli droge vi ifrån Stockholm till Sätuna, och kom jag med min käre man den 11 första gången till Sätuna. Gud gifve oss till lycka och låte oss med hugnat få bo här tillsamman i många goda år, ditt heliga namn till ära och oss båda till timmelig och evig välfärd!

Den 14 kom min herr far och styfmor hit till oss och droge hädan den 16; och den 22 droge vi ifrån Sätuna. Gud hjälpe oss väl med all hugnat dit igen!

Den 23 komme vi till Stockholm, och då var reda skeppet borta till Dalarön, som vi skulle till Tyskland på.

Och ville min herr far intet gärna, att jag skulle draga ut med min man. Och när jag märkte det, begynte jag till att gråta så bitterlig, när vi komme hem, och sade åt min man, att jag aldrig tror, att han så litet håller sin lofven, som han lofva både förr och när jag om morgonen först kom till honom, att jag aldrig skulle bli efter honom, där möjelig vore. Och nu är det väl möjelig, att jag kan följa honom. Och där han ändtelig

lämnade mig hemma, "så må I försäkra er på, att I aldrig få se mig lefvandes igen utan död. Därföre, min hjärtans aldra käraste, låt mig få följa dig, så länge jag kan och får. Gud vet, huru länge vi lefva!"

Och sade han: "Min allra käraste, gråt inte så mycke, du ska få följa mig; och har jag inte tänkt till att lämna dig hemma allena. Säg din egen mening, när du kommer till herr far!"

Och när vi komme till min herr far, sade han åt min man: "Min kära son, jag sir inte gärna, att I taga min dotter med er ut, ty hon är ung. Och annars kanske bättrer fram inte rätt väl vill skicka sig med henne till att resa den vägen, efter jag sir, att hon blir så mycke blek och tunn och kanske skulle fara illa. Så hade både I och jag sorg däraf."

Då sade min man: "Jag har väl hållit henne före allt sådant, men hon vill inte låta säga sig. För min person såge jag det gärna, om herr far kan öfvertala henne. Det skall stå henne fritt till att göra, hocke hon vill. Jag tör inte säga, utan jag har mått lofva henne, att hon skall få råde däri. Så må hon svara hvad hon vill, så vill jag med."

Ty han väl visste, att jag skulle säga, att jag vill med honom, ty han ville inte heller gärna lämna mig hemma.

Då sade mig herr far: "Min dotter, säj ja, att du vill blifva hemma, efter du har fått lof till att svara, hvad du vill."

Ty han har gärna sitt, att jag har sagt, som han vill, ty han var mycket kär åt mig, efter han inte mera barn hade än mig efter min saliga fru mor, och dem han hade med denna vore alla döda, och hade så ingen mer

än mig. Ty var det inte under, att jag var honom mycket kär, att han inte ville släppa mig den vägen.

Och jag tacka min herr far för en sådan stor onvårdnat, som han hade om mig; men så hade jag inte ved denna tiden, som mig kunne förhindra till att följa min man. "Ty jag är en ensam människa; och annars så tror jag inte, att det är min herr fars allvare, att jag skall bli hemma. Och han har nu en gång gifvit bort mig, och en kär och dygdig man, den jag ingalunda vill bli ifrån, utan jag har lofvat till att följa honom både den onda och den goda dagen. Och skall ock ingen mot- heller medgång heller hvad det kan vara, ondt heller godt, komma mig därtill, att jag skall vara ifrå honom, utan så länge lifvet varar och han vill hafva mig med sig, så skall jag följa honom. Och ingenting skall skilja mig ifrån honom utan allena den bittra och obarmhärtiga döden, som allt skiljer åt."

Och bad jag, min herr far inte ville tala därom åt mig. "Annars vill jag gärna lyda min herr far i allting, men detta var en omöjelig sak. Och om min herr far har villat hafva mig hemma, har han skulla behållit mig som jag var, men nu, min kära herr far, råder jag någet lite själf däråt."

Min herr far och man log, och herr far sade; "Så ser jag, att du nu håller ett annat manfolk kärare än mig, det som jag inte heller misshagar, och önskar, att det måtte så länge bli, och att du måtte få behålla honom. Och har jag gärna sett, att jag har kunnat öfvertala dig; men efter det är fåfängt och du har resolverat dig till att följa din man både i goda och onda dagar, så följ honom i Jesu namn! Gud gifve er mycken lycka på

er resa, och låte mig lefva så länge, att jag med hugnat måtte få se er igen!"

Så måtte jag mest en gång hvar dag vara hos min mormor, om det skulle vara väl gjordt.

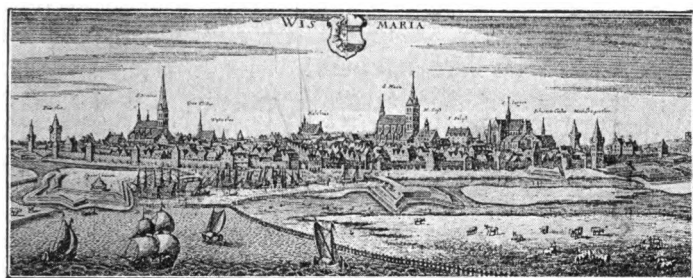
Den 12 augusti var jag på slotte och bød dronning Kristina fara väl; och gick till min herr far till aftonmåltid och bød min herr far och fru mor fara väl, som var mycket bedröfva däröfver, att vi skulle draga bort. Och klockan 8 om samma afton gick jag till min gamla morfar och mormor och bød dem med hjärtans tårar fara väl, ty jag väl vet, att jag aldrig ser min mormor mer, det hon ock sade åt mig och las en sådan välsignelse öfver oss båda. Och grät hon så mycke, när jag bød henne god natt, och sade:

"Jag ser dig aldrig mera, kära barn, utan kom ihug, [hvad jag] har så trolig lärt dig. Och kan jag inte mera säga, utan Gud välsigne och bevara er båda och låte sin ängelar ledsaga er både bort och hem igen båda två, huruväl mina gamla ögon aldrig se er mera!"

Och toge vi därmed om afton klockan 9 afsked af dem, och såg jag sedan aldrig min mormor mer.

Och när vi båda kommo hem i vårt hus, narras min man med mig och sade: "Min allekäreaste, huru din gamla mormor hon grät mycke! Hon grät, att du skulle dra bort. Jag fruktar, att hon dör, medan du är borta, så att du aldri ser henne mer, och du gråter så lite efter henne."

Och så begynte jag så hjärtelig till att gråta, att han hade nog till att göra, förrän han kunne trösta mig.

Wismar. (Efter Merians kopparstick.)

Och den 13 droge vi ifrån Stockholm och till Dalarön om en söndagsmorgon, sedan vi har hållit predika. Och stege vi den 14 till skepps i Dalarön. Och finge vi vinn och seglade densamma dagen, när klockan var 11 om middagen, ut ifrån Dalarön i Jesu namn.

Den högsta Gud, som mig alltid har hulpit, den berder jag ock ödmjukelig, att han ock ville denna gången för sin barmhärtighets skull se till mig och låta mig komma så rik och glad hem igen, som jag drager här ut, att jag måtte få föra min käre och dygdiga man med hälsan och lifvet hit hem igen och finna alla mina med hälsan för mig, som jag har lämnat dem här efter mig. Men för allting bevara min hjärtans allra käraste unga man, så är jag väl till freds och hafver nog. Och när jag hafver dig och honom, så frågar jag efter ingenting mer. Och allt det öfriga må du laga med som dig behagar, allenast du, Herre, ville unna mig min kära man; att jag alltid må tacka dig med glad mun och prisa och ära ditt heliga namn, som alltid så väl emot mig gjort hafver i alla mina lifsdagar. Herre, så gör ock nu

i detta fallet väl emot mig och låt dina heliga änglar ledsaga oss både bort och hem!

Och finge vi samma afton motvär, och det blåste mycket hårdt, och vi måste lofvera. Ty blef jag så hjärtelig sjuk både af sjön och af annat, som mig gjorde sjuk, att jag inte hvarken kunne äta heller röra mig.

Och lofvera vi så länge, att vi finge in södra udden på Öland; att vi komme honom förbi. Så lät min kära man skeppe segla inom udden, och kasta vi den 17 ankar ved Öland om aftonen och låge om natten för ankar. Och då lät jag värre än om vi har seglat, så att min man inte visste sig någon råd med mig, utan den 18 lät han sätta mig på slupen, och drog vi till lands till Öland, där vi vore intill den 20. Och tordes jag aldrig gå in i någon stufva, ty jag ville strax omkull.

Den 20, rätt som sol gick opp, finge vi vinn; ty satte vi oss på slupen och droge strax på skeppet. Och ginge vi samma dagen till segels och hade god vinn den dagen; men den 21 finge vi en hufvuflygande storm och tvärt emot, att vi måtte lofvera intill den 23 i den stora stormen. Om aftonen sent så kasta vi ankar under landt-Rügen ved Jasmunt, och rede vi där för ankar den natten, och vädret låg ända på landet. Och var det en skräckelig stor storm den natten, att det skeppet flög, så att ingen kunde dura* därpå heller röra sig; och måste di den natten kasta 2 gånger nya ankar ut, ty ett kunne inte hålla, utan skeppet drog in åt landet. Därföre måtte di kasta flera ankar ut. Och var jag så utur viset sjuk, att min kära man var rätt rädd, att jag skulle fara illa och inte så brådt kunna komma mig före igen.

Efter jag var så mycket sjuk och af mig kommin,

* Slumra in för en stund. (*Rietsz*, a. a.)

ty var han mycket bekymra om mig, huru han skulle bära sig åt med mig, efter våra hästar allareda vore i Wismar. Ty sade han åt mig om morronen och fråga mig, efter vädret stillar sig, om jag hade lust till att komma på landet och åka på bonnevagn till Wismar heller om jag tyckte, att det vore mig alltför besvärliget, och heller ville vara på skeppet. Så ville han göra för min skull hocken delen jag ville, efter han såg, att jag var af allt mitt hjärta sjuk och inte, som jag var fatt, länge utan skada kunde stå ut sjön. Och därtill med var han hjärtelig rädd om mig, att jag skulle fara illa, och bad han mig, att jag rätt skull säja, som jag ville, och inte tänka det att han misshaga det. ”Ty jag väl ser, att du inte längre kan så här vara.”

Och efter jag hörde, att han tillböd mig det, bad jag honom, om det inte fölle honom alltför besvärlig, att jag måtte komma på landet, fast jag skulle gå, först jag slapp skeppet.

Och droge vi den 24 om afton ifrån skeppet och till landet. Och tog han intet mer än 2 drängar och jag en piga med oss till lands. Och allt det andra blef kvar på skeppet och gick till Wismar. Men vi satte oss på bonnevagnar sent om afton och komme till Bergen om natten klockan 1.

Och var jag så sjuk och trött. Både af det, jag har varit på sjön sjuk, och af det, att bondevagnen har skakat mig, så var jag så öm, att jag ingenting orka röra mig, när jag kom fram. Men så akta jag allt det inte annat utan för lek. Allena jag feck vara hos min hjärtans aldra käresta man och han satt på vagnen hos mig, så kände jag inte, att det var besvärlig.

Och när han fråga mig, huru jag behaga detta lef-

verne, och om det icke vore bättre till att sittja i mors hus i den lilla kammaren än så här åka på bonnevagnar, då svarade jag honom, att det behaga mig mycket bättre till att vara så här hos honom. Och om det än vore tre gånger värre och jag man, så länge jag lefde, finge vara hos honom, så tyckte mig, att allt det jag därför stod ut, det var mig allt lek och goda dagar.

”Och vill jag, för allt det som till är, inte vara i min lilla kammar. Att jag någon mödesamhet skulle hålla så besvärlig, att jag därför skulle bli från, fast hon än vore aldrig så stor! Och om jag inte har tänkt till att stå ut både ondt och godt med min man, så har jag aldrig dristat mig ihop med en soldat. Därföre må I inte tänka, att detta är mig besvärliget.”

Därföre han så hjärtelig log och klappa mig och sade: ”Min aldra käraste, du har fattat en god resolution. Och är du mig ej heller till något besvär utan mera till hugnat, att om jag är aldrig så trött, så kan jag lell hugna mig ved dig.”

Och om den 25 morron bittiga droge vi med bonnevagnen ifrån Bergen och öfver färjan till Stralsund, dit vi komme om middagen samma dagen.

Och när vi komme dit, lånte oss Forbus en gammal fönsterkaret; och måtte vi spänna där 4 par hästar före, innan di hinte fram med oss, och ingen hade lik färg den andra, att gästen väl har mått ropa på oss.

Och vi ginge den 26 ifrån Stralsund och åt Ribnitz. Den 27 ginge vi genom Rostock. Den 28 vore vi inne på amt Doberan och ginge där och besåge den sköna körkan och furstarna af Mecklenburgs graf, ty där ligga en hel hop begrafvina där. Och droge vi till Kröppelin till natten.

Den 30 komme vi till Wismar, och funne min morbror Jahan Oxenstierna där för oss, som då nyss har haft bröllop med fru Margreta Brahe. Och har jag inte sett min morbror på 7 år, ty vore vi båda mycket glada, att vi finge se hvarannan, och önskade hvarannan mycken lycka på bägge sidor, att hvar måtte få behålla sin lycka en lång tid. Och så gick min man och jag hem med min morbror till aftonmåltid. Och begynte min morbror straxt till att hålla mycket af min man.

Och när jag skulle gå hem om afton och steg utom porten, föll jag baklänges i en djup grop och stötte mig ett stort hål på min arm, och alla vore rädda, att jag skulle fara illa. Men så bevara mig Gud denna gången, som han alltid har gjort, att mig skadde ingenting, utan var om andra dagen lika glad och frisk.

Och ginge vi till Erik Hansson till måltides. Så fick min man bref ifrån min herr far, att han ändtelig skulle lämna mig kvar i Wismar och inte taga mig den långa vägen med sig, det jag inte ville höra af, utan följde honom, hvart det bar på.

Den 7 september droge vi ifrån Wismar, och drog min morbror samma dagen till Osnabrück och vi till armén. Och böde vi hvarannan fara väl utom staden. Och vi ginge till Nykloster om natten. Och föll min man med sin häst samma dagen, har så när brutit sitt ben af sig, men så tackar jag min Gud som bevara honom.

Den 8 komme vi till Bützow. Och när min man om dagen gick i sitt stall, satte jag mig till att gråta efter honom. Och har gärna sett, att han allt för ett har kunnat suttit inne hos mig, det lell inte kunne vara.

Den 9 komme vi till Sternberg. Den 10 komme vi

till Krivitz. Den 11 ginge vi därifrån och komme till Parchim, där vi låge och hvila våra hästar och vän-tade, att vi skulle få någon lägenhet till att få gå till armén med. Och efter där inte var någon som så hastigt gick uppåt, tog min man sitt eget folk och några officere-rare, som ville till armén, och gjorde där itt litet parti af och tog mig med sig.

Och ginge vi den 25 ifrån Parchim i Mecklenburg och till Grabow. Och den 26 komme vi till Dömitz. Där finge vi 20 musketerare med oss och ginge den 27 öfver Elben med pråmar och Dannenberg förbi och låge i en liten fläck i Drömlingen het Bergen om natten.

Och ställte min man ut sina vakter af vårt eget folk på alla vägar, att ingen skulle falla oss in om natten. Och rätt som min man har lagt sig, kom en in och sade, att det var larm. Och stege vi strax upp, ty vi vore inte afklädde. Och när han kom ut, hade di några ved vakten, som vore komna ridandes, och de mente att det var af Blinda Valentins parti. Men när min man rätt fråga därefter, så vore di öfverste Kuno Uldrik Pentz' tjänare och ville följa oss till armén, det de ock gjorde.

Och ginge vi den 28 igenom Drömlingen och komme till Salzwedel den dagen. Och ville di ingalunda hafva släppt oss in; men sedan di såg dronningens pass, komme vi in och blefve där om natten och låge i ett värdshus. Och när vi hafva ätit och ginge ifrån bolet, kom värden in och hade ett fat med valnötter och ett med äpplen och bad mig sittja ved nedersta ändan; men han satte sig i högsätet, och di bästa äpplen och nöttren åt han själf opp. Och min man stog ved skorsten och log åt mig, att jag så såg på värden; ty jag tyckte, att han var någet för näsevis, ty jag var inte van ved tocke folk.

Den 29 ginge vi därifrån och komme till Gardelegen samma dagen; och låge vi där och vänta efter de vagnana, som vore beladda med lunta och allahanda gevär, som komme ifrån Dömitz och skulle till armén till generalissimus. Och det var 100 stycken forvagnar. Så komme di 4 oktober till Gardelegen.

Och finge vi konvoj af 100 musketerare med en kapten och några andra officerare af armén, som ville dit uppåt. Och ginge vi med di forvagnana ifrån Gardelegen den 5 och till natten till Neu Haldensleben. Och i detsamma huset, vi gäste, var öfvørste Dannenberg af sina egna ryttare ihjälslagen.

Den 6 ginge vi om morgon för dag därifrån och Magdeburg förbi och till Langensalze till natten. Och när vi komme dit, måtte vi hålla så länge utanför staden, efter tullknekten var full; ty måtte min man låta slå upp låset, efter det var sent på natten. Och det var en lång damm, som vi fore på med munditionsvagnarna. Och Blinde Valentin och Svarte Nickel ginge med starka parti däromkring, och vårt parti var inte starkt, och både med vårt eget folk och alltihop till häst och fot 160 man. Och 8 dagar tillförende hafva de slagit det parti, som Gustaf Horn var med. Därföre kunde min man inte länge hålla ut för porten.

Och när vi komme in, begynte den svenska tullknekten till att bruka mun. Och ville min man inte slå honom, utan tog sin käpp och slog honom midt i mun med en lort och sade: "Efter du inte vill annars tiga, så skall jag smörja igen din lättfärdiga mun."

Och gäste vi hos en pfalzjunker om natten. Den 7 ginge vi därifrån och komme om afton till Kalbe. Och gick Blinde Valentin alla dagar ut med oss, att vår side-

vakt grant såge hans parti; men efter di såge, att min man hölt så god order, tordes di inte åt oss.

Den 8 ginge vi ifrån Kalbe och öfver Saalströmmen med prämar och Bernburg förbi och till Köthen i Anhalt, hvarest furstinnan bød min man och mig till gäst.

Men jag var något opasslig, efter jag var med barn och eljest ovan till att stå ut så stark marsch och fara illa, ty jag var nyss utflugen; därför kunne det inte annars vara, än att det icke föll mig något besvärlig, efter jag både var ung och ovan. Och kunde jag inte komma till att akta på furstinnan den gången, utan gjorde min enskyllan* för furstens hofmästare, som var hos mig. Och min man sade, att jag, om Gud vill, en annan gång, när jag vore något bättre till pass, gärna skulle hafva den nåden och akta på hennes furstliga nåd; men denna gången såge han väl min lägenhet, ty jag låg.

Och när furstinnan det hörde, sände hon mig 3 stora korgar med frukt och en med sköna vindrufver i mitt kvarter, och lät fursten traktera oss träfflig väl ur sitt eget kök om afton med rhinskt vin och zerbsteröl. Och var hans hofmästare där nere och skulle traktera oss, men jag låg i en säng där inne och kunde inte gå till bols. Och om morron gick min man till fursten och furstinnan och hälsa på dem och tacka dem och gjorde ock min enskyllan, efter det så stog till med mig, att jag inte kunne kläda något på mig, att jag inte efter min skyldighet kunne akta på furstinnan.

Droge vi så 9 från Köthen och komme den 10 till Leipzig. Där släppte vi det gardelegenska partit. Och fann min man där bref för sig ifrån min morfar, att

* Jfr ›Entschuldigung›.

han ville lämna mig där kvar. Men jag ville ingalunda; ty jag sade, att jag må stå ut hvad jag kan, först jag får vara hos er. Och rådde mig både furstinnan och alla, att jag skulle bli kvar, men det var inte till att tänka på, sedan till att tala om.

Och när vi har varit där i några dagar, var där kapten Wingarten med 50 dragoner och en ryttmästare med 100 friryttare och ville till armén samt öfverste Platow och ryttmästar Podewils. Och vore vi alla i ett följe, Och medan vi vore i Leipzig, var jag på slottet. Så feck jag se öfverste Wanke, som satt fången för det han ville förråda kurfursten af Sachsen.

Den 16 ginge vi ifrån Leipzig med det parti, som då var där och skulle till armén, och ginge till ett adelmanshof om natten.

Den 17 ginge vi dädan och öfver Mulden ved Kolditz i Meissen, hvarest är en mäktig hög brygga, och till en liten stad, het Waldheim. Där låge vi om natten.

Och finge vi larm om natten af Svarte Nickel. Och ryckte de strax ur byn. Och jag måtte ock ut med om natten och i kareten, det som föll mig mycke ovant; men det halv allt inte; jag måtte nu så taga till godo, som det kom. Och när de såge, att di inte kunne falla oss in, droge di af och gjorde inte mera larm af sig.

Den 18 om morgon, för dag, ginge vi ifrån Waldheim. Och där ginge vi igenom en stor, stark ström, som heter Zschopauflod. Och var där så djupt vatten, att det stog rätt opp i säte på vagnen. Och min man ärna sig till att gå genaste vägen åt Prag. Men medan vi vore i vår marsch och komme till en liten stad, som het Hainichen och de utur staden hafva fört ut åt oss, att vi skulle äta middag där, kom där en boden med bref

ifrån Leipzig af kommandanten och bad min man, att han ville draga till någon stad, där han kunne ligga några dagar säker, efter generalissimus har sändt en öfverstelöjtnant af Kannenberg med 400 utkommenderade hästar ifrån Prag till att afhämta mundition ifrån Leipzig; och att han inte förtrodde sig till att sända det med så ringa parti. Och efter min man hade dragoner med sig, bad han min man, att han ville bida, att de deste säkrare och vi med dem kunde komma fram utan all fara.

Gick fördenskull min man 3 mil på sidan af vår väg till en liten stad het Rosswein och låg en mil ifrån Dresden, efter där var en god mur omkring och vi där kunde ligga säkrast för de kejsrerliga parti, som mycke starkt ginge däromkring till att akta på när munditionen skulle komma. Och komme vi dit om midnattstid. Och var en oerhördt elak väg, berg upp och berg ner, och så djup väg och elakt vär; och [hade jag] inte fått sufvit på 3 nätter och om dagen suttit och stött mig i vagnen, så att, när jag kom dit om natten, var jag-så trött, att min man måtte bära mig in ur kareten, och orka inte gå till bols om afton utan lade mig strax och sofva intill klockan 11 om andra dagen, att jag icke en gång rörde mig heller vakna.

Nu lät min man mycke väl hålla vakt, att ingen skulle göra oss någon skada, och lät gå den ena patroljen på den andra till alla vakterna och rundt omkring staden. Och den 19 om afton k. 11, som min man och jag har lagt oss och nyss somna och den andra patroljen gick, kom där en gammal bonde och har inte torts gå in i staden om dagen, utan gömt sig i en gammal kvarn. Och när natten kom, visste han ett hål på muren, där ville han

in genom. Och rätt som han kom till hålet, kom vakten och feck se honom och toge honom fatt och fråga, hvadan han kom heller hvart han ville. Då svarade han, att han har sett och hört, att ett stort parti af de kejsrerliga skulle komma hit, ty ville han gå i staden, begäras något folk ut till sin junker. Och var han så rädder, att han inte själf visste, hvad han sade.

Så förde di honom i vårt kvarter. Och när han kom in, begynte min man till att fråga honom, om han icke var en skälm och var utsänd på kunskap. Och om han inte ville bekänna, så skulle han stöta värjan i honom. Men di finge intet annat beske af honom än "ja, ja". På sistone kom han då fram med ett bref, som hans junker har skrifvit, och begärdes salvaguardi, att inte Schäffers folk skulle göra honom något.

Och kurfursten var så ond, att min man har lagt sig så när Dresden, och förklaga min man för generalissimus, men det halv allt inte, ty tiden gaf inte annat med.

Den 20 fick min man bref ifrån öfverstlöjtnant Schäffer, som var kommin ifrån Leipzig med mundition och bad, att min man med sitt folk ville möta honom ved Mittweida. Ginge vi fördenskull den 21 ifrån Rosswein och till Mittweida till natten. Och när vi komme dit, var inte Schäffer där för oss, utan sände bud till min man och bad, att han ville sända Wingarten till honom med sina dragoner, att han kunde komma säkert fram. Ginge vi den 22 därifrån och komme den 23 till Chemnitz. Där mötte vi Schäffers parti och låge i Chemnitz om natten.

24 ginge vi ifrån Chemnitz om morgon med krutvagnana och hela partiet, och ginge förbi kurfursten af Sachsens lusthus, som ligger strax under Böhmer-

wald, där di hafva den myckna svarta stenen, och till Zschopau till natten.

25 ginge vi därifrån och komme på Böhmerwald och låge om natten i en liten fläck under Annaberg. Och var där ett träfflig högt berg, som vi skulle uppföre. Och krutvagnana skulle först upp, och jag hölt där nere i dalen. Och Schäffer sade, när den 3:e krutvagnen var uppkommin, till min man: "Herr öfverste, han skulle låta sin fru komma upp med sin karet, ty det blir henne alltför långt till att bida; heller om någon vagn ginge sönder, så kan hon inte komma fram i natt." Ty lät min man befalla, att jag skulle komma upp för backen; och jag gjorde så.

Men som jag var kommin in i byn, och min man steg af sin häst och satte sig på bänken hos mig, kom en herr öfverstelöjtnant Klemm så hett in och sade, att han har sett 6,000 man under Annaberg, som komme till oss marscherandes; och han var så rädd, att han visste sig ingen råd. Men min man befallte till att föra fram sin häst, att han finge rida ut till Schäffer, som kommandera partiet, att han kunne få höra, om det var sant. Och i detsamma kom Schäffer själf, och har Klemm så skrämt honom, att han inte visste någon råd. Och när di då rede ut och skulle ställa troppana i order, finge de se, att det inte var annat än skog; och när de komme till aftonmåltid till oss, log jag åt Klemm och fixerade honom, för det han var så rädd.

Den 26 ginge vi därifrån öfver walden* Jöhstadt förbi; åte vi middag och komme af walden ved Rothenhaus och komme klockan 3 om natten till Görkau. Och var den dagen en sådan gräslig köld, att vi inte visste rät-

* Erzgebirge, som Agneta Horn kallar »Böhmerwald».

tare, än vi sku ha frusi ihjäl, och sedan en oerhördt ond väg, att den inte var utan berg opp och berg ner, och så höga berg på den ena sidan och på den andra sidan skräckelig djupa dalar. Och vägen var så brant* och inte bredare än hjulen kunde knappt gå på, och där nedan stora villande strömmarna, så att jag mången gång tänkte, att jag skulle aldrig komma med lifve fram.

Den 27 om morron ginge vi ifrån Görkau på 2 mil när Elbogen och ginge till Saaz till natten. Och där låge vi två nätter stilla. Och den 29 ginge vi därifrån och har skulla gått till en liten stad, het Laun, som låg inte mer än 3 mil ifrån Prag. Men när vi komme en mil ifrån Saaz, red en ryttmästare, en pommer**, och taltes ved utmed min vagn och fixera mig och fråga, huru det skulle taga lag, om jag skulle rida unnan för fienden, om ock icke sa'len skulle bli mig alltför trång. Och rätt som di skämta med mig, kom Schäffer ridandes och hade en boden med sig, som bragt honom di båden att generalissimus var uppbrutin ifrån Prag och var gången till Leitmeritz och att Piccolomini låg i Laun, dit vi har skulla lega om natten, med 22,000 man. Och om vi har gått fram, så har vi kommit till herredages.

Fråga fördenskull Schäffer min man till rådes, huru han skulle bära sig åt, efter han ingen order hade till att gå utan till Prag. Då svara min man att: "Partiet är er befallt, och jag är inte annat än en volontär. Och villa I dra den vägen fram, så vill jag taga min hustru och sättja henne på min häst och söka mig med mitt folk en säkrare väg." Då sade Schäffer, att han ville gå den vägen åt Brüx.

Och efter vi har gått öfver Egern vid Saaz och kun-

* Mskr. har »espant», möjl. felskrifning. ** Pomrare.

de inte komma till Brüx, utan vi åter skulle gå tillbaka igen öfver Egern, torde di inte längre dröja, efter di vore rädda, att de kejsrerliga skulle få kunskap af oss och sedan hinna oss, efter vi hade de svåra krutvagnana med oss, som inte vore till att marschera fort med. Ginge di fördenskull tvärt igenom Egerströmmen, en mil ofvan Saaz, både med krutvagnar och allt.

Och föll där en så strid ström, men så slät, att ingen kunde märka, att där föll någon ström, ty han var så djup, att han stog i sa'len på den största häst, som där var. Och förde strömmen min karet med sig ett mycke långt stycke, och låg han mest på sida, att alla vore rädda, att det skulle gå kull. Och när vi komme öfver, ledde di fram min häst och satte mig på och försökte, om det skulle tränga, om jag skulle få rum i sa'len.

Och rätt som vi ginge ifrån Egerströmmen, så gick solen ner, och k. ett om natten komme vi till Brüx. Och fjorton dagar tillförende hafva di kejsrerliga varit i staden och plundrat ut allt det där var, så att vi icke finge där en bit brö.

Den 30 om morgon k. 3 ginge vi dädan och komme den 31 om natten k. 12 till Elben hart mot Leitmeritz. Och drog min man med mig öfver Elben till Leitmeritz. Och Schäffer, som förde partiet, blef hos krutvagnana. Och komme vi k. 1 i staden om natten, och gäste vi i det huset, som salig Banéren har legat i. Och när jag kom dit, var jag så hjärtelig trött, att jag inte kunde röra mig; ty jag var ovan till att så fålas*, ty jag har i tu dygn inte varit mer än 3 timmar ur vagnen. Så kom kommandanten** strax till min man, och traktera han oss

* Färdas. ** Han hette Christoph Wachsmann.

träffelig väl den afton. Men jag har heller sett, att jag har fått ligga i min säng.

Och när generalissimus fick veta, att min man var med det parti, gaf han honom order till att föra parti ifrå Leitmeritz och till Kuttenberg och att han skulle lämna alla krutvagnana efter sig i Leitmeritz och man med bara parti gå fort, det han ock gjorde.

Den 1 november fick min man den order, och ginge vi dädan mot afton och 1 mil därifrån. Där låge vi om natten. Den 2 november ginge vi Melnik förbi och låge på ett stort grefveligt hus om natten strax under Melnik. Och hade vi samma dagen larm.

Den tredje ginge vi dädan och öfver bägge passen ved Brandeis och om natten till Planjan.

Den 4 ginge vi dädan och Kolin förbi till Kuttenberg, och där funne vi generalissimus för oss med armén. Och när min man har varit inne och hälsa generalissimus ifrå Sverige, gick han till sitt regemente, som låg $\frac{1}{2}$ mil därifrån. Där låge vi så länge, att armén bröt upp därifrån.

Den 9 gick min kära man med sitt regemente på högvakt. Den 18 gick generalissimus ifrå Kuttenberg för sin egen person med några generalspersoner till Prag, och armén låg än då kvar.

Den 28 ginge vi med armén ifrå Kuttenberg och öfver bryggan, som var gjord öfver Elben ved Kolin. Och den första december ginge vi dädan och låge vid Rozdalowitz. Den andra ginge vi dädan och till Jung-Bunzlau; och komme vi med vårt regemente till att ligga i en by. Den var helt öde.

Den 3 bröt vårt [regemente] opp och till ett hof, som

kom Jahan de Werth till och låg ved ett pass och het Kosmanos. Och där låge vi en dag stilla.

Den 5 ginge vi därifrån och till en annan by, där vi låge i några dagar stilla. Och den 6 gick min kära man ifrån mig till Prag och lämnade mig i den byn efter sig hos regemente; och var det den första resa, han har gjort så lång väg ifrån mig. Och jag sörjde och grät mycke, medan han var borta, ty jag hade ingen till att ro mig ved mer än en utlevvat gammal bonnekäring.

Den 10 kom han hem igen ifrån Prag. Den 11 ginge vi dädan och till Bösig. Den 13 ginge vi öfver bryggan ved Leitmeritz och låge tre mil ifrån Leitmeritz utmed ett gammalt borgslott het Trebnitz. Där gick min kära man den 14 ifrån mig och till generalissimus och fick då order till att gå tillbaka igen ved Leitmeritz öfver Elben och neråt Altmark i vinterkvarter.

Och gick regemente den 18 öfver isen ved Leitmeritz, och där mötte mig min man; och ginge vi den natten till Aussig. Den 19 ginge vi dädan och åt Leipa. Den 21 komme vi öfver Böhmerwalden ved Sexstäderna och låge om natten ved Zittau. Och [gingo vi] Bautzen förbi och åt Görlitz igenom Lausitz och på en sida på Silesien och igenom Wendeland. Den 24 komme vi till en grefve het Renaat och droge den 26 dädan och in i Mark Brandenburg.

Den 28 gick min man ifrån regemente ved Jüterbog till Berlin till att traktera med de Berlinska om sina vinterkvarter och var där allt intill

Anno 1649. Den 2 januarie kom min man tillbakars igen ifrån Berlin och hinte han oss ved Kloster Jerichow. Och om afton komme rådet ifrån Tangermünde och både,

att min man ville bida i några dagar på andra sidan till dess att di finge allt ställa i order. Men deras mening var till att inte släppa oss öfver. Men min man förstog strax deras mening och ville inte bida där, utan drog den 3 öfver Tangern med regemente. Den 4 droge vi till Stendal, och blefve vi för våra personer där liggandes. Och regemente lades omkring Drömlingen i vinterkvarter.

Den 7 februarie reste min man för sin egen person ifrån mig ved Stendal och till generalissimus till Nürnberg. Och fann han honom inte där, utan reste efter honom till Kassel i Hessen. Och var jag imedlertid allena i Stendal. Så vet Gud huru lång och sur den tiden var, som jag satt allena; och begynte ock nu till att bli så mycket tung, att jag inte orka någenting.

Den 20 kom min man hem ifrån Kassel och har då fått åt mig bref till Erik Hansson om fritt underhåll, så länge jag skulle ligga i barnsäng där i Wismar.

Den 16 marts följde min man mig ifrån Stendal. Den 20 komme vi till Dannenberg. Och har furstinnan ändtelig villa haft mig till sig, men jag orka inte, utan jag bad hennes hofmästare, som var hos mig, att han ville göra min enskyllan, efter han väl såg min lägenhet, som inte medgaf till att mycke kläda mig. Och har jag eljest inte skulla varit så ohöflig, att jag inte har skulla akta på hennes furstliga nåd.

Och gick ock min man till henne och hälsa på henne och gjorde min enskyllan.

Och ginge vi den 22 öfver Elben ved Dömitz Schwerin förbi och åt Wismar.

24 [komme vi] till Wismar, och blef han där hos mig.

Den 28 april om en söndagsmörron klockan 9 blef mitt första barn, Gustaf Cruus, född i Wismar i Jakob Grulenz hus. Och gäste vi först i Nyenhus; men efter di sade att hertig Karl skulle komma dit, bad jag, att jag måtte komma därut och i ett annat hus. Men jag kunde inte komma förrän sedan jag fick ondt; ty jag blef sjuk om natten klockan 10 och kom inte i ett annat hus, förrän om morgon klockan 6, och gossen blef född när klockan slog 9, rätt som di rörde på alla trummerna i staden till predika.

Den 15 blef min son kristnat. Gud låte honom lefva och uppväxa i gudsfruktan och alla kristeliga dygder, ditt heliga namn till ära och oss sina föräldrar till hugnat och glädje och sig själf till timelig och evig välfärd! Det höre Gud för Kristi skull!

Och var min man hos mig, till dess jag har gått i körka.

Den 10 juni drog min man ifrån mig och till sitt regemente, och jag blef kvar i Wismar, efter di dagelig vänta, att di skulle gå hem.

Och medan min man var borta, blef han så sjuk i Salzwedel, att ingen vänta honom lif; men så välsignat vare min Gud, som halp honom den gången till sin hälsa igen, mig fattig barn till tröst!

Den 7 juli, medan min man var borta, feck jag bref ifrån Sverige, att den högsta Gud af sin faderliga vilje har täckts till att igenom en häftig sjukdom och i en salig stund hädan af denna onda och mödosamma världen kalla min salig kära mormor, den 23 juni, den som mig har födt upp.

Gud fröjde hennes fromma själ i all evighet och för-

läne kroppen en rolig hvila i jorden och en fröjdefull uppståndelse på den stora Herrens dag!

Och var jag af allt mitt hjärta bedröfvat öfver min saliga mormors död, och öfver det att min kära man var borta ifrån mig, att jag begynte till att sörja, så att jag blef så mager och blek, att min man har så när inte känt igen mig, när han kom till mig igen.

Och när min man feck di tienderna, att min mormor var död, kom han till mig i Wismar den 20 och hade nog till att göra med mig, förrän han kom mig till rätta igen.

Men så efter jag feck honom hem, förgat jag all min sorg, jag hade öfver mormor, och gladde mig åt honom. Och var han hos mig allt intill i augusti. Drog han åter från mig.

Och den 16 september var jag hos Erik Hansson. Där skrämde mig en markatta, så att jag blef sjuk och låg i några dagar.

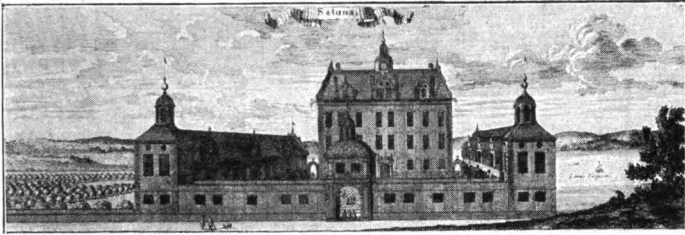
Den 22:dra kom min man hem till mig, och då gick jag uppe igen, men den 23 måtte jag lägga mig, och gick mig illa med 2 barn. Och var jag af allt mitt hjärta sjuk, och låg 3 vecker till sängs.

Den 30 fick min man order till att gå till Stendal och föra regemente till sjön. Och gick han strax samma dagen ifrån Wismar och mötte regemente i Lüneburgerland den 3 oktober och följde så regemente till Stade, där det steg till sjöss och segla till Göteborg. Och när de vore bortgångna, kom han till mig till Wismar igen och fick där ett skepp till att segla till Sverige med.

Den 10 november seglade vi ifrån Wismar och komme den 13 till Dalarön och hade ett mycke skönt vär

på sjön. Men så snart vi komme till lands, frös all skären igen.

Och hade jag då stor orsak till att tacka min Gud, som så nådelig har hört min bön och låtit mig komma med all hugnat hem igen med min käre man; och icke allena låtit mig [komma] så rik igen utan ock rikare, än jag drog [bort], i det att Gud har gifvit mig en mycke vacker ung son, medan jag har varit ute.

Sätuna. (Ur Suecia antiqua.)

Den 15 kom jag med min son och man till Stockholm och fann alla mina ved godt tillstånd, Gud ske lof, undantagandes min kära mormor, som var både död och begrafven. Det mig gjorde mycke ondt att jag icke en gång än har mått fått sett henne, förrän hon dödde.

Den 16 var jag och hälsa på dronningen. Den 19 droge vi till Sätuna och vore där intill den 21 december. Droge vi till Tidö till min morfar och hälsa honom, efter vi inte hafva sett honom, sedan vi komme hem. Och toge vi vår lilla son med oss och vore ved Tidön intill

[*Anno*] 1650. Den 10 januarie droge vi hem till Sätuna igen; och blefve vi där den vinteren intill den 12 maj. Droge vi till Stockholm, när herredagen skulle stå och dronning Kristina skulle krönas. Och vore vi där allt stadigt.

Den 20 augusti och om en tisdag om afton, klockan var 7, blef min andra son Jahan Cruus född i Stockholm i vår malmgård på Södermalm och blef kristnat den 28 i dronning Marias hus.

Gud låte honom lefva och uppväxa i gudsfruktan och alla kristeliga dygder, ditt helga namn till ära, oss båda

föräldrar till hugnat och glädje och sig själf till timelig och evig välfärd! Det höre Gud för Kristi skull!

Och böd jag fru Ebba Leijonhufvud till fadder. Och när gossen var två månar gammal, kom fru Ebba till mig och fick se mina båda gossar, som vore mycke vackra, och Jahan var mycke hvit.

Ty sade hon: "Du har allt för vackra gossar."

Då svara jag: "Min fru mor, där är nu mina morianer och dvärgar, som I sade att jag skulle få; men jag sade, att de skulle bli mycke vackra. Nu tackar jag Gud, som i allting har låtit deras spådom gått tillbakars!"

Då sade hon: "Jag må inte tro, att du har sagt det och allt annat för din man."

Då sade jag att, så visst som Gud lefver, jag aldrig har hört säjas ett ord om honom, det jag icke har sagt för honom.

Och blef vi där öfver kröningen. Och sedan droge vi i december hem till Sätuna, och gjorde Gud då min lycka så god, att jag kom hem med min kära man och 2 mina söner. Gud låte dem länge lefva!

Och blefve vi båda på Sätuna den vinteren intill

[*Anno*] 1651. Den 1 februarie drog han till Västergötland till att mönstra sitt regemente. Och efter han drog så på post, fick jag inte dra med honom, utan måtte blifva hemma, det jag med mina gråtande tårar och rätt hjärtelig nödigt gjorde. Och var han borta allt intill* marts.

Och satt jag om afton i min kammar allena och grät att min man var så länge borta. I detsamma kom min

* Här är något utplånadt i mskr., troligen datum.

piga löpandes och ropa så hastigt: "Nu kommer herren", och han följde henne in igenom dörren.

Och öfver det att jag så hastig fick veta, blef jag så hjärtelig glad, att jag inte kunne röra mig ur rummet till att gå emot honom, utan han kom till mig och fråga, huru det stog till med mig.

Men jag svara honom: "Rätt väl och mig fattas inte, utan jag är så glad, att jag inte själf kan komma mig före."

Och begynte jag strax till att få ondt och måste jag den 21 lägga mig helt till säng.

Den 22 fick min man bref ifrån min herr far, att han skulle komma till Stockholm. Och drog han den 23 ifrån mig och lämna mig sjuk efter sig ved Sätuna, det han inte gärna gjorde, om han har kunnat för sin tjänst skull, ty jag var rätt sjuk.

Men sedan min man var bortdragen, blef jag så svag, att ingen såg lif i mig en hel natt mer än det lite rördes i halsegropen.

Och den 26 om morgon gick det mig illa, och sedan feck jag en sådan hufvutvärk, att jag inte visste mig någon råd.

Och när min man feck di buden, att jag var så svag, fick han lof till att komma hem till mig. Och låg jag en hel måna ved Sätuna till sänges. Och efter min man inte längre kunne vara hemma, lade han mig i min karet och förde mig till Stockholm, där jag ock låg en hel måna till sänges. Och sedan gick jag i helt år, att jag aldrig såg min hälsa; och vore vi en lång tid i Stockholm.

I maj drog min herr far till Lifland till att bli generalgubernör. Om missommar blef min äldsta son Gösta

så illa sjuk i Stockholm, att jag inte visste rättare än han skulle dö, och låg i tre vecker. Men så välsignat vare Gud, som halp honom till sin hälsa igen! Och drog vi sedan till Sätuna igen och vore under tiden i Stockholm och under tiden ved Sätuna.

Anno 1652 den 24 januarie reste jag ifrån Sätuna med min kära man och till Västergötland till mönstring. Och jag blef på Gudhem. Och jag har lämna min yngsta son hemma ved Sätuna. Och var han frisk och väl ved hälsa, när jag drog bort, men strax därefter blef han sjuk af skälfvan. Men jag visste inte däraf, utan medan jag var ved Gudhem drömde jag, att jag hade honom på min arm och han svartna all öfver som en kol; och han föll af min arm och försvann, att jag inte visste, hvart han tog vägen, utan när jag såg ut, såg jag, hvar han satt i himmelen.

Men när jag vakna, sade jag åt min man: "Gud nåde, huru vår Jahan mår!" och sade så min dröm.

Då svarade min kära man: "Allt hvad Gud vill, allenast jag måtte få behålla dig, så vill jag gärna gifva mig till freds."

Och medan vi vore där nere, gick all snö och is bort, att vi inte kunne bruka någon släda, utan Karl Sig-gesson lånte oss sin vagn, och den var rätt elak.

Den 20 marts droge vi ifrån Gudhem och till Sätuna och [komme] den 29 till Sätuna.

Och drog min man om morgon förut och kom hem förr än jag och fann vår lilla son sjuk för oss.

Och när jag kom efter, kom min man mot mig på trappan och sade åt mig, att jag inte skulle bli illa ved,

efter Jahan är litet sjuk och har fruset. Och han hoppas väl, att han skulle bli bättre.

Men han såg väl, att där var inte någon mera bättring till att vänta. Och ville han inte, att jag skulle hastigt få veta det. Efter jag var med barn och inte hade lång tid igen, var han rädd, att jag däröfver skulle förfära mig, att jag skulle taga skada däraf.

Men när jag kom in, såg jag väl, att han var mycket sjuk; och sände vi strax till Stockholm efter en barberare, som kom ut och laga om honom. Så blef han bättre igen, att han tog på till att komma sig före. Men det vara inte länge, utan när min man drog till Stockholm, blef gossen så sjuk på Sätuna, att jag inte visste rättare än han skulle dö.

Och när min man kom hem, tog han mig och mina barn med sig, och droge vi i maj månat till Stockholm.

Den 14 juni klockan emellan 12 och 1 om middagen och om en måndag blef min äldsta dotter, Brita Cruus, född i Stockholm i min herr fars hus. Gud låte henne lefva och uppväxa i gudsfruktan och alla kristeliga och jungfruliga dygder, ditt heliga namn till ära, sina föräldrar till mycken hugnat och sig själf till timelig välfärd och efter detta lifvet till evig glädje och salighet!

Den 25* kristnas hon i vårt hus. Och blef jag af den starka dimman som var den dagen, så hjärtelig sjuk af skälfran och begynte till att frysa om morron k. 6 och intill k. 1 efter middagen och hade hettan till k. 3 om natten, att alla — — — —

**1652 om hösten, att herredagen skulle stå i Stock-

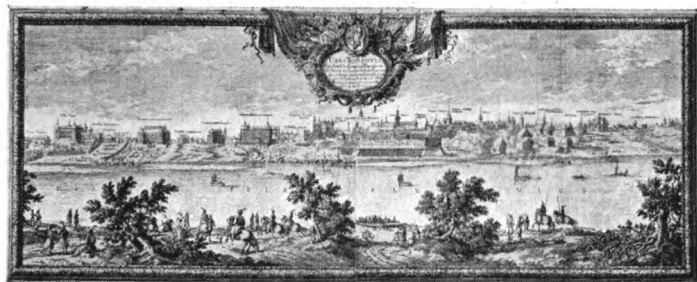
* Otydligt i mskr.

** Det följande är hämtadt ur anteckningar om Lars Cruus på ett löst ark efter den tvärt afbrutna egentliga själfbiografien.

holm, reste han ifrån sina goss och hit till Stockholm, så länge herredagen skulle stå.

[*Anno*] 1653 om våren skulle han dra till Västergötland för sitt regementes skull, men föll så i en häftig sjukdom, att han intet orkade draga dit. Måste så ställa sin resa in.

[*Anno*] 1654 var han allt stadigt ved hofvet i Uppsala och på den herredagen, när dronning Kirstin dankade af, och följde sedan kungen till Stockholm.

Warschau. (Kopparstick efter teckn. af Erik Dahlberg.)

[*Anno*] 1655 den 2 januarie fick han order af kungen, att han skulle med några kompani möta kongen i Göteborg i februarie månat.

Reste fördenskull ifrån Sätuna den 21 och kom till Göteborg den 29 och blef där, till kongens order kom dit, att han skulle möta honom i Skara, det han ock gjorde och följde så kungen med något rytteri några mil. Och drog så tillbak, till dess att mönstringen var öfverständig. Och efter kongens befallning vårdade han en stor hop med ryttare, hvilka Sinclair sedan fick till sitt regemente.

Och sedan han hade allt förrättat, drog han ifrån Västergötland och upp till Stockholm, hvarest han ankom den 8 marts. Och när han hade beställt här i krigsrätt, hvad han hade till att beställa om regementes utredning, hade han strax ärnat sig ner åt igen till att föra regementet till sjöss. Men för herredagens skull kunde han inte komma bort ifrån Stockholm förrän den 20 juni och mötte regemente den 24 vid Stegeborg, och den 29 mönstra regemente till sjöss.

Den 2 juli stege vi till skepp ved Stegeborg. Den 8 seglade vi ifrån Barsund. Den 11 om morronen bittig komme vi till Peenemünde och stege den 12 till land och låge ved Peenemünde in till den 15. Ginge vi därifrån öfver Swine och komme den 19 till Wollin, hvar vi låge intill den 24 och komme den 25 till Pegelow, hvarest min kära man fick order till att liggja intill den 29.

Bröto vi upp därifrån och till Damm. Och den 30 marscherade vi upp ifrå Damm med Stenbocken och styc-kena och komme den 2 augusti till Arnswalde. Där låge vi stilla till den 3.

Kom kongen efter med armén och ginge vi den 4 öfver polenska gränsen till Tütz och komme vi den 15 till Wittenberg*. Och gick min kära man 17 på parti med Müller ifrån Kolo och komme den 20 igen.

Och gick armén den 21 ifrån Kolo och hinte kung Kasimirs armé den 23 ved Sobota, där våra jagade dem intill Lencicz. Och hade min man samma natten högvakt ved en kvarn. 27 gick kongen ifrån Sobota och Wittenberg åt Krakau med halfva armén; och kommo vi samma dagen till Lowicz, och komme di ut med nycklana till slottet mot kungen.

Och tog kungen om aftonen fursten af Sulzbach med lifregemente och min man med sitt regemente och gref Ludvig, och gick kongen förut med de 3 regementerna till Warschau, och Stenbocken med den andra armén kom efter. 29 kom han till Warschau, och den 30 gick kongen åt Krakau. Den 2 september gick min man till Krakau — — —

* Fältmarskalken låg med sin armé i ett befäst läger vid Konin.

SLUTORD

Lars Cruus' epitafium (från Björklinge kyrka).

Blef det omöjligt för Agneta Horn att nedskrifva den stora förlust, som drabbat henne? Troligen hade hon tänkt att fullfölja sitt arbete, ty det slutar midt i en mening och midt på sidan; helt säkert har det också funnits en fortsättning, som förkommit, på den utförligare framställningen till 1652.

Visst är, att vi gärna skulle höra henne själf beskrifva sin makes död och huru hon mottog underrättelsen därom. Nu är det blott den afbrutna anteckningen som talar. En antydning om hennes känslor gifva dock de stamboksverser från 1657, som meddelas bland tilläggan och äfven de utdrag af hennes hand ur psaltaren och Jobs bok, som finnas bevarade jämte själfbiografien. Bibelns mest gripande uttryck för sorg och öfvergifvenhet har hon gjort till sina genom små ändringar vid afskrifvandet som ett "tjänarinna" i stället för "tjänare"

eller ett "henne" i stället för "honom". Och då det heter "mina dagar äro bortgångna såsom en rök" eller någon liknande, har Agneta Horns saknad brutit fram i sådana tillägg som "mina glädjedagar", "mina bästa, mina goda och glada, mina hjärtans glada dagar", den tid "då den Allsmäktige", såsom hon i ett annat citat med egna ord säger, "ännu bevarade mitt hjärta för stor sorg". Psalmens ord: "Gud löse Israel utaf all sin nöd", blir för henne ett rop ur förtviflans djup: "Gud, lös mig af all min nöd, hjärtans sorg och ångest!"

De närmare omständigheterna vid det hårda slag, som drabbade Agneta Horn, äro emellertid kända genom personalierna i Emporagrius' likpredikan öfver Lars Cruus, som äfven uppräknar alla de aktioner under polska kriget, i hvilka han med utmärkelse deltagit.

Såväl häraf som af andra källor* framgår att Lars Cruus ej var Karl Gustaf följaktig till Krakau, utan med sitt folk hörde till Stenbocks armé, som låg vid Novodvor. Först då konungen på senhösten tågade norrut från Krakau, förenade han denna armé med sin.

Däremot var Lars Cruus i spetsen för sina Västgöteryttare med, då Karl Gustaf i januari 1656 bröt upp från Preussen på sitt ryktbara vinterfälttåg till södra Polen; och det framgår tydligt af personalierna att Agneta Horn med sin make delade äfven detta tågs oerhörda ansträngningar och äfventyr. Hon fick glädja sig öfver segern vid byn Golombo, där Lars Cruus eröfrade två standar och ett par pukor, men också pröfva på marscher i köld och snö och, när återtagget begynte,

* Se *Mankell*, Uppgifter rör. sv. krigsmagtens styrka, 1865, s. 319, och *Planting Gyllenbåga*, Anteckningar om Västgöta regemente, 1904, s. 90.

än besvärligare marscher på uppblötta och nästan ofarbara vägar. Hon måste slutligen ha varit med vid öfvergången af San, detta djärfva vågstycke, som räddade den instängda svenska hären och gjorde det möjligt för den att framtränga till Warschau.

Om återtågets mödor och vansklighet får man en föreställning af uppgiften att Karl Gustaf själf, medan det pågick, på tjugu dagar ej var ur kläderna. För Lars Cruus, som därunder gjort tjänst som generalmajor, blef det ödesdigert. Personalierna, som här tydligen bygga på Agnetas egna uppgifter, förtälja att han på vägen till Warschau, alldeles utmattad "af de kontinuerlige svåre marscher och travallier", uttalat sin önskan att gå till skrift. "Och då hon", heter det, "däruppå bad honom vela fördröja till påskedagen och de kunde få bli stilla i Warschau, svarade han, det han intet vore viss uppå, om han kunde ha påskedagen mer fri än som jule- och nyårsdagen var. Begick alltså dagen efteråt, som var den 4 april, medan de vore i marschen, den helige nattvarden med störste devotion och gudelighet."

Påskdagen den 6 april tillbragte de i Warschau, där Lars Cruus, som hade upprepade feberanfäll, erkände att han gärna velat ligga stilla några dagar. Armén skulle dock nu bryta upp till Thorn, och den tappra öfversten, som mest af allt fruktade skenet af att vilja draga sig undan, svarade på Agnetas böner, "att hon ju heller skulle begära till att ha en död med ärligit namn än en lefvande man och skämder". Därmed skildes de annandag påsk. Agneta, som följt sin man på så många äfventyrliga färder, blef denna gång kvar i Warschau.

Lars Cruus kunde de båda första dagarna följa marschen till häst men blef sedan tvungen att låta trans-

portera sig i en vagn, där han snart bäddades ned. Sjukdomen förvärrades alltmer, och sedan han en gång, då Karl X Gustaf for förbi hans vagn, fått tillfälle att rekommendera sig och de sina i hans gunst och försvar, mötte han mot aftonen dagen därpå, den 20 april, med stor frimodighet döden vid trettiofyra års ålder.

Agneta Horn var troligen kvar i Warschau under belägringen, ända tills det d. 21 juni 1656 återtogs af polackerna. Kvinnor och menige man fingo då fritt af-tåg. Men helt visst hade Agneta ej blott måst utstå stormningens fador utan äfven förlorat det mesta af sina ägodelar.

Det är ganska sannolikt att Agneta Horn, då hon lyckades komma fram till Karl Gustafs armé, väntade sig att där få återse sin make och i stället drabbades af det förkrossande slaget. Erik Oxenstierna antyder åtminstone i ett bref till Gustaf Horn från Elbing ¹²/₂₂ juli 1656, att underrättelsen om hans död ej skulle nått henne i Warschau. "Ifrån min k. systerdotter fru Agneta Horn", skrifver han, "har jag icke ännu någon viss efterrättelse, utan att hon är ur Warschau kommen till K. M. läger, spolierat utan tvifvel som de andra. Och somme velle säja, att hon än då var oveterlig om hennes salige herres dödliga afgang. Jag har dragit försorg för min salige svåggers efterlämnade equipage och skall efter min skyldighet sörja i alla gör-liga måtta för hennes resa hit till sjökanten och vidare till Sverige. Hade Gud gifvit mig hugneligare lägenhet att tjäna henne och min hjärtans kära svåger, skulle det mig kärare hafva varit."

Agneta Horn återvände till Sverige med sin mans lik mot hösten 1656. Den 7 december begrofs Lars

Cruus i Stockholms Storkyrka. Begrafningen bevistades af drottningen, riksråden och flera förnåma personer.

Hans lik blef dock endast för en kortare tid ned-satt i hans föräldrars ståtliga graf i Storkyrkan; det fördes sedan till det grafkor, som Agneta Horn lät bygga i Björklinge kyrka vid Sätuna. I sin ifver att hedra sin makes minne ville hon först rifva ned hela denna kyrka och bygga en ny på annat ställe. Detta afböjdes af konsistorium i Uppsala, som rådde henne att i stället bygga till den gamla kyrkan, hvilka råd hon följde genom att låta uppföra koret under åren 1658—1664.

Under åren 1656 och 1657 kunde Agneta Horn med skäl klaga öfver sina många vedervärdigheter och pröfningar.

Först och sist Lars Cruus' död, så obehagen och förlusterna i Polen, sedan, ej långt efter mannens begrafning, underrättelsen om den så afhållne morbrodern Erik Oxenstiernas död i Frauenburg den 23 oktober; så några månader därefter faderns död.

Sysselsatt med en mönstring i Skara, borttrycktes helt hastigt Gustaf Horn den 10 maj 1657 i en ålder af sextiofem år.

Mot slutet af året dog den andre morbrodern, Johan Oxenstierna. Den gamle morfadern hade slutat sin gagnarika lefnad några år förut, 1654.

Samma år dog ock fru Ebba Leijonhufvud, hvilket kanske trots allt torde få uppsättas på fru Agnetas förlustkonto.

Med skäl kunde nu Agneta Horn känna sig ensam och pröfvad.

Antagligen är det just under intryck af alla dessa

förluster och med tanke på de enda, som nu bundo henne vid lifvet, nämligen barnen, som fru Agneta nedskref sina minnen för att såmedelst sammanbinda det förflutna och det tillkommande.

Det låg något meddelsamt i Agneta Horns lynne, och beröfvad sina närmaste fann hon en afledare i sina bekymmer genom att nedskrifva dem.

Detta förklarar ock den på en gång klagande och resignerande ton, som genomgår det hela, det skimmer, som omger de kära döda.

Fru Agneta hade säkert ett hurtigt och gladt lynne och var benägen för skämt och upptåg. Men dessa drag endast framskymta, det ligger en vemodsslöja öfver framställningen i dess helhet.

Af hennes anhöriga lefde än i många år styfmodern, Sigrid Bielke, samt två styfsyskon, med hvilka hon förde långvariga arfstvister, samt Karin Oxenstierna och hennes barn.

Sin kärlek samlade hon kring barnen. De voro tre, Gustaf, född 1649, Brita, född 1652 och Anna, född 1654.

Hon bodde hufvudsakligen på Sätuna. Hennes svärmor, fru Brita De la Gardie, hade skapat denna egen- dom och byggt det präktiga, nu nedbrunna slottet, med dess flyglar, torn och spiror.

Här härskade fru Agneta med kraftig hand. Hon ärfde Häringe efter fadern och Fånö efter morfadern samt ägde dessutom Ljung i Östergötland och gårdar i Finland och Lifland.

Duglighet vid deras skötsel saknades ej, det visa t. ex. åtskilliga i Lunds arkiv förvarade bref och anteckningar från hennes hand. I sin ungdom säger

hon sig föga bry sig om gods och gull, men hennes omgifning misstänkte henne för att göra det. På äldre dagar är det inte något tvifvel om att hon höll på sitt och ökade sina från början stora pund.

Så t. ex. finnas en del bref från henne till hennes inspektör i Lifland Erik Erlandsson Borre från åren 1669—72. Af dessa synes, huru hon hade egen skuta, som gick med varor från de lifländska gårdarna. Oxar, 14 stycken, slaktas på höstarna och sändas insaltade i tunnor. Unghästar sändas öfver, och Borre begär någon ut, som kan taga emot dessa och "sköta dem i vägen". En gång skrifver Agneta Horns kamrer från Stockholm, att Pär skeppare ligger där med skutan och väntar efter vind. Han har inne hafre, tjära, ärter och torrfisk och bör få taga hö och malt tillbaka, "efter här äro några kreditorer, som begära malt i betalning".

År 1669 hade fru Agneta fått en dålig skörd, "elakt korn", som ingen ville köpa, men hon vet råd. "Skall vara eder kunnigt", skrifver hon till Borre, "att jag hafver försålt till handelsmannen Olof Håkanson här i Stockholm 80 läster råg eller så mycket som hans skutor kunna draga, hvilken spannmål I låten honom bekomma utan dröjsmål. Oansedt jag hafver kontraherat med honom om a:o 1668 års växt, dock likväl låten I honom få halfparten af a:o 1669 års växt, hvilket skall ske allt oförmärkt, utan att hans utskickade där af få veta."

Hvem kunde ha väntat slikt af Axel Oxenstiernas dotterdotter, i den gamla tiden, enligt så mångens mening hederns och redbarhetens tid?

I ett annat bref ber hon fogden skicka endast af det bättre slag, som hon lofvat i kontrakt och i enlighet med prof, ty "eljes söker han process med mig".

Men så betalte andra henne igen med samma mynt. Öfver en fogde i Finland, Olof Jonsson, har hon många och långa klagomål. Allt hvad han sänder öfver är dåligt, säd och lin fullt med jordklimpar och smuts, köttet och fläsket, så att ingen kan äta det, och vadmalet och gråverket sådant, att ingen vill ha det, om hon också skänkte bort det. "Jag undrar, att I sådant slån i vädret", skrifver hon, "alla förmaningar och intet minnas, huru I förledne år blefvo förmanta till bättring, utan må likasom med flit låta mer och mer se eder motvillighet, det edra egna betjänter måtte bevittna, att I nu intet hafven velat rätt mål eller vikt utgifva och därföre kommen till korta både i mål och vikt.

"I måtten vara tämlig halsstarrig, att I inte blygas sådant göra och låta ske, då I veten, att det skulle i min egen närvaro framvisas."

Någon hård matmor var däremot icke Agneta Horn. På de egendommar hon fått efter morfadern är hon mycket noga att bönderna få ha det som i hans tid, och hon vill ej kräfva ut på de fattiga. Då hon får veta, att den ofvan nämnde fogden i Finland förtryckte allmogen, tog hon det illa. "Dessförutan", skrifver hon till honom 1667, "märker jag, att I tagen eder före med straff och hårda insägelser afskräcka bönderna ifrån att resa hit till att föredraga, hvad dem kan vara af nöden och klageligen att påminna. Detta är ett tecken till att I så handteren dem, att I intet viljen det måtte för mig komma. Dock bör I intet annorlunda handtera dem, än såsom I hvar dag inför ögonen på mig voro, tänkjandes att en gång I skolen svara för edert fögderi och huru I edra jämnkristna handhafva. I kunnen ändå fullgöra edert ämbete och ärligen tjäna både Gud och eder öfverhet.

Emedan jag frånvarande allt sådant inte kan af bägge sidor afhöra, ty vill jag tillse att få någon god vän därute, som detta rannsakar —”

Landshöfdingen Udde Ödla utsågs, och fogden vederfors rättvisa.

Att Olof Jonsson i längden ej lyckades hindra Agneta Horns underhafvande att personligen framföra sina klagomål, framgår af ett bref, som hennes kamrer Gustaf Prosperius skrifver till henne från Stockholm den 10 juli 1668. ”Här äro så många supplikationer frå Finland”, skrifver han, ”ja ock många i person, som liggja här och vänta efter Ers Nådes ankomst. Och jag kan mig på deras besvär intet resolvera, förr än Ers Nådes betänkande kommer däruti, ty jag ser, att Olof Jonsson intet aktar det jag gör eller skrifver.”

Utom fogdebrefven ger ännu en och annan till våra dagar bevarad skrifvelse inblick i de affärer, som fru Agnetas stora jordagods drogo öfver henne. Än skrifver öfverstelöjtnanten, sedermera generalmajoren Per Hierta till henne om ett föreslaget gårdsköp, än begär fru Karin Boije, änka efter landshöfdingen Axel Stålar, att få se pantbrefvet på några pantsatta gods.* Året innan fru Agnetas död blir hon af en annan änka, fru Maria Ulfsparre, som varit gift med regementskvartermästaren H. Chr. von Scheiding, erbjuden att köpa en kvarn i Motala ström. Fru Maria är i förlägenhet, hennes ende son, som är i Paris, ”behöfver en post penningar”. Om fru Agneta ej vill köpa kvarnen, ber hon sin ”hjärtans käre syster” att få låna 1000 riksdaler ”för god pant” antingen i något hemman i Östergötland eller i

* Båda brefven, från 1658, höra, liksom de i det följande citerade, till Leuhusenska arkivet på Börstorp.

sätsgården Åttinge. Hon litar på fru Agneta. "Jag vet", skrifver hon, "att den goda gamla vänskapen icke är som nu, Gud bättre, denna världen är nu och uti synnerhet för oss, som äro änckjor, som alla oväder måtte öfverblåsa, som äro bedröfliga..."*

Det är dock icke sagdt, att fru Maria kunde få sin önskan uppfylld.

Fru Agneta behöfde själf penningar, ty hon hade ej obetydliga utgifter, att döma af de få räkningar, som finnas kvar. Bland dessa äro högst betydande apotekar-räkningar. Man undrar hvem som förtärde alla de "purgerpulver" och "laxersalter" o. s. v., som i dem uppräknas.

Sedan finnas en del skraddarräkningar från 1657 för sonen Gustaf Cruus och hans systrar Brita och Anna.

De tre barnen är då respektive 8, 5 och 3 år, men man ser, att deras fru mor ej ville att de skulle se ut "den fattiga skakelub".

På ett år fick "herr Gustaf" fem "klädningar" förutom strumpor, hattar, mössor och "kanoner", d. v. s. puffbyxor. Till en klädning gick åt 60 alnar florsband och tre dussin små silkesknappar, till en annan 90 alnar taftsband, $2\frac{1}{2}$ buntar skrufsnören och $2\frac{1}{2}$ dussin knappar. Till hvar sin klädning åt de två små flickorna konsumerades 2 skålpund fiskben.

Dessutom gjordes livréer åt lakejerna, vantar och strumpor med knappar och band i mängd. Mycket tillverkades dock vid gården.

Allt detta är från de första åren af barnens uppväxttid. Sedan växte säkerligen med dem fordringarna.

* Dat. Åttinge $\frac{9}{10}$ 1671.

Om Agneta Horn således kostade mycket på sina barns utstyrsel, så var hon, tyckes det, lika mån om deras undervisning. Med afseende på sin ende son sörjde hon för att "i hans späda ålder tillskynda honom en sådan oppfostran och edukation, genom præceptorum handledning, som hans härkomst likmätig var"*.

Själff född och uppfödd i tysktalande omgifning, söker hon äfven bereda sina barn tillfälle att tidigt förvärfva färdighet i detta språk, som talades i en stor del af det dåtida Sveriges besittningar. Hon ger kommendanten i Stade Karl Henriksson Reuter i uppdrag att söka skaffa en tysk hustru till sällskap åt hennes båda döttrar, då åtta och tio år gamla, och han svarar den 2 mars 1662, att han skrivit härom till en doktor i Leipzig. Ehuru denne förklarar, att "di villa så onödigt till Sveriget för den långa vägen och helst för sjön skull", har han dock lofvat att anskaffa "en god hustru" och sända henne till Stade med marknadsfolket, som kommer tillbaka dit från Leipzig vid fyra veckor efter påsk. Det är således antagligt, att de båda små högvälborna jungfrurna verkligen fingo sin tyska "bonne" — såvida denna moderna beteckning låter tillämpa sig på sextonhundratalsförhållanden.

Fullt besked få vi däremot i samma bref om den anordning Agneta vidtagit för sin trettonårige sons räkning. Reuter skrifer nämligen, att han samtidigt med brefvet skickar öfver till Sverige "en god högtysk pojke, som är af godt och förnämt folk i Frankfurt am Main"; och han hoppas, att Agnetas son skall blifva väl tillfreds med honom. "Efter Ers Nåds herr son stude-

* Ur Benzeliï likpredikan öfver Gustaf Cruus 1692.

rar", heter det i fortsättningen af brevet, "beder jag ödmjukelig, att denna Ers Nåds sons pojke må med bli höllin till studera, efter han har en god begynnelse och kunde med tiden därigenom desto bättre bli nyttig till att tjäna Ers Nåds herr son, när han skulle komma till resa i främmande land. För jag vill vara god för honom att han är trogen, och läre Ers Nåds herr son med Guds hjälp väl vara med honom belåten."

Gustaf Cruus blef student i Uppsala 1664 och skickades 1667 på utrikes resor, från hvilka han efter 5 år hemkallades för att begrafva sin mor. Ånyo utrest, blef han ryttmästare vid Otto Vilhelm Königsmarks regementet i Frankrike och kom först 1676 åter till fäderneslandet. Med hans son utgick den friherrliga ätten Cruus. Döttrarna Brita och Anna blefvo först efter moderns död gifta, den förra med presidenten Fabian Wrede, den senare med presidenten Klas Fleming.

Att Agneta Horn enligt tidens sed åtminstone tidtals hade fränders barn i sitt hus jämte sina egna, framgår af ett tacksägelsebref från Märta Berendes, skrifvet den 28 december 1671. Märta Berendes hade först varit gift med Johan Johansson Sparre, kusin till Agneta Horns mor, och med honom haft en dotter Ebba, som då någon tid vistats hos Agneta. Fru Märta, nu omgift med riksrådet Gustaf Posse, hade jämte honom firat jul hos sin svägerska, Anna Maria Posse, på Hammarskog nära Uppsala och tackar "för det långa och stora besvär min hjärtans kära syster nu hela denna tiden ha haft för min Ebba". "Vi ha nu alla", fortsätter hon, "hållet vår jul här på Hammarskog hos syster och tänkja oss trettondagstid hädan och åt Sörmelandsbygden igen. Alltså vill jag straxt efter nyårsdagen sända hästar in efter

Ebba igen, att hon kan komma hit till Hammarskog till mig, förrän jag reser.”

Fru Agnetas hjälpsamhet och frikostighet lyser fram mellan raderna i några skrivelser från en viss Jakob Andersson, hennes ”troppliktige tjänare”, uppsatta än i hans eget, än i hans hustrus, Els Christiersdotters, namn. Els Christiersdotter är fru Agnetas kommissionär i Stockholm. En gång gör hon åtskilliga uppköp och skickar ut det köpta med ”Nils kutsk”. En annan gång begär hon för linneväfvarens räkning ”till den granna väfven $\frac{1}{2}$ skålpund garn, så kunde det med det snaraste blifva färdigt”. Fru Agneta synes hafva hyst förtroende för henne, och hon å sin sida litår på den nådiga grefvinnans goda hjärta. Då pesten gick i Stockholm hösten 1657, skrifver hon den 4 september: ”Gud bättre, på Norrmalm är sjukdomen mycket häftig, och Gud är oss här inne i staden mycket nådig. Allenast på Tre kronor och tre annerstädes i staden äre blefvne besmettade. Länder fördenskull min ödmjuka bön till Eders Nåd, om sjukdom[en] skulle taga mycket öfverhanden, att jag kunde komma till Eders Nåd på en liten tid tillgörandes, så länge den farlige sjukdomen velle stilla sig.”

Hennes man tackar några år senare i en nyårsskrivelse för den ”höga gunst och benägenhet”, som fru grefvinnan ”låtitt påskina” mot dem båda, nu senast genom gåfvan af en slaktoxe. ”Jag hade väl”, skrifver han ”många gånger åstundat, att jag hade fått afläggja min pliktskyldighet och tacksamhet emot Eders höggrefliga Nåd, men särdeles för Eders Nåds alltid myckne besvär och min odristighet hade jag icke kunnat komma till väga. Ej heller tör jag nu, som det sig borde, Eders grefliga Nåd med många ord bemöda.”

En god inblick i det mångahanda, som under de senare åren af hennes lif upptog fru Agnetas tid och tankar, lämna brefven från hennes kamrer i Stockholm Gustaf Prosperius 1667—1668. De röra först och främst tvisten med hennes styfemor, "fältherrinnan", om arvet efter Gustaf Horn. I oktober 1667 hade man kommit så långt, att delningen af godsens skulle företagas, då fältherrinnan och fröknarna plötsligt uppenbarade sig i staden; "och då blef strax alltsammans omkullslaget, så att de nu hålla på till göra nya uppsatt, men dem hafva vi ännu till denna stunden intet kunnat få ut, ehuru väl jag hvar dag 3 eller 4 gånger därpå fordrar och manar", skrifer kamreraren. En vecka senare var sammanträde hos fältherrinnan för att "jämka till lotterna", då underhandlingarna afbrötos, genom att motparten för styfsystrarnas räkning framställde anspråk på två tredjedelar af Agnetas morgongåfvogods. Den framstående juristen Olof Arvidsson Thegner, som tyckes ha fört Agnetas talan under den föregående processen, lugnade emellertid Prosperius med en försäkran, att "de skola intet vinna, de må gå hvart de vilja".

Motparten synes ha byggt sina förhoppningar för en ny process på det inflytande, som den blifvande fältmarskalken Nils Bielke, trolofvad med Agnetas äldsta styfsyster Eva Horn, redan ägde. Följande sommar skrifer kamreraren: "Jag märker . . . att de nu vilja försökja upprifva hela handelen såsom ock kullslå förlikningen och såväl hofrättens som kongens dom. Men alla, som något förstå och höra det, de le däråt. All förtröstningen står därpå, att herr Nils Bielke står mycket väl hos Hennes Maj:et dronningen och förmenas kunna där för- må hvad han vill."

Arfsutredningen efter Axel Oxenstierna är ej heller ännu avslutad. I februari 1667 berättar Prosperius, att differensräkningen i rikskanslerens stärbhus är färdig, men att han ännu ej fått se den, och i oktober heter det: "Dokumenterna öfver kanslerens räkning har jag nu först fått om händer och skall med forderligaste tillse att få den räkningen från mig."

Utom arfsangelägenheter har Agneta Horns kamrer processer med hennes grannar att öfvervaka och fordringsägare att tillfredsställa. "Gref Anders" vållar honom mycket bekymmer och låter strängt kräfvu ut sina 2,000 riksdaler. Prosperius vill försöka sälja Agnetas malmgård och få 1,500 för den, men det lyckas troligen ej, ty ett par veckor senare har han måst tillgripa utvägen att låna på annat håll mot 8 % för att kunna ställa gref Anders till freds.

Medan fru Agneta far omkring på sina gårdar och än vistas på Ljung, än på Sätuna, har Prosperius åtskilliga uppgörelser med fogdar på olika håll, bestämmer hvad som skall säljas på torget i Stockholm och ger skriftliga order "om ett och annat, som vid gårdarna bör beställas". Det mesta hänskjutes dock till Agnetas eget afgörande, både stort och smått. Hon skall besluta icke blott öfver finska böndernas besvär utan ock, om några kor skola föras från Häringe eller Fånö till Sätuna, eller om hon vill nöja sig med endast tio där öfver vintern. Och när "Jakob bryggjare" ligger för döden i Stockholm, hemställer Prosperius till henne, om ny bryggare skall tagas eller hvem som skall mälta och brygga.

Icke minst vittna kamrerarens bref om fru Agnetas husmoderliga omsorger med afseende på allt som behöfdes för det grefliga "hofvet". Än beklagar han sig

öfver omöjligheten att kunna anskaffa en hel fjärding tysk såpa, han har måst nöja sig med 8 skålpund, som han skickar i en kruka; en annan gång gäller det den holländska sillen, som är alltför dyr, så att han endast kan köpa en fjärding för fru Agnetas eget bord. I oktober 1667 skickar han med en norrköpingskeppare till Ljung en hel del matvaror, salt och fisk, däribland 6 tunnor finsk strömming och en half tunna svensk för grefvinnans eget behof, eftersom han märkt, att den finska "är intet synnerlig god". "Item E. N:s och högvälb. jungfruernas resekjortlar, sömmade i en säck, item den lilla svarte korgen, som är med rep ombunden och förseglad". Äfven taft och taftsband skaffar han en gång och beställer fransar, som skola skickas ut till Sätuna med första bud.

Kamreraren synes hafva bott i fru Agnetas hus i Stockholm, och hans skrivelser innehålla ofta rapporter om tillståndet där. Än gäller det Brita Andersdotters giftermål, som han fruktar "blifver alldeles ute", än ha pigorna frossa, än skrifer han, "att här hos mig har varit någon stark sjukdom", som dock börjar "stilla sig". Hans hustru, som varit angripen, är frisk blifven igen. Samtidigt berättar han, att reparationen "här i huset" står som bäst på, det varar nog ännu åtta dar, innan den är färdig och allt rengjordt.

Bland alla privatangelägenheter, som fylla kamrerarens stockholmskorrespondenser till fru Agneta, kommer någon gång en notis af allmänne intresse om någon mäktig herres hemkomst eller förlikning med sin vederpart eller om "herrdagen". Men det är helt säkert betecknande för fru Agnetas egen intressesfär, att inne-

hållet i öfvervägande grad rör sig kring henne själf och hennes lifsarvingar.

Agneta Horn blef änka vid tjugusex års ålder. Ständigt sörjande änkor hörde ej till tidehvarfvet. Agneta Horn blef ett undantag. Hon hade gifvit Lars Cruus hela sin starka känsla och förblef denna trogen till sitt lifs slut.

Fru Agneta blef ej gammal. Trots sina rikedomar, trots sin höga börd hade hon, därför att hon varit en krigares dotter och en krigares maka, som barn och som ung moder fått pröfva krigarlifvets alla mödor, och hennes af naturen troligen starka hälsa hade blifvit försvagad. Hon var ofta sjuk och dog redan vid 42 års ålder, den 18 mars 1672. I sitt pelarburna grafhvalf under Björklinge kyrka fick Agneta Horn sin sista hvilstad vid Lars Cruus' sida.

TILLÄGG

Sid. 5. Manuskriptet till Agneta Horns självbiografi, så vidt den är bevarad, består af sju lägg om tre folioark hvartdera. Sjätte lägget saknar dock det yttersta arket och sjunde lägget det första bladet. Texten företer också en beklaglig lucka mellan femte och sjätte lägget, där skildringen af Agnetas bröllop skulle ingått. Däremot förefinnes ej den stora lucka i 1648 års anteckningar, som var att vänta mellan de båda sista läggen, där två blad felas. Sjätte lägget slutar med berättelsen om Agnetas besök på slottet i Leipzig, och sjunde börjar: »den 16 ginge wi ifrån Laijptzig» — som det tyckes en omedelbar fortsättning. Det förefaller nästan, som om Agneta med afsikt borttagit sjätte läggets yttersta ark, med sista bladet oskrifvet, utan att bekymra sig om den uppkomna luckan. Af sjunde läggets första blad finnes en kantremsa bevarad, med tillägg¹, som visa, att den nu försvunna texten till sitt innehåll motsvarat den som finnes på det blad, som nu utgör det första². Af hvilken anledning detta blad betraktats som koncept och makulerats, då handskriften för öfrigt har karaktär af renskrift, är omöjligt att säga. Arken hafva varit sammanhäftade med svart silke, hvaraf rester finnas bevarade.

Att ännu ett lägg och kanske flera ursprungligen funnits, framgår däraf, att sjunde läggets text slutar midt i en mening.

Utom den egentliga självbiografien finnas äfven bevarade fyra lösa ark med anteckningar af Agneta Horn, skrifna på samma slags papper som biografien. Det första, som är skuret till likhet med de sju läggen, innehåller kortfattade anteckningar från 1647 till 1655, så affattade, att de få karaktären af personalier öfver Lars Cruus; de äro tvärt afbrutna på sista sidan, som är skrifven blott till en fjärdedel. Det är från dem som fortsättningen af självbiografien, 1653—55, här ofvan lånats. Anteckningarna för 1647—52, som utgöra paralleler till självbiografien, meddelas som tillägg till s. 145.

De tre sista arken äro oskurna och skadade i kanten.

¹ Sådana tillägg med tecken, hvar de skola införas, äro ej sällsynta i manuskriptet.

² Kantremsans text meddelas i tillägget till sid. 129.

De innehålla ett urval af verser ur psaltaren och Jobs bok under vissa rubriker, enligt följande förteckning.

Bön.

Psaltaren (i mskr. »salparen»).

V:	1
VI:	2, 3, 7, 8, 11, 12
VI:	2, 3, 4, 5, 6
VII:	2, 3
IX:	14, 15
X:	14
XIII:	4, 5
XVI:	1, 2
XVII:	1, 2, 5, 6, 7, 8, 9
XIX:	15, 16, 17, 18
XXII:	10, 11, 12, 20, 21, 22
XXV:	1, 7, 11, 15—22*
XXVII:	4, 7, 9*—12
XXVIII:	1—3
XXX:	11
XXXI:	2—6, 15, 16, 17,* 18
XXXII:	7
XXXIII:	22
XXXV:	17, 19, 22—24,* 25*
XXXVI:	12
XXXVIII:	2, 10, 22, 23
XXXIX:	6—10, 12—15
LXXXIX:	5
LXXXVIII:	4—9*, 10, 15—19
CII:	4*, 5*—8, 11, 12*—14*
CIX:	21—24
CXIX:	143
CXLIII:	3, 4

(Följande utdrag ur psaltaren stå
sist i mskr., utan rubrik.)

X:	1, 2, 10, 11
XIII:	2, 3,
XXII:	16
XXXI:	10, 11, 13
XXXVIII:	3, 7, 9, 11, 18
XXXIX:	4
XLIX:	10, 11, 14—16, 18, 23
LV:	5—7*
LXV:	4
LXIX:	2, 4, 13

LXXIII:	14, 15
LXXIV:	1
LXXXVII:	2—6, 8—10

Jobs bok (i mskr. »hjob»).

Bön.

VI:	8, 10*
VII:	8, 17, 20, 21
XIV:	13—15
XVI:	18—20
XXIX:	2*—5*
XXXIII:	27, 28
XLII:	2, 5, 6
tröst	hiob
IV:	7
V:	15—24, 26
XIV:	16, 17
XIX:	25—27
XXXI:	4
XXXIII:	4, 6, 18, 23—26
XXXIV:	19, 21, 28, 29
XXXVI:	15, 16*
XLII:	10

Tacksägelse i (mskr. »taksajelse»).

hiop	
I:	21
II:	10
X:	8, 9, 11—13
III:	20—22, 24—26
VI:	2—5; 11—14,* 15, 16
VII:	1—4, 6, 7, 13, 14, 18*
IX:	17*, 18, 25*—(28)
X:	1*—3, 17
XIII:	24—28
XIV:	1—6
XVI:	6*—8, 12, 13*—16
XVII:	7, 11,* 12
XXIII:	(i mskr. XXII) 16
XXX:	14—16, 19, 26, 30, 31

* Med någon förändring.

Ellen Fries' antagande, att Agneta Horn nedskrifvit sin självbiografi kort efter mannens död, bestyrkes af likheten i uttryckssätt mellan vissa partier däraf och de här nedan (som tillägg till sid. 152) meddelade verserna af ²⁸/₆ 1657. Äfven handstilen i dessa verser öfverensstämmer närmare med självbiografiens än handstilen i de här nedan (som tillägg till sid. 142) meddelade brefven från början af 1650-talet. Att någon del af självbiografien skrifvits på Sätuna är tydligt af några uttryck i anteckningarna för 1648 (»*här* tillsamman» och »*hit* till oss»; se ofvan s. 117).

Att Agneta Horn nedskrifvit åtminstone början af sin självbiografi före den 5 december 1657, Johan Oxenstiernas dödsdag, framgår af hennes sätt att tala om denne sin morbror i anteckningen för 1641. Där säger hon äfven på tal om hans afresa från Sverige, att hon ännu ej återsett honom, men berättar längre fram om deras sammanträffande i Wismar ³⁰/₈ 1648. Att häraf draga slutsatsen, att anteckningen för 1641 skrifvits mellan ²⁶/₇ 1646 (Johan Oxenstiernas första hustrus dödsdag) och ³⁰/₈ 1648, är dock förhastadt, då det flyktiga sammanträffandet i Wismar lätt kunnat undfalla Agneta Horn vid nedskrifvandet af nämnda anteckning.

Man skulle kunna tänka sig, att kortfattade almanacksanteckningar, samtidiga med tilldragelserna, legat till grund för vissa partier af Agnetas självbiografi, med deras noggranna uppgifter om data. Det förefaller dock vid närmare granskning mindre sannolikt. Dels förekomma i några fall, då data kunnat kontrolleras, smärre oriktigheter (såsom när Agneta uppger, att Lars Cruus' tjänare kom tillbaka från Lifland den 18 aug. 1647, då rikskansleren själf antecknat på det bref, som tjänaren medförde, att han mottagit det den 17); dels företer det ofvannämnda tilläggets paralleltex, jämförd med självbiografiens berättelse om färderna i Tyskland, en del afvikelser i fråga om data, hvilka icke enbart kunna förklaras genom inkonsekvens i användande af gamla och nya stilen, utan till en del måste bero på att minnet ej haft den skriftliga uppteckningens stöd.

Tillägget till den egentliga självbiografien är skrifvet efter Lars Cruus' död (»*min saliga* kiäre man» i anteckningen för 1647) och i Stockholm (»*hit* til stokholm» i anteckningen för

1652). Det är icke osannolikt, att Agneta skrifvit det med tanke på personalierna vid begrafningen.

Sid. 11. Fru Ebba Leijonhufvud och hennes omgifning ha af Ellen Fries utförligt skildrats i »Teckningar ur svenska adelns familjelif». Saml. 1. (Se »Grefvinnorna Ebba». II.)

Sid. 19. Agneta Horns mormor var kvar i Elbing, då hennes dotter dog i Stettin. Troligen hade hon ej hunnit få underrättelse därom, då hon i september 1631 reste hem därifrån med sina båda barn Erik och Karin. (Jfr E. Fries, Teckningar ur sv. adelns familjelif. Saml. 2, s. 64.) Från lägret vid Ratenow skrifver emellertid Gustaf Horn den 19 augusti 1631 till Axel Oxenstierna en utförlig relation om fru Kristinas sjukdom och död,* ur hvilken några uppgifter kunna hämtas till komplettering af Agnetas berättelse.

Gustaf Horn berättar, att hans maka, då hon från Sverige kommit öfver till Stettin, mött honom i Schaumburg, en by en half mil från Küstrin vid Oder, där de tillbragt några veckor tillsammans. Medan Gustaf Horn därifrån varit på ströftåg i Schlesien, hade det visat sig, att ett hus i byn blifvit smittadt af pesten; men som barnen voro häftigt sjuka af »durchlauff», ville fru Kristina ej rätta sig efter sin mans önskan och genast återvända till Stettin. Pesten tycktes ej heller vidare utbreda sig i byn, och intet fall hade inträffat på herrgården (»auff den edelhofe»), där de bodde. Men en dag i juli började fru Kristina klaga öfver illamående och måste snart därpå lägga sig till sängs, då en pestböld visade sig öfver vänstra bröstet. Två erfarna läkare tillkallades genast, och en vändning till det bättre tycktes inträda genom deras vård.

Emellertid fick Gustaf Horn order att bryta upp för att förena sig med arméen. Förtviflad öfver att nödgas lämna sin maka i sådant tillstånd och osäker, om han ej själf under

* Se Axel Oxenstiernas skrifter II, bd 8, s. 49—53. G. Horn har i ett föregående bref talat om att hon sjuknat men tycktes vara på bättringsväg.

hennes skötsel blifvit smittad, hemställde han i underdånighet, att en annan måtte förordnas i hans ställe. Men som Gustaf Adolf befann sig på ett afstånd af 29 mil, fick han tre gånger förnyade stränga order om uppbrott, innan hans eget bud hann tillbaka. Han tordes då ej annat än lyda och befallde två af sina öfverstar att avancera med den honom anförtrödda härafdelningen. Själff beslöt han på läkarnas inrådan att föra fru Kristina från kvarteret i Schaumburg, där under tiden 10 eller 11 personer af hans husfolk dött i pesten, tillbaka till Stettin på båt. Först sedan han där installerat henne, anskaffat läkare och hört, att ingen fara vidare ansågs för handen, efter det trettonde dygnet var öfver, lämnade han någon af de första dagarna i augusti sin hustru för att så fort som möjligt upphinna sina marscherande trupper. Visserligen möttes han i Spandau af Gustaf Adolfs bref om tillstånd för honom att stanna i Neumark, men bref från läkarna om fortgående förbättring förmådde honom att ej begagna sig därpå.

Då Gustaf Horn skrifer till sin svärfar, är han full af sorg och bestörtning öfver dödsfallet* och förstår ej hvad som kan ha stött till. Han önskar i sin förtviflan, att han fått dö med sin »liebe gemahelin». »Wolte ich doch gehoffet haben», skrifer han, »das obgleich in den 13 tagen, so ich ihr tag und nacht aufewartet, sie gehoben, gepflogen, ihren schweis und athem an mich gezogen, ich nicht ebenso als eins theils der andern hab können von der giffit angezundet werden, solte doch ihr letztes sterbstundlein mir das hertz gebrochen und mich von diser widerwertigkeit darin ich nunmehr die zeit meines lebens stecken werde, abgeholfen haben.»

Om barnen berättar Gustaf Horn, att han genast, då fru Kristina sjuknade och det blef tydligt, att hon smittats af pesten, lät föra dem till Stettin, något som alldeles stämmer med Agnetas berättelse. Han har hört, att de ännu där befinna sig i tämligen godt stånd (»bey ziemlichen wolstande») och önskar, att det måtte så fortfara.

I ett följande bref från Halle af den 17 september uttalar Gustaf Horn sin farhåga att ej kunna själf vara tillstädes

* Det hade inträffat d. 8 augusti mellan 5 och 6 på kvällen.

i Stettin, då hans hustrus lik skall skickas därifrån till Sverige. »Dogh ehuru dedh och går», skrifver han, »så hoppes jagh, att min bror h. Clas Horn upå min flitigh begieran sigh till Stettin förfogar och om allt efter tilbörligheten besteller.» Om barnen säger han ej ett ord.

Sid. 19. Med Greger von Winss råkade Gustaf Horn sedermera i tvist angående en tysk borgmästares fordran och är då mycket uppretad på honom. I bref till Axel Oxenstierna från Reval ^{12/6} 1647 kallar han von Winss en lättfärdig bof, oförskämd lögnare och ursinnig hund.*

Sid. 29. I november 1632 skrifver fru Ebba Leijonhufvud till Axel Oxenstierna: »Min kära broders lilla dotterdotter Agneta Horn hafver på det allra ödmjukeligaste och tjänstvilligaste bedt hälsa sin kära morfar; och efter jag nu själf ärnar draga i en läglig stund öfver, så vill jag själf öfverantvarda henne sin kära mormor, och är hon, det Gud ske lof, vid godt hälso-tillstånd. Gud uppehålle henne vidare.»

(Ellen Fries, Teckningar ur svenska adelns familjelif, Saml. 1, s. 37.)

Sid. 38. Fru Ebba Leijonhufvuds hus låg bredvid Adler Salvius', som sedermera refs för Myntgatans skull. Hon lät ombygga det på så hänsynslöst sätt, att hon afstängde trafiken och ådrog sig en process med sin granne. (E. Fries, Svenska kulturbilder, s. 385.) Axel Oxenstiernas hus låg ej långt däri-från vid Storkyrkobrinken. Där äro nu, som bekant Statistiska centralbyråns lokaler inrymda.

Sid. 48. Under vistelsen hos fru Ebba 1642 synes Agneta Horn hafva beredts till sin första nattvardsgång. Fru Ebba skrifver härom till rikskansleren: »Agneta Horn ter sig till allt godt, Gud regere henne vidare! Jag hafver låtit informera henne ytterligare uti sina katekismus stycken och aktar nu uti

* Se Axel Oxenstiernas skrifter II, bd 8 s. 191.

den heliga trefaldighets namn till att begå det högvördiga sakramentet tillståndande 2 dag påska. Gud förläne henne och oss alla sin heliga andas nåd!»

(E. Fries, Teckningar ur svenska adelns familjelif. Saml. 1, s. 45.)

Sid. 48. Den 16 april 1642 skrifer Axel Oxenstierna från Stockholm till sin son Johan: »Om Her Gustaff Horn hafve vij hugnelige tijender at han den 14 Martii ähr lös kommen.»¹ Ungefär samtidigt synes den af göromål öfverhopade rikskansleren själf hafva skrivit härom till Agneta, som då vistades hos fru Ebba. Hennes svar, dateradt Käggleholm den 23 april², vittnar såväl som själfbiografien om att i hennes förhållande till den store morfadern vörndaden icke uteslöt hjärtligheten. Säkert hade hon själf gärna velat följa med pungen, som hon vid detta tillfälle skickade honom till bevis på att fru Ebba ej låtit henne gå sysslolös.

Brevet lyder:

Högt ädle och wälborne here, min h[järtans] a[ldra] k[äraste] morfar

Jag önskar min h. a. k. morfar al lyckelig wälmågan både til siäl och lif. Och ther hos takar iag min h. a. k. morfar på thet aldra ödmju[k]eligast och dotterligast för den faderliga omwårdnat, som min h. a. k. morfar drager för mig. Och ther hos wörda mig så högt och låta sigh behaga med egen hand til at skrifua mig til! Vtaf huilket min h. a. k. morfars bref iag förnimmer at min h. a. k. här far är nu, thes gudi ske tak och lof, lös.

Först tackar iag Gud, som hafuer bewist sit nådewärk vpå honom och hulptit honom wtur sit långeliga fångelse, så som och der medh hungnat mig, fatiga barn, huarföre Gud ske ewig ära! Tackar iag min h. a. k. morfar så ödmiukeligen för thet at min h. a. k. morfar wile så högt hungna mig och låta mig förnimma åm min h. a. k. här far[s] förlösning; och

¹ Bref ifrån A. Oxenstierna till J. Oxenstierna, utg. af Gjörwell, Bd 1, s. 47.

² Förvaradt i Riksarkivet, Tidö-samlingen.

tackar iag min h. a. k. morfar så ödmiukelig för sin goda råd och förmaning. Iag skal altid beflita mig om til at efterfolia min h. a. k. morfars goda råd och förmaning och bidia Gud at han wile regera mig, at iag så må lära stäla mig at thet måte wara min Gud til ära, min h. a. k. morfar och här far och ala min slägt och väner til hungnat och behag.

Ther bifogat sänder iag min h. a. k. morfar en liten öres-pung, men han är intet så wäl giord, som han skule; men enn annan gång skal iagh beflita mig om, at han skal blifua betre, men på thet at min h. a. k. morfar skal see min h. k. fro mor icke håler mig til lätia.

Den högste gud befaler iag min h. a. k. morfar både til siäl och lif! Iag är och förblifuer* efter min skyldighet
 datum kiäggleholm M[in] h. a. k. m[orfar] t[iänst]w[ilig]
 den 23 April 1642 o[ch] öd[miuk] i d[öden]
 Agneta
 horn

Högtädle och wälborne her her Axel oxenstierna, frihere til kimeto och fiholm, here til työdön, min högt ärade h. a. k. morfar theta brefue ödmiukelig och doterlig.

Sid. 55. Sigrid Bielke uppger själf i sina annotationer (utg. af C. Trolle-Bonde i »Personhist. tidskr., årg. 1), att hon förlofvades d. 22 april och att hennes bröllop stod d. 9 juli i Lars Sparres hus i Stockholm.

Sid. 60. Här nämnes för första gången i biografien Agnetas blifvande make, Lars Cruus. En kort redogörelse för hans tidigare öden torde därför här vara på sin plats.

Lars Cruus, som, redan då han var på sitt tredje år, förlorat sin far, riksrådet Jesper Mattsson, hade först uppfostrats i sin moders, fru Brita De la Gardies, hus och handledts af »skickelige præceptorer». Sedermera blef han på inrådan af sin styffar, riksdrotsen Gabriel Oxenstierna, och sin morbror, riksmarsken Jakob De la Gardie, skickad till Uppsala, där

* Här följer i brevet »min».

han under fem års tid lade »gode fundament till sine studier»; och 1639, vid aderton år, skickades han ut att fullborda sin uppfostran genom utrikes resor.

Hans »lust och inclination af ungdomen» var att blifva krigare, och hans resa ordnades med detta mål för ögonen. Först dröjde han en vinter i Leyden, och sommaren därpå besåg han de förnämsta fästningarna i Nederländerna, Brabant och Flandern. På hösten for han från Dunkerque öfver till England på en kort tid och bevistade i London den 13 oktober ceremonierna vid parlamentets öppnande. Kort därpå for han öfver Calais till Paris på tio månader. Äfven i Frankrike besåg han fästningar och for därpå från Marseille sjövägen till Genua samt vidare till Florens och Rom, dit han kom i januari 1642. Det var på sin styffars inrådan, som han fortsatte till Italien, och ehuru han ansåg sig hafva mer att lära för sina syften på andra håll, tillfredsställde han dock gärna sin »curiositatem antiquitatis». Ja, han fann så stort behag i sin resa, att han hade tänkt fortsätta från Neapel till Orienten, men han afräddes däriifrån, emedan turkarna gjorde farvattnen osäkra. Han vände därför om, reste öfver Venedig genom Schweiz till Strassburg, där han stannade en månad, och styrde sedan kosan tillbaka till Frankrike, i tanke att däriifrån göra en längre studieresa till England och Skottland; men här möttes han af »sin käre fru moders ordre att begifva sig på hemresan åt Sverige igen». Som lydig son fogade han sig häri, reste hem genom Holland och Danmark och kom tillbaka till Stockholm i slutet af april 1643.*

Axel Oxenstierna följde från början sin broders unga styfson med ett intresse, som denne å sin sida var angelägen att underhålla. Därom vittna de vördnadsfulla latinska epistlar, hvarmed han uppvaktar rikskansleren såväl från Uppsala som från sina utrikes resor. Ibland ber han honom om rekommendationer till inflytesrika män eller skickar honom ett flygblad för dagen.

* Ofvanstående m. fl. uppgifter äro hämtade, dels ur personalierna i Emporagrii likpredikan öfver Lars Cruus 1656, dels ur hans bref till Axel Oxenstierna, Riksarkivet, Tidösamlingen.

Lars Cruus var, såsom nyss nämndes, hemkommen redan i april 1643, således innan Gustaf Horn firade sitt bröllop med Sigrid Bielke, och det är troligt, att han sammanträffade med Agneta Horn vid någon af festligheterna med anledning häraf. Fru Ebbas ord låta äfven förstå att den i »ridderlige exercitier» utbildade unge mannen, som sett och hört så mycket i främmande land, redan nu gjort intryck på den lifliga trettonåriga Agneta.

I slutet af året (1643) reste Lars Cruus ut till arméen i Holstein för att börja sin krigarbana under Lennart Torstensson. Han lyckades genom sitt raska uppträdande vid flera tillfällen vinna den store fältherrens bevägenhet och blef, då denne i augusti 1644 lämnade Holstein, utnämnd till ryttmästare vid hans lifregemente. Många voro de äfventyr, som berättades om honom. Kort före slaget vid Jankowitz (1645) blef han häftigt sjuk, så att man gaf honom förlorad. »Men Gudh halv honom vnderlighen», heter det, »bådhe ifrån fienden, som honom lijka såsom dödän plundrade och sköt tw skott igenom sängen, och ifrån kranckheeten åter på fötterna igen.» En annan gång, då han nyss blifvit befördrad till öfverstelöjtnant, träffades han under ett ströftåg af en muskötökula i hufvudet, dock utan att lida stor skada. Han lyckades slå fienden på flykten och återvände till lägret »medh godh reputation».

Att Lennart Torstensson hyste förtroende för den unge krigaren, visar sig af det uppdrag, som han gaf honom kort efter slaget vid Jankowitz. Angelägen om samverkan med furst Rakoczy i Siebenbürgen, hvarom underhandlingar länge pågått, skickade han Lars Cruus till denne »vthi någhre wichtige ährender». Dessa uträttade han på bästa sätt och »bleff ock aff Försten för sitt skickelighe compertement begäfwat och medh stoor ähra depescherat». Vid sin återkomst under belägringen af Brünn blef han »för thetta sitt tappre och försichtige förhållande» utnämnd till öfverstelöjtnant vid öfverste Tidemans regemente.

Äfven från denna utrikes vistelse hemkallades emellertid Lars Cruus af sin moder. Hennes äldste son, Johan Cruus, hvilken såsom krigskommissarie bevistade danska kriget, hade nämligen dött i Skåne i slutet af år 1644, »och hon begärade,

at han ändtelighen skulle komma heem och tagha sigh sijn högtbedröfwade swägerskes och broders barns saker an». Lars Cruus hade dock sina betänkligheter vid att genast återvända. I ett bref till Axel Oxenstierna från fältlägret utanför »Brix» (Brüx) den 19/7 1645 skyller han på svårigheten att få kejslerligt pass, men uttalar på samma gång sin önskan att få stanna vid hufvudarméen och därigenom få tillfälle »at göra någån större progress i kriget» före hemresan. »Elliest», fortsätter han, »ther iagh och nu strax skole resa härifrån, skole thet heetass, at iagh så godh är hemkommen som iagh ähr wthreest, hwilkett Ederss Exselen noghsamt kan judisera at thet migh intet wäll anstår.» Han ber därför rikskansleren tillsvidare vara hans moder behjälplig.

Emellertid begaf sig Lars Cruus ehuru motvilligt på väg till Sverige hösten 1645 i Karl Gustafs följe, men innan han väl hunnit fram, hade äfven hans moder, fru Brita De la Gardie, dött. Hon dog i Stockholm den 11 augusti, och själf kom han, enligt Agneta Horns anteckningar, först den 18 december dit. »Hiertelighen beklagade» han, »at han icke skulle hafft den lyckan och sin frw moders död medh sijn ankomst förekommit.»

Från slutet af 1645 stannade Lars Cruus hemma i Sverige till sommaren 1648, då han efter sitt bröllop drog ut i kriget igen.

»En wettigh och redeligh herre», tapper och lefnadsglad och tillika en god son, bror och make — se där det intryck man får af Lars Cruus' personlighet. Personalierna kalla honom dessutom »prompt och resolverat», och hvad Agneta Horn har att berätta från deras äfventyrliga bröllopsresa strider ej häremot.

Sid. 67. Att det från början var Agnetas faster, fru Ebba, som ville arrangera partiet med Erik Sparre, antydes af ett i det Leuhusenska arkivet på Börstorp bevaradt bref från fru Ebba till brorsdottern, dateradt den 19 juli 1644. Hon åberopar där en tidigare skrifvelse, som hon aldrig fått svar på och som tydligen rört det för Agneta förhatliga ämnet. Något skvaller om Agnetas trätor med mor och moster i Jön-

köping har troligen också nått hennes öron, efter hon varnar den unga för att »lefva i världen såsom den ingens vänskap, trohet eller kärlighet stort aktar» och insinuerar, att hon »för detta till en tid» gjort sig skyldig därtill. Brevet bör ha kommit Agneta tillhanda, medan hon vistades i högkvarteret hos sin far under det danska kriget; det är i stil och hållning karakteristiskt för den myndiga frun och belysande för hennes förhållande till det egensinniga barn, som hon haft under sin upptuktelse. Brevet, som här ordagrant meddelas med bibehållande af originalets stafning, är af följande lydelse:

Min uänelige och kerlige hälsan försent, nest min uilige och kärlige hälsning såsom och trogne och flitig lykönskandhe utaf gud dhen aldra högeste til en lång uaractig hälsa och al anan önskelig uälferd uthi ala dina lifsdagar, thil alt dhäd, såsom måthe lenda gud til låf och ära, digh til ära, hungnat och en efig salighet.

Iagh hafer fuler för en tid sedan skrefet tigh til och thär igönom söct tilfele om din goda hälsa och lykelige tilstånd uara för stendiat, såsom och så uthi sama bref skref tigh til om en anan sak och om rörde; huilket iagh såsom en din trogne uen digh i förtroende til skref och hade för ment, at du däd anars skule hafa up taget, än såsom iagh uel förmerker du giort hafer, och migh så myket uyrdat at du migh mäd din skrifelse besöct hadhe och mig den höfelijkheid beuisat och migh för min skrifelse betakat och migh dit samt din far och mors tilstånd förnima latet; i lika mäta mig mäd höflichkeit någet hafa suarat upå dhäd, såsom iagh skref digh til om. Men nu in til dato icke dhäd ringeste bokstaf utaf digh hafer bekämet, huarken om et häler anat, och alt för den skul inte uet, om iagh deta utaf dig til högferd, häler til ouet, häler til ouenlighet til mäta skal. Män så önskar iagh taf gud, at han dig ifrån den odyden, som är en stygelse för gud och ala meniskor, högferd, nådeligen beuara uile, men mera til ohöfelijkheid och ouenlighet* och så uäniar dig til att lefa i uerden, såsom den ingens uenskap,

* Bokstäfverna mellan »ouen» och »het» äro otydliga.

trohet häler kerlighet stort actar, huilket du för teta til en tid intet anat omgenge har haft utan til at acta ingens uenskap, utan alena sigh siälfa; huilket och nu utaf andra ringa nog blifa antingen älskade häler actat. Men gud gife, at du uile digh inte sådant an uänia, dhäd står dig huarcken berömeliget häler uäl.

Men du må nu uttyda min skrifelse och uena mit uelmenta hiärta til digh huru du uilt, och hafa i råd mäd digh ihuem du uilt, så tager iagh gud til uitne at ingen taf din släct skal menat troligare och betre mäd dig än iagh skal menat — tro migh sedan om huad du uilt. Förty din godhe och dydige farbror, min salige k. man, såsom och din goda fader, hafer migh til al trogen uenskap imot ala sin släct förorsakat. Gud gife at iagh så uist kune latat upåskinas!

Och imedan iagh uel sir, at mina skrifelser hos dig intet stort äro actandes, altså skal du ochså för dem uäl blifa förskonat. Och härmed befaler digh uthi guds mildarika beskerm. Datom Ekebohåf den 19 iuli 1644

d[in] t[rogna] f[ader] s[yster] altid

Ebba läienhufe

Dän wälbårne iånfru, iånfru angnetä horn, min k. bror-dåter, deta bref til Egen hända ueneligen och käriligen.

Ett i Riksarkivet förvaradt bref från Erik Sparre till Gustaf Horn belyser gången af hans frieri till Agneta. Karakteristiskt är att Agneta enligt hans egen uppgift hänskjuter saken till fars och morfars afgörande, viss om ett stöd i den senare, då Erik Sparre däremot betonar, att Gustaf Horn »allena» äger att afgöra. Brevet, som såväl genom själfva handstilens många slängar som genom det pretiösa språket och den pedantiska tonen röjer några af de för Agneta Horn motbjudande egenskaperna hos hennes friare, har följande lydelse:

Wälbårne Her FeltMarskalck

Eders Exell:^{tie} kan sigh twiffuelssmåhl uthan noghsampt til minness draga, huruledes iagh för någon kårt tidh sedan, igönåm athskillige mine til E. Exell:^{tie} affgångne skriffuelser medh tilbörlich ödmiukhet och skyldigh respect, sögt haffuer at föralliera migh uthi E. Exell:^{ties} huss giönåm giftermål medh E.

Exell:^{ties} högtälskelige datter, uppå huilket mitt ödmiuke anmodande E. Exell:^{tie} sigh strax gunstigh emot migh bethet haffuer och för sin person, så wida såm den tiden wille medh-giffua, medh goda och ønskelige swar migh hugnat och beyrdat. Emedlertidh emedan iagh den lyckan niutit haffuer och den ähran bekämmit, sielff samma mitt kärilige werff til E. Exell:^{ties} elskelige k. datter mundhligen at frambära, och emot henne min låfflige kierleek upteckie, och nu mehra så lyckligh worden, at hon sielff migh medh dee swaren wyrdat haffuer, sigh gärna wilia låta sigh behaga, huadh såm henness k. Här-fader och Morfader uthi den saken gått warda befinnandes, och deruppå förlåffuat migh åm samma henness ønskelige och dygdige swar E. Exell:^{tie} notificera och ödmiukeligen tilkenna giffua. Huarföre ähr til E. Exell:^{tie} min ödmiuke bön och begieran at såssåm E. Exell:^{tie} hertildagss uthi denna saken emot migh sigh altidh benegen och willigh befunnit haffuer, E. Exell:^{tie} icke wille mindre herefter deruthi continuere, uthan effter nu E. Exell:^{tie} allena deråm disponere kan, at E. Exell:^{tie} då wille dertil sit samtycke giffua, och migh snart medh goda och hugneliga swar favoricera. E. Exell:^{tie} kan sigh deruppå troligen försäkra, at iagh så lenge Gudh unnar migh liffet altidh skal befita mig åm, så mycket mögliget ähr at göra migh capable til wyrda, tiena och ähra effter min skyldighet så wäll E. Exell:^{tie} i synderhet såm hela E. Exell:^{ties} huss och berömmeligh slägt och familie. Sist förmodandess heruppå et gunstigt och behageligt swar, förbliffuer iagh så lenge iagh leffuer

Aff Stockholm
den 7 Majj 1645
Eders Exell:^{ties}
elsskelige, högtährade
Gemåål bliffuer uthaff
migh tjenstligen helsat.

Eders Exell:^{ties}
ödmiuke och tjenstw.
tienare
Erick Sparre

A son Excell:ce Monseigneur le Marechal Gustaf Horn,
Seneateur et General de l'armée de sa maiestée de Suede
a Skånö
à

Sid. 72. Sigrid Bielke uppger själf (a. a.) att hennes första dotter, Anna Catharina, föddes i Landskrona söndagen d. 8 september och dog lördagen d. 14.

Sid. 92. Här öfverensstämma alldeles Sigrid Bielkes och Agnetas uppgifter. Tvillingarna kallades Christina och Ebba Sigrid.

Sid. 99. Agneta Horn anför här enligt Djurklou »en folkvisa, som tämligen oförändrad återfunnits i Norge af Landstad och i något föryngrad form sjöngs i vårt land åtminstone för 50 år sedan. Visan skildrar en giftaslysten flicka, som på hvarje invändning, från moderns sida i den svenska, från faderns i norska, alltid har ett svar till reds, och som på hotelsen:

tro du kan få så led en man,
han slår dig grön och blå,

svarar med alldeles samma ord som Agneta:

Kommer min man onder hem,
och jag vet mig ingen sak;
tager jag honom i min famn
och räds ej för min bak.

Hos Landstad, Norske folkeviser, sid. 668, lyder denna vers sålunda:

Aa kæme han no drukkin heim,
og eg veit meg engjo sak,
så set eg honom i fangid mit
og frir sa vel min bak.

I den uppteckning anmälares äger från Närke är meningen densamma men uttrycket moderniseradt:

Och kommer han nu fuller hem
och blir mig led och stygg —
för min aj aj aj, för min aj aj —
så tar jag honom i fånget mitt

och fredar så min rygg
för min aj aj aj, för min aj aj!

Öfverensstämmelsen här är så påtaglig, att den omöjliga kan vara tillfällig. Den visan är således äldre än man förut vågat antaga, och för en så liflig och skälmaktig flicka som Agneta Horn måste denna vers på fasterns förklaring, att henne var spådt att få »så ond en man, att han skulle slå henne hvar dag», ligga så frestande, att hon, litet bortskämd som hon nog varit, ej kunnat hindra den att bryta fram. Men *den* visan hade nog icke lilla Agneta hört af sin kära »farssyster», utan troligtvis vid husliga sysslor, såsom bak, slakt o. s. v., i hvilka äfven den finaste fröken då måste deltaga, lärt i folkstugan och kanske därför fått uppbära förebråelser, hvilket betydligt tillspetsar udden i hennes replik. Det felas blott, att hon äfven sjungit versen på samma öfverdådigt kända melodi, som ännu finnes bevarad. Man skulle nästan kunna tro henne varit i stånd därtill.»

(Se G. Djurklous anmälan af »Teckningar ur svenska adelns familjelif» i Hist. Tidskr., årg. 16 (1896), sid. 75—76.)

Sid. 104. »Min vedervärdiga hop» afser generalguvernören öfver Lifland grefve Gabriel Bengtsson Oxenstierna och hans familj. Gabriel Oxenstierna var morbror till Agneta Horns styfmor, som allt ifrån sin faders död 1626 vistats i hans hus,* och hans grefvinna, Anna Banér, var moster till Agnetas friare, Erik Larsson Sparre.

Sid. 105. I Eriksbergs arkiv förvaras ett bref från Erik Oxenstierna till Agneta Horn från denna tid. Det är mycket karakteristiskt för det kamratliga förhållandet dem emellan och antyder, att den unge morbrodern räknade på samma slags tjänster från sin förslagna systerdotter, som han året förut själf bevisat henne. Erik Oxenstierna var nämligen vid denna tid mindre hågad för det gifte, hans fader börjat planera med Elsa Elisa-

* Jämför Sigrid Bielkes ofvan anförda annotationer.

beth Brahe, och hade i stället sina planer på någon af riksskattmästaren Gabriel Bengtsson Oxenstiernas döttrar.¹ Det är troligt, att någon af dem, medan föräldrarna voro i Riga, uppfostrades tillsammans med sin kusin, den Kerstin Banér, som Erik Oxenstierna ett par gånger nämner.

Då Agneta fick sin morbrors bref, var hon jämte Kerstin Posse och kanske ännu någon »jungfru» i Stockholm hos sin mormor. Det är dock tydligen icke Erik Oxenstiernas egen mor som afses på sista stället i brefvet med beteckningen »fru mor». Den är snarast att betrakta som en öfverenskommen skyddande förklädnad.

Brefvet lyder:

Min Agnethin.

Jagh feck fuller svar på mitt bref, som iagh har schrifwit digh till, män intet schref du megh, hwem degh mina antwardat hade. Något längre bref hade iagh fuller också ifrån digh wäntat, och något nytt dervthi, eller huru det medh alla goda wenner tillstår, särdeles dem som du weet att iagh gärna om hörer. Män iagh seer lättian är planeten, som regerar i eder Jungfrukammare och att den goda Frumoor intet så mycket förhindrar digh, som de tröga fingrarna. Min käre Agnet:chin, bättra digh, och sätt dig i din Frummoors cabinet, så fåår du frehd att schrifwa migh till om allehanda småt, som tiänar i mitt cram.

Isynnerheet hälsa din Frumoor ödmiukligen på mina wagnar, och sägh att iagh ähr henne ödmiukste tienare och broder, så lenge ögonen röras och munnen kan tala. Skrif migh och, om hoon gör migh ännu den nåden att tänkia på megh och hwadh mera; lät ingen se detta brefwet vthan bränt vp det.

Om du schrifwer migh något förtroligt till, schall iagh läta degh och något hädan weta. Allt ähr här roligt och lustigt; den som hadde man een wacker flicka wedh armen! Far wäl! Om du willt göra migh något till willies, så schrifw migh ofta till — och hälsa alla goda bussar², i synnerheet Kirstin Baner, Lisa, Anna Posse, Kirstin, och alla Sparrarna.

¹ Se *Ellen Fries*, Erik Oxenstierna, sid. 110.

² Före »bussar» står »wänner» öfverstruket.

Schrif migh och till huru medh Lisbeta¹ Sparre ähr nu, om hoon ähr bättre tillfreds medh Gubben sin ähn tillförenne.

Af Refle den 11 Decemb. d[in] t[rogn]a] m[oder] b[roder] i d[öden]
A:o 1646 Erich Oxenstierna
Axelsson.

Hälsa moster din² och B. Lars Kruse. Låt megh weta om S. Kirstin Baneer har fått mitt bref. Rätt nu får iagh dit andra bref, der du migh något mehra om edert tillståndh tillschrifwer. Dank hab. Din far och moor må wäl på Malla.³

Schaffa alla innelagde wäl till dem de tillhöra.
(Kvartsblad utan utanskrift.)

Sid. 109. Två bref från Agneta till Kerstin Posse, hvilka meddelas längre fram som tillägg till 1650 års anteckningar, belysa det förtroliga förhållandet mellan fostersystrarna.

Från Kerstin Posses yngre syster Märta finnes i arkivet på Börstorp ett bref till Agneta Horn, skrifvet 1662 ⁶/₆ från Arensburg på Ösel, där hennes andre man, Per Fleming, då var guvernör. Det är svar på ett bref, där Agneta beklagat deras olyckliga öfverresa från Sverige. »Så vett fullr gudh», skrifver hon, »att vij stor skada hadhe; men [jag] önska[r] som min k. syster att gudh wille bevara min k. man och lätta migh behålla min hungnat, så ähr dätt andra väll till båtta.»

Sid. 112. Enligt Axel Oxenstiernas egenhändig påteckning mottog han brefvet från Gustaf Horn på Tidö den 17 aug. 1647.

¹ Ellen Fries läser här »lesbita Sparre» och tillämpar uttrycket på Agnetas friare. Hon ser däri en antydning om det lyte, som gjorde honom till åtlöje. Erik Oxenstierna har vid detta ord liksom flerstädes utelämnat prickar öfver i, hvarför det är otydligt. Sammanställt med det följande »hoon», torde det dock böra läsas »Lisbeta» och afse hans styfkusin, som 1650 blef gift med Arvid Horn.

² Änka efter Johan Jespersson Cruus.

³ Gustaf Horns gård i Estland.

Det är, för så vidt det rör Lars Cruus' frieri, af följande lydelse:*

Högvälborne Grefve, högährade käre Her Fader.

Vidare so skall jagh E. Ex. ickie oförmelt lata, dedh jagh och i desse dagar een skrifvelse ifrån herr Lars Krusse bekommit hafver, däruti han åm min dotter verfver, medh förmellan att hafva so mykidh förnummit, dedh min dotter so väll som E. Ex. sampt des käre gemåhl, min högtährade käre Fru Moder, väll skulle kunna förstå till hans åstundan, så framt att dedh fölle migh behagelig. So aldenstund jagh Herr Kruses persohn och qualiteter altidh estimerat hafver, eij heller någon orsaak elliest finner, hvarföre jagh denne hans begieran mishaga skulle, därtilmedh ickie allenast af Monsieur Kruses förbemelte berettelse uthan och elliest nog-sampt veett och försekradh ähr, att E. Ex. sampt min högtährade käre Fru Moder detta giftermåhl gierna seer och behagar, och nu förnimmer, att och min dotter inte illa därtill inclinerat ähr, därföre so skrifver jagh Monsieur Krus härmedh eett sodant shvar, som han sielf åstundat och aff migh begierat hafver, hvilkedh migh och hafver bort E. Ex. härmedh tjenstligen att upteckia, önskiandes uthi dedh öfriga, att Gudh ville verkedh välsigna, och till beggies contrahenternes so väll som till alles vår hugnat och frögdh dedh till een godh endskap förhielpa. Befaller härmed etc. — — — Datum Reffle den 14 julij 1647.

E. Ex:s
tienstwilliger
Gustaf Horn.

Då Gustaf Horn i sitt julibref till Axel Oxenstierna förklarar, att han måste uppskjuta sin hemresa från hösten till först om våren på grund af Sigrid Bielkes väntade barnsäng, skrifver rikskansleren med Lars Cruus' express och erbjuder sig att själf i faderns ställe göra bröllopp åt Agneta. Ehuru

* Liksom följande bref från Gustaf Horn till rikskanslären meddeladt efter: Axel Oxenstiernas Skrifter och brevväxling. Afd. II, bd 8.

tacksam för detta anbud, afböjer Gustaf Horn det dock i sin svarsskrifvelse:

Högvälbårne Grefve, högtährade käre Herr Fader

E. Ex:s skrifvelse af den 31 Augusti är migh af Herr Lars Krusses utskickade för någre dagar sedan väll öfverantvaradat — — — — —

Därnest förnimmer jagh utaf bemelte bref, att sedan E. Ex. hafver utaf mine skrifvelsser förståt, huruledes jagh migh upå Herr Lars Krusses verfning åm min käre dotter Agneta resolverat, sosom och imot honom sielf migh förklarar hafver, och därhoos förnummit, att min dotter därtill ickie hafver varit obeningen, so hafver E. Ex. latidt skie trolofningen och soledes satt beggie parterne uti mera sekerheett, huilkedh jagh migh soledes fast väll behaga loter, och till dedh begynta verkedh beggie contrahenterne myken lycka och välsignelse utaf Gudh alzmechtig af hiertadt önskie.

Men huadh anlangar, att Herr Lars Krusse för visse orsaker skuld gierna såge, att han ju för ju heller måtte bekomma bröllop, so kan jagh fullar hans motiver och skiäll ickie aldeles improbera, efter som jagh och E. Ex. tienstligen betackar, som uti min frånvaro, so framt jagh dedh begierade, ville taga sigh dedh stora beshver upå och åm bröllopedh bestella, huilkedh, ehuruväll jagh fullar förvissadh ähr, att E. Ex. upå behörligit sette och fast better ähn som jagh sielf bestellandes vorde, men so finnes därimot många skiäl, som migh sodant att samtyckia ickie tillata ville, och där som jagh dedh gjorde, so skulle utaf een och annan, helst i Schverje, huarist man medh sodana acter ickie plägar vara so mykidh brå, selsama judicia däröfver fellas, förnemligen efter att jagh huarken af Hennes May:t och Cronans tienst eller och af någodh annedh lagligidh förfäl nu förhindras att ickie kunna i rettan tidh vara tilstedes och sielf mitt kiera barn uti een sodan act assistera och den hugnadh åthniuta, som jagh däraf hafva kunde, att Gudh migh iblant so monga olyckor och farligheeter erhollit, och so lengie hafver lefva latidh, att jagh den dagen kan see.

Dogh efter att jagh sielf befinner best vara, att, sedan

medh saken so vida är kommit, då ingien lång förhalning medh des fulbordan giöras måtte, huarföre so vill jagh alla saker därhen disponera, att bröllopedh, so frampt att dedh endeligen so högt begiäras måtte, strax so shnart som jagh, vill Gudh, till Schverje ankommer, kunne anställas, efter som jagh herr Krusse igienom min skrifvelsse förtröster, att dedh in Junio skie kunde, ehuruväll jagh för min person fullar helst såge, att bröllopedh kunde åpskiutas till strax efter kröningen, då man ickie allenast utaf schvenskie, utan och utaf liflensdske af adel, och iblant dem många mine förvanter, många flere [än] sosom elliest hafva kunde att pryda högtiden; dogh so mykidh, som denne differentien af tiden vedkommer, so vill jagh gierna därutinnan E. Ex:s höga betenkiande och goda råd h följa. — — Datum Rewel den 18 October 1647.

E. Ex:s
altidh tjenstvilliger
Gustaf Horn.

(Rikskanslerens egenhändigå påskrift:
Present. i Stockholm den 30 novemb. 1647.)

Längre fram på hösten gör Sigrid Bielkes sjuklighet efter en liten dotters födelse resplanerna osäkra. Gustaf Horn är dock mycket angelägen, att Agneta på ståtligaste sätt skall utrustas till bröllopet. Med samma post, den 5 december, då han själf underrättar rikskansleren om sitt tvungna uppehåll i Reval, skrifver Sigrid Bielke till sin styfdotter ett bref* med goda råd för utstyrseln. Det är af följande lydelse:

Wälbårna Jungfru, hiertans kierre syster.

Jagh önskar min k. s. af den gode gudh all önskeligh och begiärligh uälmåge både til siäl och lif. Der hos t[u]iflar iagh och inte at min k. s. iu uedh, at den goda gudh har den 17 ochtober mädh hungna och uäl förlåsat migh och har gefet ås en liten dåtter. Och heter hon helena, åter min k. mans syster. Gudh han uälsinge och beuarre häne, gudh late hånne upuäxsa sidh helga namp[n] til pris och ärra, sigh och

* Finnes i Leuhusenska arkivet på Börstorp.

sina kierre föräldrar och alla sina till hungna och sigh siälf til en efigh salighet!

A. k. söster, iagh har förnumidh af min k. man, at han har tillsagt hälr (!) lasr (!) Kruse, at han uil giörra min k. s. brölåp i iuni månna; alt så håpas iagh, at min k. s. kan räta sina sager der äfter. Och äfter min k. Man iu har bet¹, och så har och sändh min k. s. pänigar, at hon skal ta ut och köppa huadh hon nu behöfer, och uedh iagh fule[r], at min k. s. nu låter sy och giörra reda h[u]adh hon dertil behöfver. Och uil iagh påminna min k. s. at hon inte förgäter til at beställa i tidh om hans kåffor², såm skal stisckas hos pärlestigaren, för om di icke få det i tidh ut, så lärre han så længi liuga för min k. syster der mädh.

K. s. och äfter min k. man uil förskriua min k. s. kiortlar utanifrån, så ber iagh min k. s., at hon uile lata ås ueta, huadh fiärger, såm min k. s. siälf bäst behagar til sinna kiortlar, så uil min k. man det beställa. Gudh late migh nu så kuna tiäna min k. s. såm iagh gierna uile!

A. k. s., iagh ber och min k. s., at hon uile lata ås ueta, om ui i kröni[n]gh[en] få ha gylendugh heler sölferdudh (!) ti klär, och om di få ha gul- heler sölknytni[n]gh på sina klär, heler om di få ha uit knytni[n]gh den tiden.

Och uil iagh nu inte længre uppehålle min k. s. mädh denna min³ och plu[m]pa skriuelse, utan uil nu til et kierliget beslut hafua min k. s. och alt det er kiert är den troгна gud befat. Och ber iagh at min k. s. uile hälsa rixkansläraren och fromor och syster Karin oxsenstier[na] på min k. mans och mina uä[g]nar och syster christina påse mädh uår k. tjenst. I hast af räfle den 5 detsämber 1647

M[in]k[ära] s[ysters] t[roгна] s[yster] o[ch] t[jänarinna]
siridh bielke

Den wälbärna Jungfru anneta horn til häringe och malla, min kierre syster deta kierligen.

Inför de osäkra utsikter, som Gustaf Horns december-bref öppnar, förmår Lars Cruus den gamle rikskansleren att

¹ »at» tillagdt i brevet.

² Troligen felskrifning för »gåfvor».

³ Här följer i brevet ordet »ringa» öfverstruket.

förnya sitt anbud om att göra bröllop åt sin dotterdotter. Själff skickar han sin tjänare än en gång öfver till Estland och bestormar Gustaf Horn med böner om att bröllopet måtte få stå i maj. Ännu håller dock denne obevekligt på sin föresats att själf vara närvarande och upprepar sina förut anförda skäl, på samma gång som han redogör för de anstalter han vidtagit för ett ståtligt bröllop.

Högvälbårne Grefve, högtährade käre herr Fader

Huadh H. Lars Krusses ytermehra begieran och åstundan vedhkommer, däråm E. Ex. soväll som han sielf migh tilskrefvit hafve, so vett Gudh, att jagh högt åstundar, att dedh som imillan honom och min käre dotter so väll begynt är, måtte ju förr ju heller till een önskielig fulbordan komma, men dedh jagh gierna seer, att därmedh måtte intill min ankomst till Schverje anstå, dedh skier ickie för den orsak skuld, att jagh ickie nogsam åhr försekrad, att medh bröllophögtiden efter E. Ex. goda disposition och anordning dedh ickie ju so skickeligen och väll skulle uti min frånvaro kunna aflöpa, åhn som då jagh (den medh sodana solenniteter och ceremonier migh inte väll vett att behielpa) sielf tilstedes vore, utan dedh skier för andra orsaker skuld, åm huilke för detta någorledes är uti mine skrifvelsser förmelt, och i synnerheett att evitera många sinistra judicia, och särdeles deras, huilke sigh ickie letteligen skola kunna eller vela persuadera lata, att till een sodan hastigheett Monsieur Krusses ambition att bijvistas occasionerne i krigedh och sin lycka därigenom vidare att poussera, endaste orsaken skulle vara.

Detta hafver jagh till min excusation soledes förmella velat, men huadh som elliest min reessa åth Schverje vedhkommer, so vill jagh, åm Gudh spar lifvedh och helsan, migh so tideligen upå den samma begefva, att, so framt resan lycklig aflöper, och vinden fogar, jagh då nogsampt hoppes att kunna so tidigt framkomma, att bröllopedh skall efter Monsieur Kruses begieran in Majo kunna blifva förrettadh. Därtillmedh so vett man och fullar, huru sosom medh krigsfolkeds uthredning i Schverje plegar tilgå, och att, ehuru tideligen

den och emnas att skola skie, so löper dedh dogh eett gått stycke in i Julium, för som dedh kan i verkedh stellas.

Dogh efter jagh väll veett, att tiden hastigt bärtlöper, so hafver jagh allaredan för detta åm eett och annadh bröllopedh tilhörigt någorledes förordning giort. Sosom renst, franst och spanigst vijn, item gewürtz och confecturer hafver jagh förmedelst denne Licentförvaltern ifron Holland hoos een i Amsterdam vedh namn Seneschal, huilken hafver på Riga och denne staden sine factorier, een godh påst förskrefvidh att blifva i vår medh första skepen till Stockholm öfverfört, och huadh som af dedh schlagedh ändå felas skulle, dedh kan man alla timmar i Stockholm bekomma. Öll hafver jagh allaredan för detta Bernt à Rinteln tilskrefvidh och ennu skrifver, att hoos pumpmakarn några lester skall bestellas och i mina kelrar inleggies. Seissteröll (?) och mumma beder jagh E. Ex. ville gefva honom adresse, hoos huem han dem best bekomma skulle. Åm allehanda victualiepartzeler hafver jagh mine fogdar i Schverje befalning gefvitt att hafva på gårdarna uti förråd.

Kledren belangande, efter jagh förnimmer, att öfver den gjorda kledeordningen i Schverje ennu holles, altså holler jagh därföre att rikast (!) och best står att bröllopskiortlarna aff ritadh atlasch och oskurit sammett giörs; och efter att här i staden een finnes, som väll rita kan, also letter jagh hoos honom till två brudhkiortlar ferdigt giöra. Dedh öfriga kan altidh bekommas i Stockholm. Och efter att E. Ex. sigh gunstigt tilbiuder att vela medh min i Schverje quarlemnade fulmechtige öfverleggia, huadh som i eett och annadh till bröllopedh vidare kan behöfvas, därföre jagh och tienstligen tack seyer, also hafver jagh honom nu tilskrefvidh, att han sigh till den enda hoos E. Ex. anmelder, och efter des befalning soväll hos mine fogder sosom och elliest hoos andra nödiga anstelningar giör. So hafver han och befalning, att han min dotter några hundra riksdaller till handpenningar och till några nödiga uthgifter tillstella skall, men huadh hon elliest behöfver hoos Brisewall och Bremen att uthaga, dedh varde dee henne upå min credit och upå Rintelns anfordran väll följa lata.

Uti dedh öfriga beder jagh E. Ex. tienstligen att vela migh i tidh påminna, huadh som i eett och annadh vidare kan behöfvas, sosom och att E. Ex. ville min fulmechtige

assistera, att målerne och andra handverksmän, som på hussedh ännu hafve någodh att forferdiga, måtte kunna tvingias att efterkomma, dedh dee migh hafve lofvadh, so att salen och dee andra gemaker måtte imot sagdan tidh kunna färdiga blifva. Härmedh vill jagh E. Exc. etc. Datum Refle den 8 Januarij 1648.

E. Ex.

tiensvilliger

Gustaf Horn.

Gustaf Horns hemresa blir emellertid ytterligare fördröjd genom hans lilla dotters död, och då ser han sig slutligen tvungen att tillåta, att Agnetas bröllop får firas i hans frånvaro, om han ej kan hinna till Stockholm i tid. Han skriver den 3 maj 1648 från sin gård Malla ett långt tyskt bref till rikskansleren, där han visserligen uttalar sin afsikt att inom fyra eller fem dagar begifva sig till Reval och, sedan han låtit där begrafva sitt lilla barn i sin faders graf, fortsätta till Sverige med fartyg, som redan ligga segelfärdiga, men dock afstår från sin föresats att vara närvarande på sin enda dotters hedersdag. Han har nämligen af det bref, som han dagen förut fått från Lars Cruus, sett, att denne så fort som möjligt måste begifva sig af med en skvadron af sitt regemente, och vill därför ej längre lägga hinder i vägen för hans bröllop.

Ehuru mycket mot sin vilja, ber nu Gustaf Horn den gamle rikskansleren att, såsom han förut erbjudit sig, öfvertaga besväret med anstalerna för bröllopet. Han skickar dock en specifikation* på vin, kryddor och konfekt, som han hösten förut beställt från Holland, i förhoppning att sändningen redan kommit eller åtminstone med snaraste kommer till

* Denna specifikation har följande lydelse:

Verzeichnuss desjenigen, so auss Holland verschrieben: 2 Stück des besten Rheinweins, jedes von 7 in 8 ohm; — 12 oxhöfft der besten Frantzwein, als Anschour und dergleichen, so weinreich und nicht sies fallen; — 1 pipen Canariwein; — 1 oxhöfft guten weineissig.

Von specereyen:

8 L[⊗] mandel; — 12 L[⊗] Frantzpflaumen; — 4 L[⊗] reiss; — 3 L[⊗] pfeffer; — 3 L[⊗] ingber; — 15 L[⊗] hustzucker; — 12 L[⊗] buderzucker; — 2 L[⊗] blaue rosin; — 1 L[⊗] aniss; — 1 L[⊗] trocken citronat; — 1 [⊗] saffran; — 2 [⊗] neglein; — 4 [⊗] muscatenblumen; — 2 [⊗] muscatennuss; — 4 [⊗] cartemummen; — 8 [⊗] canel; — 3 [⊗] golgan; — 3 [⊗] citver (?); — 1 korb rosin; — 3 tutzend fesslein mit eingemachten austers; — 1 küsten von allerhand sorten trocken frantzösischen confecturen.

Stockholm. Kött och fågel skall efter hans tillsägelse levereras från hans gårdar. Från Reval ämnar han skicka rikskansleren en växel på 1,000 riksdaler till andra erforderliga utgifter.

Till bröllopsgåfva åt sin dotter har han hos Conrad Vegesack i Hamburg beställt en silfverservis och ett hattband, som skola vara i Stockholm i maj. Dessutom skickar han jämte växeln från Reval de båda af Sigrid Bielke omtalade klänningarna af hvitt »atask» och svart oskuren sammet.

Här uppräknade presenter m. m. bekräfta ett uttryck i en redogörelse för arfstvisten mellan styfmodern och Agneta. Det heter nämligen där om den senares bröllop: »bekommet eine prächtige Hochzeit mit Juwelen, andre Schmück und 8,000 Rdl mit». Gustaf Horns frikostighet mot sin dotter¹ och rörande omtanke i detalj för välplagnøden vid bröllopet hafva kanske af henne fått sitt erkännande på det felande bladet af anteckningarna. Det nu bevarade ger endast uttryck åt hennes bittra saknad af den moderliga omtanken vid bröllopsförberedelserna, en brist som styfmoderns med möda hopskrifna råd från andra sidan hafvet blott i ytterst ringa grad voro ägnade att afhjälpa.

Efter alla om och men uppfylldes dock Gustaf Horns önskan att själf fira sin dotters bröllop. Redan den 2 juni 1648 är han återkommen från Estland och bevisar en råds-sammankomst; och bröllopet stod först den 20 juni.

Äfven Axel Oxenstierna är angelägen, att Agneta skall få ett ståtligt bröllop. Då han den 17 juni skrifver från Stockholm till sin son Johan, vill han gärna, att fru Margareta Brahe, dennes tillkommande brud, skall stanna kvar i Sverige öfver »tilkommande tijsdag», då bröllopet skall stå, och därmed hedra hans dotterdotter. Att såväl hon som moster Karin och Agnetas gode vän morbror Erik voro med på hennes bröllop, framgår af ett följande bref från rikskansleren, skrifvet midsommardagen.²

¹ Enligt en p. m. för Johan Oxenstierna 1634 (i Riksarkivet; refererad af Ellen Fries) hade Gustaf Horn redan detta år lämnat Axel Oxenstierna pengar för Agnetas räkning. Rikskansleren ärnade dels köpa gårdar för dessa, dels gömma åtskilligt silfver och dyrbarheter.

² Se: Bref ifrån Axel Oxenstierna till Johan Oxenstierna. Utg. af C. C. Gjörwell. Sid. 489, 493.

Sid. 117. I arkivet på Börstorp finnas ett par bref till Agneta Horn från Anna Maria Posse, gift $10/6$ 1648 med Johan Gyllenstierna. Det första är skrifvet från Stockholm i oktober, säkerligen något år i början af 1640-talet. Årtalet är dock bortrifvet. Det är adresserat till »M:elle Angnetta Hornn» och vittnar om de känslor, med hvilka Agneta omfattades af jämnåriga vänner, till hvilka Anna Posse, ehuru åtta år äldre, synes räkna sig. »Min h. a. k. camerart, iagh må wäll wndhra, när som i wille kumma hitt? Migh tycker att i hafwa warirtt bårtta heltt årh och dagh. Gudh wett att iagh så lengtar effter edher, så iagh alrigh så kan skrifwa. Iagh önskar dagh-ligen att i måtte kamma snartt hitt. Gudh weett, att här årh någeett långhsamtt, för ty här ähre icke mångha i staden wthaf minne camerarter.»

Det andra brefvet är skrifvet ungefär tjugufem år senare från Ekedal $28/5$ 1668, medan Agneta befann sig i grannskapet, på Gudhem, sonens friherreskap. Anna Posse, som först genom ett bref från Agneta dagen förut fått vissnet om att hon kommit till trakten, gläder sig nu åt att få »dhen ähran och hungnan» att tala med Agneta och ämnar hälsa på henne i vägen till Skåne, dit hon nu står »på ressa[n]dhe foott». Ämnar dock vara tillbaka några veckor senare »då iagh wist», fortsätter hon, »och håppas få dhen hungnan och ähran till ahtt ha mihn h. kiere syster hiitt tihll migh wthi mihtt lilla bondhetårp, här iagh bor, efter som här i mellan oss årh icke mehr ehn som 4 små mihll».

Brefven äro undertecknade: A. Maria Posse.

Sid. 129. Kantremsans text (flera ord äro delwis bortskurna).

het grer ... och at
fläk i ma[y]sen het ge(ri*)ken
och öfw[er] muldan w[ed] kolditz och til en lite[n] stadh het
waltheim. den 18 o[m] mårån gi[n]ge wi [där]ifrån och genom
en stor ström di kala schop, at watnet stog up i säte på...

* Öfverstruket i mskr.

Sid. 135. Då Lars Cruus kom till Karl Gustaf i Kutenberg, måste han hafva fått underrättelse om westfaliska fredens afslutande, ehuru Agneta Horn ej nämner ett ord därom. Det officiella budskapet om freden kom nämligen till lägret den 3 november (n. st.), och fördraget undertecknades som bekant redan den 24 oktober (n. st.). Ej heller Lars Cruus själf, som den 10 november skrifer till Axel Oxenstierna från »regementz quartaret Kretzititz», dit han några dagar förut (den 4 nov. enligt Agnetas uppgift i självbiografien) lyckligen ankommit med sin »kiereste», ger något uttryck åt sina känslor vid underrättelsen om fredsslutet. Han uttalar blott en förhoppning, att arméen snart skall bryta upp från Kutenberg.

Sid. 137. I ett bref till Axel Oxenstierna från Stendal ^{9/1} 1649 berättar Lars Cruus att hans skvadron blifvit förlagd i städerna i Altmark; »och ligier iagh», fortsätter han, »för min person medh mit halfwa Compani här vthi Stendel, huarest iagh arriverade den 6. huius, och bliffwa wi tracterade här efter camarordningen». (Agneta uppgifver både i självbiografien och tillägget, att de kommo till Stendal den 4 jan.).

Den 23 mars skrifer Lars Cruus ett nytt bref från Wismar för att underrätta om sin kära hustrus goda hälsa och sundhet. Han omtalar att de kommo dit den 6. Agnetas uppgift om den 24 måste således bero på minnesfel.

Gustaf Horn är tydligen vid denna tid orolig för sin dotter och synes ej ha fått det första brevet från mågen om hennes lyckliga nedkomst. Bland de i Riksarkivet förvarade breven till honom finnes åtminstone blott ett senare af den 9 maj, där Lars Cruus för säkerhets skull upprepar nyheten: »Gudh then aldrähögsta haffw[er] nådigast förlossat min k. hustru den 8 Apri[lis] och beskiert os een vng son, hvilken här bleff cristnat den 15 Aprilis, och hawa wij kallat honom

Gustaf efter Herfar, och tackar iagh gudh at han ennu mår wäll . . . Min k. hustru går reda vppe och gudi ske loff bliffwer war dagh betre en annan.»

Agneta är emellertid ej enda föremålet för Lars Cruus' brefväxling med svärfadern. Notiserna här äro ungefär desamma som i brefven till Axel Oxenstierna, men dessutom äro båda mycket intresserade af »ett spann hästar», som Erik Hansson Ulfsparre fått i uppdrag att köpa åt Gustaf Horn. Erik Hanssons och Lars Cruus' beridare skickas än hit, än dit för att bese hästar, men finna ej några fullgoda; och Lars Cruus föreslår därför sin svärfar att dröja med inköpet af sexspannet till ett annat år, något som kan låta sig göra, då ju drottningens kröning blifvit uppskjuten.

Sid. 138. Agnetas berättelse om att hennes man stannade i Wismar till d. 10 juni stämmer med hans uppgift i ett bref af d. 6 juni, att han om 2 eller 3 dagar ämnar resa tillbaka till sitt regemente. Likaledes säger han i ett bref från Stendal af d. 24 juni, att han rest från Wismar för 14 dagar sedan. Själ skrifver Agneta till sin far d. 21 juni:

»Låter iag och min h. k. fark[är] ödmiukelig förnima, at min kiäre man intet är här i staden, utan han är bårtrest för fiorton dagar sedan til ständel til sit folk och wil der förwänt[a] årder ifrå försten til at föra fälket til siös. Gud låte thet ske snart och i en lyckelig stundh! Imedlertidh så har han lemnat mig och wår lila son her i wismar til täss gud wil han kommer igen och så wil här stiga til skep. Men gud wet när thet sker. Thet går alt så långhsamt til, så thet kan ingen weta huru snart thet blir.»

Lars Cruus å sin sida afvaktar med otålighet uppbrottsorder. »Landet här», skrifver han till Axel Oxenstierna d. 24 juni, »låter treffligen illa öffwer then långa inquarteringen och haffwer iagh stoor möda at få vnderhåll åt mit folck. Om thet lengie warar, weet iagh inthet huru thet will gå.» Själ har han tråkigt i Stendal, regementet är så förlagdt, att han ej alltid kan hafva sällskap af sina officerare. Och redan d. 19

juli är han, enligt bref till Gustaf Horn den dagen, tillbaka i Wismar.

Den 16 och 24 augusti skrifver Lars Cruus till rikskansleren från Wismar, i det senare brevet för att underrätta att han nu på timmen fått order att hålla sig färdig till uppbrott med sitt regemente. Dagen därpå ämnar han resa till kvarteren för att föra folket ombord. Det följande brevet af d. 12 september är från Stendal, där han då vistats i 14 dagar; han klagar öfver att han blifvit uppehållen, kanske för hela månaden, af att rådet i Berlin ej utan kurfurstens expressa order vill utleverera den af generalissimus begärda satisfaktionssumman.

Sid. 139. Hur gripen Agneta Horn blef af underrättelsen om mormoderns död, visar sig äfven af hennes bref till Axel Oxenstierna från Wismar den 2 augusti 1649.* Där tackar hon för hans »faderliga skrifvelse» och beklagar, liksom hon redan i ett föregående bref gjort, »vår stora olycka». Därpå fortsätter hon:

»Wet gudh hure gärna iag önska[r] at wi snart mädh hugna måte koma hem och kuna hugna min h. ä. h. k. morfa[r] i sin stor[a] bedröfwelse, såsom och at iag måtte få bewisa min saliga kiäre mormor then sista och ytersta tjänsten för alt thet mykna, otaliga goda såsom mig af hanne bewist äre.»

Brevet är undertecknad: »m. h. a. k. Morfars ödmiuka och tjänst[wi]lige dåterdåter i döden Agneta horn».

Sid. 141. (Ur bref från Gustaf Horn till Axel Oxenstierna, Stockholm den 3 november 1649.)

Ifrån min mågh och dotter hafver jag, sedan jag ifrån Fiholm reste, ingie bref eller budh bekommit, men dogh so beretter mig een captein utaf dedh Södermanlendische regimenterdh, huilken för 3 vekor sedan är segladh ifrån Wismar

* Förvaradt i Riksarkivet, Tidö-samlingen.

att min måg hafver varit sine rytare till Stade i stift Bremen fölgachtig, och sedan han dem darsammastedes hafver embarquera latidh, so hafver han begefvidh sigh till Wismar igen, ditt han och lyckligen var ankommen, för som bemelte captein därifrån förreste, och hafver samt min käre dotter och deres lille sohn varit, des Gudh skie lof, ved godh hälssa, och hafver allenast förbidat eett bequemt skiep, därpå han sigh begefva kunde. Gudh dem nådeligen ledsaga och medh hugnadh shnart hit forhielpa — — — —.

Högvelborne Grefve, Herr Rijkscantzler, högtährade kiäre Herr Fader. — — —

Hvadh oss på denne orten vedkommer, så tacker jag Gudh, som mig och min käre huussfru samt lille dottren vedh hel-san uppeholler, så är och min måg, herr Lars Kruus, med sin hussfru, min käre dotter Fru Agneta Horn, och deres lille käre son för otte dagar sedhan lyckeligen hijt ankommen, och i förgår till sin gård Sätuna samptligen herifrå reest. Förmoder, at min måg innan kort skall sig hoos min högtährade käre Herr Fader instella och der sin skyldigheet afleggia.

— — — Stockholm den 15 Novembris Anno 1649.

Min högtährade K. Her Faders
 tjenstvilligste
 Gustaf Horn.

Redan d. 12 november skrifer Lars Cruus själf från Stockholm till Axel Oxenstierna för att omtala deras lyckliga öfverresa och säga, att de följande dag ännu sig till Sätuna. Här har sålunda minnet svikit Agneta Horn med afseende på data. I samma bref, som han adresserar till Fiholm, och i ett senare, skrifvet d. 21 nov. på Sätuna och adresserad till Tidö, försäkrar Lars Cruus, att de genast skulle rest och hälsat på rikskansleren, om ej vägarna varit »illacka» och »alt för slemma» och deras hästar »något illa farna vpå siöön». På Axel Oxenstiernas inrådan reste de sedermera i december på några dagar öfver till Stockholm igen för att uppvakta drottningen; och därifrån skrifer Lars Cruus d. 10, att han om 10 à 12

dagar hoppas kunna komma med sin hustru till Tidö öfver helgen. Den ¹⁸/₁ 1650 skrifver han åter från Sätuna.

Sid. 142. Troligen är det under Stockholmsvistelsen 1650 som Agneta Horn skrifver följande bref¹ till sin goda vän från uppväxtåren i mormoderns hus, Kerstin Posse. Hon är vid denna tid hemma hos sin mor, fru Kristina Sparre.

Wälbornne J[ungfru] högt ärade hiärtans kiära syster.

Jagh har intet kunat wnderlåta mädh mindre än at iagh min h. k. s[yster] mäd däna min skrifwelse bemöda skule, efter at iagh ser at thet inte kan wara at wi råkas här i staden, för wi hafua ärnat til at draga til sätuna, om gud wil, til hälgän. Och menar iagh wist at thet blir om fredagh. Gud wet huru wist iagh har tenckt, at du skule hafwa låtit digh behaga til at koma hit til migh. Iagh har wänt dig al dena tiden til mig, men nu sir iagh, at thet är alt fäfang för mig.

Men gud gefue, at min k. s. wile låta sigh behaga at koma til migh til sätuna i hiälgän, så skal du wara mig så hiärteligh wälkomin. Och om min k. s. är på gädeholm, så kan hon på halfanan dagh til thet längsta war[a] hos migh. Och liger der våra bönder i wägen i liselhena soken strax utemäd olof andersons gård, så om min k. syster behagar til at koma til migh, så får hon wäl där, huad hon behöfuer.

Iagh har wäl skrifuit min k. s. til för några wecker sedan och bad at hon wile koma hit til dråningens födelsedag², hwilket bref iagh sände til bror axel och bad, at han wile sända thet til dig; män efter iagh inga swar har fåt därpå kan iagh inte weta, om min k. s. har fåt thet häler intet. K. s., kom til mig til helgän, häler iagh tror wist, at du har aldeles glömt bort mig och at du har försuurit til at koma til mig.

Ber iagh min k. s. hon wile hälsa moster fru kirsten och sina syskion med min k. mans och min flitiga tjänst. Låter

¹ Finnes liksom följande i Bergshammars arkiv.

² Drottning Kristina var född d. 7 december.

och min k. m. så flitigt hälsa digh. Nu wil iagh inte längre bemöda min k. s., wtan wil här mäd hafua min k. s. och alt thet häne kiärt är then högsta gud befatat både til siäl och lif; där hos förblifuer

af stokholm
den 17 detsemer.

m. h. k. s. t[rogen] o[ch]
t[iänst]w[illig] s[yster]
s[å] l[änge] i[ag] l[efver]
Agneta
göstdåter
horn.

Den Wälborne Jungfru Kristina pose til bärgshamar och gädeholm, min högt ärade hiärtans kiäre syster, theta bref kiärligen til handa.

Då Lars Cruus den 26 december 1650 skrifver till Axel Oxenstierna från Sätuna, nämner han emellertid inet om någon gäst. Han säger endast, att han och hans hustru fjärdedag jul ämna resa öfver till Erik Oxenstierna och hans grefvinna på Viby, eftersom de nu blifvit så nära grannar.

Sedan Agneta i början af följande år blifvit ensam på Sätuna (ännu den 27 januari var hennes man hemma kvar) försökte hon ännu en gång att få Kerstin Posse till sig. Från 1651 förskrifver sig nämligen med all säkerhet följande bref:

Wälborne Jungfru högt ärade hiärtans kiäre syster

Jagh önskar min h. k. s. al lykeligh wälmågan och långh warigh hälsa; der hos tackar iag min h. k. s. så tjänstelig för al trogen wänskap, som iag alltidh af min h. k. syster förnumit hafue[r], huarför iagh altid skal finas min h. k. s. en trogen och tjänstwilig syster, så länge iagh lefuer.

Der hos är til min h. k. syster min wänliga begäran, at hon wile göra migh så mycket til wilies at skafua sigh lof til at koma hit til migh. Iagh wil försäkra häne där på, at hon inte skal fara ila hos mig. Och om min h. k. s. kunde få låf til at koma til migh (som iagh inte anat wil hopas, at du iw så gärna skule få lof at koma til mig som någon andär-

stäs för vårt gamla kameratskaps skul), så wile iagh gärna strax sända hästar och slädar äfter digh och din piga, äfter tidän är migh långh, för min man är nu bårt dragen til wästergötland at mönsta och komer inte igän på säx weker.

Therfore är til min h. k. syster min wänliga begäran, at hon wile göra mig den stora wänskapen och skafwa sigh låf til at koma til migh, efter moster fru kirstin har syster märta hos sigh til ro. Jag skal gärna wara moster och digh til wilies igen, i huad måta iag kan, och är i den wisa förhopni[n]g at min bön inte blir vtslagin, vtan på mit frieri wäntar et got suar. Iag skal aldrih så snart få iaa, at icke mina hästar skola wara i gålen hos dig. Män däd skal du försäkra dig på, om du inte wil koma til mig dena gången, så skal iag aldrih vara din wän.

Käre syster, kom til migh! Thet är så lesamt för mig nu, mädan iag är ensam.

Nu har iag intet mer til at skrifua, utan ber, at du wile hälsa din k. syster och brör på mina wägnar. Här med befaler iag min k. s. och alt thet hene kiärt är then högsta gudh och stadigt förblifuer

af sätuna den
16 februarie

k. s. låt mig weta
huar du är, at iag
kan sända hästar
äfter dig. Farwäl!

m. h. k. syster[s] trogna
och tjäns[t]wilig[a]
syster altidh
Agneta
horn.

Wälborne Jungfru Kristina påse, Jungfru til bärshamar och giädeholm, min högt ärade hiarta[ns k]iäre syster, theta bref[wet] systerligh och kiärligen til handa.

Af anteckningarna vill det knappast synas, som om Agneta fått ja på sitt frieri; troligen skulle hon då nämnt något om Kerstin Posses besök. Den 13 mars kom Lars Cruus (enligt ett bref af d. 17 mars från honom till Axel Oxenstierna) tillbaka från mönstringen i Västergötland. Agnetas illamående vill han icke låtsa om för morfadern. Han skrifwer att han sunnit hustru och barn »vti got tilståndh såsom the ennu äro». Men i ett bref till Gustaf Horn af d. 31 mars säger han: »thet

låter sigh til bettrings medh min hustru» och hänvisar till hustru Karin för närmare underrättelser om hennes sjukdom. Hustru Karin har ej kunnat lämna dem, »för en», säger han, »min hustru kunne si wart siukan wille wenda sigh».

Äfven för de följande åren erbjuda Lars Cruus' bref till Axel Oxenstierna några jämförelsepunkter med Agnetas anteckningar. Så skrifver han den 23 augusti 1651 från Sätuna och beklagar, att en uppgjord plan gått om intet och att de ej varit »så lyckesame» att få dit till sig sin »h. a. k. Moderfader»; på samma gång lugnar han rikskansleren med att »wåra små» (för att begagna hans eget uttryck), sedan de skildes åt i Stockholm, varit vid god hälsa. I slutet af februari 1652 skrifver han från Gudhem, där han då vistas med Agneta och deras »lille sohn», att han d. 24 haft generalmönstring i Skara och dagen därpå skall resa till Alingsås, där 2 kompanier af hans regemente skola mönstras den 3 mars. Sedan ämna de med första resa tillbaka till Uppland.

I det sista bevarade brefvet, skrifvet i Stockholm den 10 september 1653, berättar Lars Cruus, att han den 7 anländt dit med hustru och barn och att Agneta väntas snart »komma wthj barnsengh heer att liggia». Kanske måste han själf resa till Sätuna igen »för siukdomm skull». I Stockholm förspörjes emellertid, att pesten något skall grassera och att »några folck» i ett hus dött däraf. »Åhr och», säger han, »några andra huuss som igenslagne ähre». Drottningen lär vara betänkt på att lämna staden med hela hofvet, och Lars Cruus förutser nödvändigheten att, om sjukdomen tager öfverhand, med första föra sin familj tillbaka till Sätuna.

Åttartaflorna ha intet att förmåla om ett barns födelse vid denna tid. Det är möjligt, att en brådstörtad flykt till Sätuna undan pesten måste företagas och att Agneta, om hon fortsatt sin själfbiografi, än en gång måst anteckna: »gick det mig illa».

Lars Cruus bref andas den uppriktigaste tillgifvenhet för Axel Oxenstierna, och han uttalar en gång sin tacksamhet »för denn stoor och gooda omwårdnaden och faderlige afection, såsom min högtähre (!) k:e moorfader emot oss, sina barn, beter.»

Sid. 145. Anteckningarna¹ på det lösa ark, hvarifrån fortsättningen af själfbiografien lånats, börja på följande sätt:

1647 den 20 agusti förlofuades min saliga kiäre man och iagh på tjdön, och sama året gaf dråningh kristina min s. m. öfwerste tijtelen.

1648 dän 4 marsi reste min saligh man til wäster-götlandh til at första gången taga mot regemänte på mönstringän och kom til ståkholm igen den 3 april til at beståla om regemäntes wtredningh, och efter rigemä[n]te gick til skeps i göteborgh.

Den 20 Juni stogh vårt brölop, och den 12 augusti droge wi från stokholm och til dalarön. Den 14 stege wi til skeps och seglade wt samar dagen och seglade öland förbi. 16 finge wi motwär och måste til baka i kalmaresund för anckar intil 21. Om måianen finge wi win och seglade wr sundet. 23 kome wi om aftonen vnder land ryge wedh iasmun och för motwäder skul stege wi til lands wedh iasmundh 24.

Den 25 kome wi til stralsun. 26 droge wi dädan. 31 kome wi til wismar, der war våra hästar. 7 säptämer droge wi från wismar. 10 kome wi til karkom². 25 droge wi dädan och droge den 26 öfwer elwen wed demits. Den 9 kome wi til garläben. Den 13 droge wi derifrån. 18 kome wi til läijpsik. 26 droge wi dedan. 27 kome wi til respen. Den 30 droge wi dedan och til mitwäjde. Den 1 nowämer droge vi dädan och kome til öfwerste löijtnant sifwer.

Den 4 ginge wi öfwer walen wed anenbärgh och kome den 5 til hieriko och gingo öfwer egeren wedh sats den 9. Den 11 ginge wi derifrån och åt pragh, och när wi ginge de[r]ifrån 2 mil finge we en boden imot oss at kongen war dedan gången och den kaijslerliga armen war dit igen. Då wände wi om och ginge igönom egerströmen och til brix om natan. Och den 13 ginge wi om natan öfwer älwan wedh brandis. Och fik min s. k. m. kongens årder til at taga sigh part[it] an och at han skule lemna krutwagnana kuar i loijtna-

¹ De meddelas här ordagrant, med undantag af att uteglömda pricker öfver a och o tillsatts och öfverflödiga borttagits. Den egentliga själfbiografen är i allmänhet ordentligare skrifven.

² Felskrifning för Parchim.

rits, och gick så den 14 mädh partit fort til konge öfwer pasen wed mälrik och brandis och så til kretzietits i bemen, huarest hans durkläijtigkäyt lågh mädh armen och min saligh mans regemänte war. Och kome dit den 20 och blefwe så der ligian-des in til den 29 nowemer.

Marserade wi dädan och ginge den sama dagen öfwer brygia wedh kålin. Och den 5 detsämer ginge wi öfwer brygian wed löijtmariits och skule gå i kuarterän och låge i en by 3 mil ifrån löijtmariits. Och fik min man kungens årder at han för sin egen pärsom (!) skvle koma til honom. Och gik han den 6 der ifrån och til kungen. Den 11 marserade regemänt til bakas igen öfwer isen wedh löijtmariit, och möte min man der och fik då årder til at gå den wägen mädh möler öfwe bernerwal och åt säxtadern, wändhlandh och lautesnis och åt altemark i winterkwarte[r]. Och den 20 marserade wi seto förbi, och den 25 låge wi s[t]jila hos en grefwe som het lenart. 28 gick min k. m. ifrån regemänte och til barlin ti at handla mädh kurförster och* sina kuarter och sit tractamänten.

1649 den 2 Januarie kom han tilbakas igen ifrån bärilin och til rigemänte wedh klåster ieriko. Och gik regemänte then 3 öfwer älwan mädh kanen wedh tangermynde. 4 kome wi til standel, huaren wi blefwe ligandes och regemäntet lades kringh i dromlingen. Den 7 februarie reste min man ifrån standel och til kongen til norenbärg och fan honom intet där wtan wedh kasel. Och kom til baka igen den 14 och blef så där in til den 19 marsi. Reste han til wismar och reste så strax der från igen til ständel, huarest han förblef hos regemänte intil den 2 october, när ha[n] fik årder til at marsira dädan och til bramen och låta regemänt där stiga til siös. Och när folket war bårta til giöteborgh, drogh han til wismar och fick der et skiep och seglade 10 nowämer ifrån wismar och kom den 13 til landhs wedh dalerön.

Den 15 kome wi til stokholm och wore der någen tiden och sedan til sin gårdh, hwar han blef den winteren öfwer intil majj månat 1650, at häredagen skule stå och dråningh skvle krönas. Och blef der den somaren öfuer och mäste de-len af winteren. Och 1651 fik han årder til at resa neder

* Skall vara »om».

til wästergiötlandh och mönstra sit regemänte, hwilket han och så gjorde i februarie månat och kom til bakars igen til stokholm den 24 marsi. Och då i maj blef han giordh til frihäre. Och blef så sedan stadigt här vpe på sina gos, efter han intet hade något synderligh til at giöra i ståkhholm intil 1652 om hösten, at häredagen skule stå i ståkhholm. Reste han ifrån sina gos och hitil stokholm, så länge häredagen skule stå.

(Fortsättningen är meddelad i själfbiografiens text.)

Sid. 152. Ett annat vittnesbörd om Agneta Horns sinnesstämning under den första änketiden finnes bevaradt i några verser, som hon skrifvit för sin ungdomsväns, Kerstin Posses, stambok.* De äro visserligen otympliga — Agneta Horns prosa har mycket mer flykt än hennes vers — men blifva rörande genom den sorg, som genomströmmar dem. De säga tydligt, att hon ej vidare kan tänka sig någon lycka här på jorden utan ställer hela sitt hopp till en annan värld.

Med afseende på dateringen af hennes själfbiografi kunna dessa verser hafva en viss betydelse, i det de visa, att hennes tankar just vid denna tid, efter mannens död, sysselsätta sig med hennes eget lefnadslopp, hennes »swåra lyka» och »tunga wärd» alltifrån barndomen:

Den tidh Jagh har warit liten och vngh,
hafwer min swåra lyka warit migh mycket tungh;
och när iagh än war komin til några få åhr,
och än war min blinda lyka migh licka swår.
Män nu iagh har trot min högsta lyck til niuta få,
har min högsta hiärtans sårg och olyka kommit migh på.
Och brukar så lykan mädh migh sit vnderliga spel åhr ifrån åhr
och gör min bedröfwade och tunga wärd migh myket swår;
ty håler så mädh migh min tungha lyka dagh ifrån dagh,
in til des Gudh takes hiälpa migh i min graf.
Gudh, som har lagt migh en så tung och blindh lycka på,
han hiälp migh alt mädh gåt tålmod wäl igönom gå
och wne migh i al min h[i]ärtans stora sårg, motgång och
nödh

* Den tillhör Bergshammars arkiv.

christeligh här i världen til at lefwa och sedan saligh dööl
 Gudh låte migh sedan mädh alla mina i wår graf roligen
 hwilas få

och sedan mädh huar anan på then ytersta dagen glada
 vp stå

och låt oss mädh tig sedan och ala christna til lika
 hafwa glädia och frögdh i titt ewiga rike!

Tå läre Gudh giöra på min tunga lyka och stora sårgh en
 godh ända,

thena wårdenes glädiä och blinda lycka iag mig aldeles från
 wänder.

Gudh läge mig för sin barmhårtighet eij mera kårs, motgång
 och nöd vpå,

än han iu ser migh kuna mädh gåt tålmod igönom gå!

Gudh høre min bön för sin stora nådh och mildhet!

Thensama Gudh befaler iag mig och de mina i evighet.

Min hiärtans glädie hafwer en ända, min danz är wänt
 vti klago grådih, af mit hufwet är min krona falen. Och ve
 at iagh så syndat hafwer! Ther före är mit hiärta bedröfwat
 och min ögon för mörkat.

Theta hafwer iagh skrifwit min h. ä. h. k. s. kirstin pose
 til wilies och behagh och försäkrar hene der vpå, at iagh al
 tidh är henes troгна och tjänst wiliga syster, så länge iag
 lefwer.

Gudh är min tröst i al min stora hiärtans sårgh och be-
 dröfwelse, som migh hända heler påkoma kan.

Agneta horn gustafdåter,

en af hiärta högt bedröfwat och förlåten änckia.

Skrifwit på fånön den 28 Iuni 1657.

Sid. 162. Bland de på Börstorp förvarade brefven till
 Agneta Horn ligger äfven ett bref från henne till hennes son,
 odateradt och mycket slarfvigt skrifvet på ett groft, oskuret
 och upptill afslitet pappersblad. Hon har tydligen, då hon
 skrifvit det, varit på besök hos sin fränka Katarina Sparre,
 gift Berendes, hvars dotter Ebba ligger sjuk i någon smitto-
 sam sjukdom. Af brefvet synes framgå, att Ebba Berendes
 varit god vän med sin jämnårige frände, Agnetas son.

»Min a[llra] k[äraste] son», skrifver Agneta, »Jagh låter er weta at eba berns är wäl mykit elak, män lel håpas iag, at thet intet skal haffwa någon nöd mädh henn[e]. Hon har wäl giärna sitt at i kume hitt, män effter at i intet weta, om i haffwa hafft honom siälff, så näns hon intet bedia min a. k. son ther om. Och iagh för min person sir thet intet heler giärna, effter her liga några styken siuka ther aff. Iag wil bedia henne at hon säjjer mig hvadh hon wil, och iag hopas wist mädh gudz hiälp at hon blir betre igen . . .

Gudh befaler iag min a. k. son och förblifwer

Syster katrina och eba bedia så	min a. k. s.
flitigt hälsa er och mina barn. Helsa	trogna moder så
dem och på min wägnar.	länge iagh lefuer

Agneta horn.

NÅGRA ORDSPRÅK,

som Agneta Horn använder, jämförda med Grubbs
»Penu proverbiale», uppl. af 1678.

(s. 23) (Hon) hölt sin lofven så som hunden hölt fastan.
Grubb s. 297 Han håller affsked, som Hunden fastan.

(s. 34) Du är väl klok nog som gammalt folck.
Grubb s. 298 Han är fulle så klook som gammalt folck.

(s. 54) Själff göra, själff bära.
Grubb s. 716 Siälff giöra, skiälff bähra.

(s. 56) Ur askan och i ellen.
Grubb s. 839 Uhr askan i elden.

(s. 65) Di värsta fölen bli di bästa hästarna.
Grubb s. 6 Aff ruggota Fohlar blijr och goda Hästar.

(s. 78) Få först, få sedan.
Grubb s. 225 Få först och få sedan.

(s. 80) Så hvitt salt har jag sitt förr.
Grubb s. 772 Swart Salt aff ond Giälldenär.

(s. 84) Blijr jag inte gift, så blijr jag inte heller knekt.
Grubb, Tillägg Blijr iagh ey gifft, så blijr iagh icke heller
s. 12 någon Landzknecht.

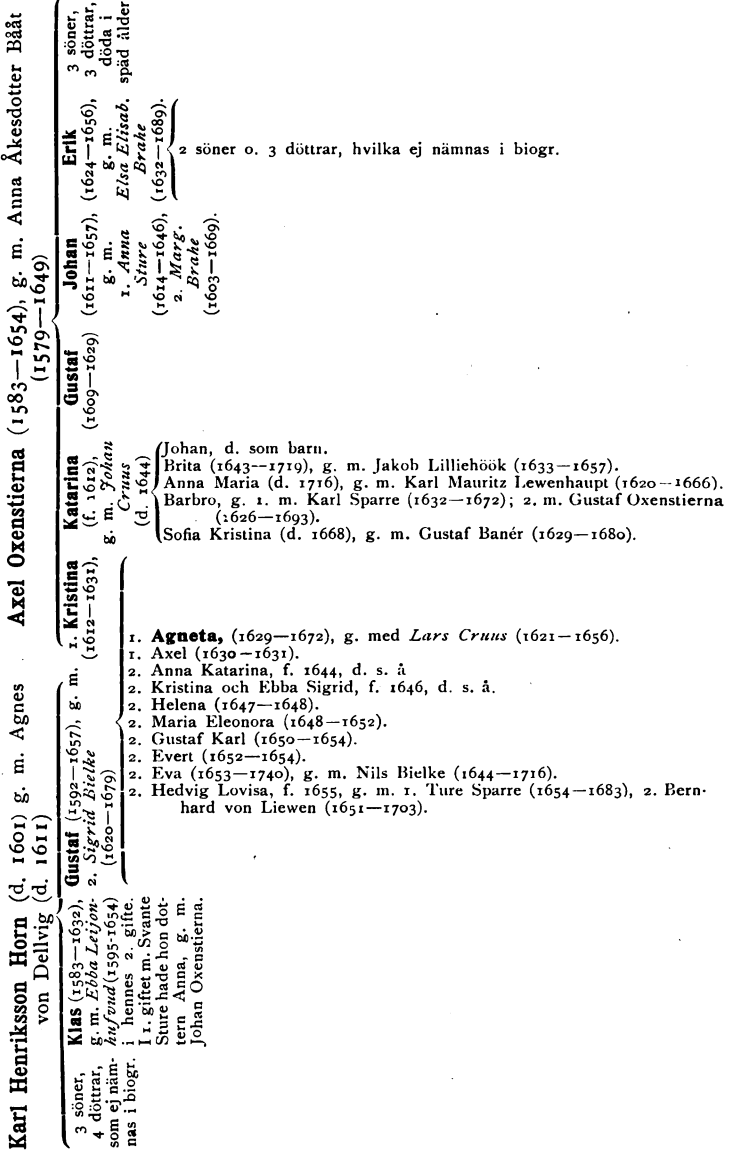
(s. 88) Ingen ville bita det djuret.
Grubb s. 114 Den Hund man drar til Skogz, han bijter intet
mång Diur.

(s. 89) Jag måtte taga betslet med tänderna.
Grubb s. 294 Han tog Betzel medh Tänderna.

(s. 109) Blod är aldrig så tjockt, det är icke tunnare
än vatten. (afsiktlig förvrängning?)
Grubb s. 49 Blod är altid tiockre än Wattn.

Släktafla

öfver Agneta Horns närmaste fäderne- och moderensläktingar, för så vidt de omnämnas i hennes själfbiografi.

PERSONREGISTER.

- Adler-Salvius**, Johan, riksråd, f. 1590, d. 1652. S. 176.
- Anders**, gref.
Se: *Torstensson*, Anders.
- Anhalt-Köthen**, fursten och furstinna af, se: *Ludvig I* och *Sofia*.
- Anna**, fröken, se: *Sture*.
- Banér**, Anna, f. 1585, d. 1656. G. 1610 m. *Gabriel Bengtsson Oxenstierna*. S. 186.
- Banér**, Johan, fältmarskalk, f. 1598, d. 1641. S. 134.
- Banér**, Kirstin, d. 1696. G. 1647 m. *Erik Leijonhufvud*; änka 1662. Kusin till riksskattmästaren *Gabriel Bengtsson Oxenstiernas* döttrar. S. 187—88.
- Berendes**, Märta, f. 1639, d. 1717. G. 1. 1656 m. *Johan Johansson Sparre*; änka 1659. 2. 1662 m. *Gustaf Posse*; änka 1676. S. 162, 209—10. Bref: 162—63.
- Beureus**, Hans, syssling till *Agneta Horn*, son till ståthållaren i Åbo, *Tomas B.*; var 1632 kapten öfver ett kompani finska soldater och dog 1637 efter en duell. (I mskr. »boreus».) S. 21—23.
- Bielke**, Margareta, g. m. *Erik Karlsson Oxenstierna*, syster till *Sigrid B.*, g. m. *Gustaf Horn*. S. 70.
- Bielke**, Nils, kungl. råd o. fältmarskalk, f. 1644, d. 1716. S. 164.
- Bielke**, Sigrid, f. 1620, d. 1679. G. 1643 m. *Gustaf Horn*; änka 1657. (I mskr. »sigri biälke».) S. 54—56, 58, 59, 62—64, 67, 68, 70—72, 74, 76, 79—81, 84, 88, 90—94, 96—98, 104—05, 108, 117—18, 120, 156, 164, 178, 180—81, 184—86, 188—89, 191, 196. Bref: 191—92.
- Bielkenstierna**, Klas Hansson, riksråd och amiral, f. 1615, d. 1662, g. 1643 ^{21/9} m. *Barbro Natt och Dag*. (I mskr. »biälkenstina».) S. 56.
- Boije**, Karin, g. m. *A. Stålarin*; änka innan ^{9/7} 1658. S. 159.
- Borre**, Erik Erlandsson, *Agneta Horns* inspektör i Lifland. S. 157.
- Brahe**, Elsa Elisabet, f. 1632, d. 1689. G. 1. 1648 m. *Erik Oxenstierna*; änka 1656. 2. 1661 m. pfalzgreffen *Adolf Johan*. S. 187.
- Brahe**, Kerstin, f. 1609, d. 1684. G. 1638 m. *Åke Tott*; änka 1640. (I mskr. »kirstin bra».) S. 52—54.
- Brahe**, Margareta, f. 1603, d. 1669. G. 1. 1633 m. *B. Oxenstierna*; änka 1643. 2. 1648 i Wismar m. *Johan Oxenstierna*, son till rikskansleren; änka 1657. 3. 1661 m. landtgreffen *Fredrik af Hessen-Homburg*. (I mskr. »margreta bra».) S. 125, 196.
- Brandenburg**, kurfursten af, se: *Friedrich Wilhelm*.
- Bremen**, handlande. S. 194.
- Brisewall**, handlande. S. 194.
- Brita Andersdotter**, *Agneta Horns* piga. S. 166.

Bror Andersson.Se: *Rålamb*.

Bååt, Anna Åkesdotter, f. 1579, d. 1649. G. 1608 m. *Axel Oxenstierna*. S. 9, 17, 22, 33—41, 44—49, 51, 53—58, 65, 73—76, 104, 105, 108, 110, 114—16, 120, 124, 138—39, 141, 174, 176, 187, 189, 192, 200.

Cruus, Anna, f. 1654, d. 1692. G. 1675 m. *Klas Fleming*; änka 1685. Dotter till *Lars Jespersson C.* och *Agneta Horn*. S. 7, 156, 160—62, 166—67, 210.

Cruus, Anna Maria, d. 1716. G. m. *K. M. Lewenhaupt*. Dotter till *Johan C. o. Karin Oxenstierna*. S. 64—66, 106, 112, 181.

Cruus, Barbro, g. 1. 1659 med *K. K:son Sparre*; änka 1672. 2. 1679 m. *G. Oxenstierna*. Dotter till *Johan C. o. Karin Oxenstierna*. S. 64, 66—106, 112, 181.

Cruus, Brita, f. 1643, d. 9117. G. 1657 m. *Jakob Lilliehöök*. Dotter till *Johan C. o. Karin Oxenstierna*. S. 64—56, 106, 112, 181.

Cruus, Brita, f. i Sthlm 1652 ²⁴/₈, d. 1716. G. 1672 m. *Fabian Wrede*. Dotter t. *Lars Jespersson C. o. Agneta Horn*. (I mskr. »brita krus».) S. 7, 145, 156, 160—62, 166—67, 210.

Cruus, Gustaf, öfverste, f. i Wismar ³/₄ 1649, d. 1692. Son t. *Lars Jespersson C. o. Agneta Horn*. (I mskr. »gustaf krus».) S. 7, 138, 140—44, 156, 160—62, 167, 198—99, 201, 205, 209—10.

Cruus, Jesper Mattsson, riksskattmästare. D. 1622. Far till *Lars C.* S. 178.

Cruus, Johan Jespersson, kammarråd. D. 1644 i Skåne. G. 1640 m. *Karin Oxenstierna*. S. 9, 65, 180, 188.

Cruus, Johan, f. i Sthlm ²⁰/₈ 1650, d. 1652. Son t. *Lars Jespers-*

son C. o. Agneta Horn. (I mskr. »iahan krus».) S. 141—42, 144—45, 205.

Cruus, Lars Jespersson, öfverste. Son t. *Jesper Mattsson C. o. Brita De la Gardie* (syster t. *Jakob D.*). F. 1621, d. 1656 ²⁰/₄ under marsch emellan Warschau o. Thorn. G. 1648 m. *Agneta Horn*. (I mskr. »krusen».) S. 7, 10, 60, 78, 81—85, 89—91, 98, 105—48, 151—55, 167, 171, 173, 178—81, 188—95, 198—208. Bref: 181, 198—99, 205.

Cruus, Sofia Kristina, d. 1668. G. 1662 m. *G. Banér*. Dotter t. *Johan C. o. Karin Oxenstierna*. S. 64—66, 106, 112, 181.

Dannenberg, furstinnan af. Se: *Sibylla*.

Dannenberg, öfverste i svensk tjänst. Pufendorf omtalar att öfverste D. blef nedhuggen, då *Blinde Valentin* d. 5 maj 1647 öfverrumplade Neu Haldensleben. (I mskr. »danenbärg».) S. 127.

De la Gardie, Brita, d. 1645 ¹¹/₈. G. 1. 1614 m. *Jesper Mattsson Cruus*; änka 1622. 2. m. *Gabriel Gustafsson Oxenstierna* i hans 3:e gifte; änka 1640. Mor till *Lars Cruus*. (I mskr. »brita delagarde», »delagardi».) S. 53, 75, 156, 178—81.

De la Gardie, Jakob, riksmarsk. F. 1583, d. 1652. S. 110, 178.

Els Christiersdotter, *Agneta Horns* kommissionär i Sthlm. G. m. *Jakob Andersson*. S. 163. Bref: 163.

Emporagrius, Erik, biskop i Strängnäs. F. 1606, d. 1674. S. 152.

Erik Hansson, se: *Ulfsparre*.

Filip, greve af *Pfalz-Sulzbach*, f. 1630, d. 1703. Deltog i *Karl X Gustafs* polska krig. (I mskr. »sulsbagh».) S. 148.

Fleming, Klas Hermansson, kungl.

- råd o. landshöding. F. 1649, d. 1685. G. 1675 m. *Anna Cruus*. S. 162.
- Fleming**, Per, guvernör på Ösel 1661. S. 188.
- Forbus**, Arvid, riksråd och general. F. 1598, d. 1665. Guvernör i Pommern 1648. (I mskr. »fårbus».) S. 124.
- Friedrich Wilhelm**, »den store kurfursten» af Brandenburg. S. 200, 207.
- Gertrud**, *Agneta Horns* piga. (I mskr. »gartru».) S. 57, 58.
- Grolenz**(?), Jakob, trol. borgare i Wismar. (I mskr. »hiakop grolenz».) S. 138.
- Gustaf II Adolf**, konung af Sverige. S. 16, 21, 29, 38, 175.
- Gustaf Åkesson**, se: *Natt och Dag*.
- Gyllenstierna**, Johan, riksråd och president. F. 1617, d. 1690. S. 197.
- Hedvig Eleonora**, drottning af Sverige. S. 155, 164.
- Hierta**, Per, generalmajor, f. 1613, d. 1693. S. 159.
- Horn**, Agneta, f. 1629, d. 1672. G. 1648 m. öfversten *Lars Cruus*. Änka 1656. Bref s. 157—59, 177—78, 199—200, 202—04, 208—10.
- Horn**, Anna Katarina, halfsyster till *Agneta*. F. 1644 ⁸/₉, d. s. å. ¹⁴/₉. S. 72, 118, 185.
- Horn**, Arvid, landshöding. D. 1653. S. 188.
- Horn**, Axel, bror till *Agneta*, f. ²⁰/₈ 1630, d. 1631. S. 17—19, 21—26, 32, 35, 174—76.
- Horn**, Ebba Sigrid, halfsyster till *Agneta*. F. tvilling ¹/₂ 1646, d. s. dag. S. 92, 96, 98, 118, 185.
- Horn**, Eva, halfsyster till *Agneta*. F. 1653, d. 1740. G. 1669 m. *Nils Bielke*. S. 164.
- Horn**, Gustaf Karlsson, riksmarsk. *Agnetas* far. F. 1592, d. 1657. S. 5, 8—10, 16—19, 21—23, 25, 27—30, 36, 38, 39, 45, 46, 48, 49, 50—56, 58, 62, 64, 66, 69, 70—74, 76—78, 80—84, 86—88, 90—97, 104—05, 110, 112, 114—15, 117—20, 125, 145, 154—55, 164, 174—77, 180, 182—84, 188—96, 198—99, 204. Bref: 174—76, 189—91, 193—96, 200—01.
- Horn**, Gustaf Evertsson, riksråd, fältmarskalk o. generalguvernör. F. 1614, d. 1666. S. 127.
- Horn**, Hedvig Lovisa, halfsyster till *Agneta*. F. 1655. G. 1. 1682 m. *Ture Sparre*; änka 1683. 2. 1689 m. *Bernhard von Liewen*. S. 164.
- Horn**, Helena, halfsyster till *Agneta*. F. i Reval ¹⁷/₁₀ 1647, d. på Malla ²/₈ 1648. S. 118, 191—92, 195.
- Horn**, Henrik Henriksson, generalguvernör i Bremen o. Verden. F. 1618, d. 1693. G. 1. 1643 ¹⁸/₈ m. *Margareta Leijonhufvud*. (I mskr. »hindrik horn».) S. 56.
- Horn**, Kerstin, kusin till *Agnetas* far. F. 1604, d. 1673. G. 1. 1643 m. *Torsten Stålhandske*; änka 1644. 2. m. *Föns Knutsson Kurck*; änka 1652. Vistades som ogift hos fru *Ebba Leijonhufvud* och åtnjöt där stort förtroende. S. 30, 31, 34.
- Horn**, Klas, generalguvernör i Vorpommern. F. 1583, d. i Franken 1632. S. 10, 25, 27—29, 32, 33, 176, 183.
- Horn**, Kristina, halfsyster till *Agneta*. F. tvilling ¹/₂ 1646, d. samma dag. S. 92, 96, 98, 118, 185.
- Ingrid**, *Agneta Horns* piga. S. 18, 22—25, 27, 30—31.
- Jakob**, *Agneta Horns* bryggare. S. 165.
- Jakob Andersson**, gift m. *Els Christiersdotter*. S. 163. Bref: 163.
- Johan Kasimir**, konung af Polen. (I mskr. »kasmir».) S. 148.

- Johann Georg**, kurfurste af Sachsen, f. 1585, d. 1656. S. 129, 131.
- Kannenberg**, Christoph von, brandenburgare i svensk tjänst under 30-åriga kriget. F. 1615. Öfverstelöjtnant 1638, utmärkte sig vid belägringen af Prag (då öfverste). D. 1673 ss. general i brandenburgsk tjänst. (I mskr. »kanen bärg».) S. 130.
- Karin**, hustru i *Sigrid Bielkes* tjänst(?). S. 205.
- Karl X Gustaf**, konung af Sverige. (I mskr. »härtig karel».) S. 115, 127, 130, 131, 133, 135—38, 146—48, 152—54, 181, 198—200, 206—207.
- Karl Sigesson**. (I mskr. »karel sige son».) Se: *Rosendufva*.
- Katarina** af Pfalz-Zweibrücken, dotter till *Karl IX*. S. 44.
- Kirstin**, se: *Posse*, Kerstin.
- Klemm**, Ehrenfried, öfverstelöjtnant i svensk tjänst. Tjänstgjorde 1648 i Königsmarks armé. (Se *J. Lippert*, Geschichte der Stadt Leitmeritz, Prag 1871. S. 434.) (I mskr. »kläm».) S. 132.
- Kristian IV**, konung af Danmark. S. 72, 73.
- Kristina**, drottning af Sverige. (I mskr. »kirstin».) S. 5, 8, 52, 79, 115, 120, 126, 141, 146, 199, 201—02, 205—07.
- Königsmark**, Otto Vilhelm, fältmarskalk. F. 1639, d. 1688. S. 162.
- Leijonhufvud**, Ebba. Se: *Lewenhaupt*.
- Lewenhaupt**, Ebba, f. 1595, d. 1654. G. 1. 1613 m. *Svante Sture*; änka 1616. 2. 1618 m. *Klas Horn*; änka 1632. (I mskr. »fru eba läijonhufwet», »hufut», »hufwt», »hufw», »hufe».) S. 10—11, 25—30, 32—34, 37—40, 48, 51—56, 59—60, 64, 76, 78, 82, 84—86, 88—89, 91—101, 105, 110, 142, 155, 174, 176—77, 180—82, 186. Bref: 176—77, 182—87.
- Lewenhaupt**, Ludvig Weirich, öfverste för Östgöta kavalleri 1651, sedermera general och riksråd. D. 1668. S. 148.
- Ludvig I** af Anhalt-Köthen, f. 1579, d. 1650. S. 128.
- Ludvig**, greve. (I mskr. »gref ludwik».) Se: *Lewenhaupt*, Ludvig.
- Maria Eleonora**, drottning af Sverige. S. 25, 29, 30, 141.
- Müller von der Lühnen**, Burchard, lüneburgare, general i svensk tjänst. F. 1604, d. 1670. Var chef för ett värfvadtt kavallerireg. och fick (enl. *Mankell*, s. 305) 1648/49 sitt vinterkvarter i Öfre Sachsen i likhet med *Lars Cruus*. (I mskr. »möl—», återstoden bortfallen till följd af att papperets kant är skadad.) S. 148, 207.
- Natt och Dag**, Gustaf Åkesson, d. 1637 i Stettin o. begravnen i Stora Mällösa kyrka. S. 42.
- Natt och Dag**, Åke Axelsson, riksråd. F. 1594, d. 1655. G. 1. m. *Axel Oxenstiernas* syster *Elsa*. S. 41, 42.
- Nickel**, Svarte, kornett, känd kejsarlig partigångare. Hette eg. Labaar. (I mskr. »swartze nickel», »nikel».) S. 127, 129.
- Nils**, *Agneta Horns* kusk. S. 163.
- Olof Anderson**, äger gård i Uppland, Litslena sn. S. 202.
- Olof Håkanson**, handelsman i Stockholm. S. 157.
- Olof Jonsson**, *Agneta Horns* fogde i Finland. S. 158—59.
- Oxenstierna**, Axel, rikskansler. F. 1583, d. 1654. S. 5, 8—11, 41, 45, 48—49, 56, 65, 73—75, 77, 95, 104—05, 110, 112—13, 115, 120, 128, 141, 155, 157—58, 165, 173—79, 181, 183—84, 188—96, 198—205.

- Oxenstierna**, Ebba, syster till rikskansleren. G. 1624 m. *Johan Eriksson Sparre*. S. 26, 41—43.
- Oxenstierna**, Erik, son till rikskansleren och hans efterträdare i ämbetet. F. 1624, d. i Frauenburg 1656. S. 10, 46, 75, 77, 78, 84, 105, 109, 112, 154—55, 173, 186—88, 196. Bref: 154, 187—88.
- Oxenstierna**, Gabriel Bengtsson, riksskattmästare, generalguvernör öfver Lifland 1645—47. F. 1586, d. 1656. S. 55, 186, 187.
- Oxenstierna**, Gabriel Gustafsson, riksdrots, bror till *Axel O.* F. 1587, d. 1640. G. 3. m. *Brita De la Gardie*, änka efter *J. Cruus*. S. 178—79.
- Oxenstierna**, Gustaf, son till rikskansleren, f. 1609, d. 1629. (I mskr. »gustaf oxenstierna».) S. 16.
- Oxenstierna**, Johan, son till rikskansleren, riksråd och president i Wismarska tribunalet. F. 1611, d. 1657. (I mskr. »iahan».) S. 10, 40, 47, 112, 125, 155, 173, 177, 196.
- Oxenstierna**, Karin, dotter till rikskansleren. F. 1612. G. 1640 m. *Johan Jespersson Cruus*; änka 1644. S. 9, 10, 36, 40, 41, 46—47, 62—67, 75, 106, 111, 112, 156, 173, 181, 188, 192, 196.
- Oxenstierna**, Kristina, dotter till rikskansleren, f. 1612, d. 1631. G. 1628 m. *Gustaf Horn* i hans 1. gifte. S. 9, 16—33, 36—37, 39, 45, 54, 58—60, 63—65, 95, 114, 118, 174—76.
- Pentz**, Kuno Ulrich, öfverste för ett värfvadtt kavalleriregemente i svensk tjänst. (Agneta uppger förnamnet för att skilja honom från *Marquard Pentz*, också öfverste i svensk tjänst.) (I mskr. »kyn vldrik pän».) S. 126.
- Piccolomini**, Ottavio, kejsrerlig härförare, f. 1599, d. 1656. (I mskr. »pikolomine».) S. 133.
- Platow**, Casper Sigismund, öfverste i svensk tjänst. (I mskr. »plater».) S. 129.
- Podewils**, ryttmästare, troligen någon medlem af den kända pomerska släkten. (I mskr. »pudewälsk».) S. 129, 133(?).
- Posse**, Anna Maria, f. 1621, d. 1672. G. 1648 ¹⁰/₆ m. *Johan Gyllenstierna*, skild från honom 1669. (I mskr. »påse».) S. 117, 162, 187, 197. Bref: 197.
- Posse**, Axel, öfverste, bror till *Kerstin P.* F. 1627, d. 1662. S. 202, 204.
- Posse**, Gustaf, riksråd och president. F. 1626, d. 1676. S. 162.
- Posse**, Göran, bror till *Kerstin P.* F. 1635, d. 1653. S. 202, 204.
- Posse**, Kerstin, f. 1630, d. 1668. G. 1. 1658 m. *K. F. Sack*; änka 1661. 2. 1668 m. *E. Creutz*. Uppfostrades hos rikskansleren *Axel Oxenstierna*, som varit hennes fars förmyndare. S. 109, 110, 187—88, 192, 202, 04, 208—09.
- Posse**, Märta. G. 1. 1659 m. *Gustaf Sperling*; änka 1660. 2. m. *Per Fleming*. Syster t. *Kerstin P.* S. 188, 202, 204. Bref: 188.
- Posse**, Nils, öfverste, bror t. *Kerstin P.* D. 1669. S. 202, 204.
- Prosperius**, Gustaf, *Agneta Horns* kamrer(?). S. 159, 164—66. Bref: 159, 164—66.
- Pär**, *Agneta Horns* skeppare. S. 157.
- Rakoczy**, Georg I, 1630 vald till furste af Siebenbürgen. F. 1591, d. 1648. S. 180.
- Renaat**(?), tysk grefve. (Kallas äfven »lenart».) S. 136, 207.
- Reuter**, Karl Henriksson, öfverste och kommandant. F. 1607, lefde ännu 1678. S. 161—62. Bref: 161—62.
- Rinteln**, Bernt a, *Gustaf Horns* fullmäktige(?). S. 194.
- Rosendufva**, Karl Siggeßon, lands-

- höfding i Skaraborgs län 1636—48. D. 1653. S. 144.
- Rålamb**, Bror Andersson, landshöfding. F. 1568, d. 1647. S. 52.
- Sachsen**, kurfursten af, se: *Johann Georg*.
- Schelding**, Erik von, kapten vid Östgöta infanteri 1683. S. 159.
- Schelding**, Hans Kristoffer von, regementskvartermästare vid artilleriet. S. 159.
- Schäffer**, Hans, öfverstelöjtnant i svensk tjänst. (I mskr. »skafwer», »skäfw».) S. 131—34, 206.
- Seneschal**, handlande i Amsterdam. S. 194.
- Sibylla**, furstinna af Hannover-Lüneburg, f. 1584, d. 1652. G. 1617 m. *Julius Ernst*, hertig af *Braunschweig-Dannenberg*, i hans 2:dra gifte. Anka 1636. S. 137.
- Sinclair**, David, öfverste för ett kavallerireg., somenl. Anreps Åttartaflor sedan kallades Västgöta kavalleri. D. 1656. (I mskr. »sinker».) S. 147.
- Sofia**, grefvinna af *Lippe*, f. 1599, d. 1654. G. 1626 m. *Ludwig I*, regerande furste af *Anhalt-Köthen*, i hans 2:dra gifte. Anka 1650. S. 128, 129.
- Sparre**, Ebba, dotter till *Johan Eriksson* i hans 1:sta gifte, f. 1615, d. 1644. G. 1642 m. *Bengt Ribbing*. S. 43, 187.
- Sparre**, Ebba Margareta, f. 1659, d. 1698. G. 1696 m. *Jesper Cruus*. S. 162—63.
- Sparre**, Elisabet, dotter till *Johan Eriksson* i hans 1:sta gifte. F. 1614. G. 1650 m. *Arvid Horn*. S. 43, 187—88.
- Sparre**, Erik Larsson, riksråd och president i Åbo hofrätt. F. 1624, d. 1673. (I mskr. »erick spare».) S. 67—68, 76—92, 98, 104, 108, 112—13, 181, 183, 186. Bref: 183—84.
- Sparre**, Johan Eriksson, riksråd. F. 1587, d. i Mainz 1632. G. 2. m. *Ebba Oxenstierna*, syster till rikskansleren. (I mskr. »her italian spare».) S. 26.
- Sparre**, Johan Johansson, assessor. F. 1630, d. 1659. Son till *J. E:son S. o. Ebba Oxenstierna*. S. 162.
- Sparre**, Katarina, dotter till *Johan Eriksson* i hans 1:sta gifte. F. 1613, d. 1688. G. 1642 m. *Fabian Berendes*. S. 43, 187, 209—10.
- Sparre**, Kerstin, syster till *Erik Larsson*, d. 1662. G. på 1650-talet m. *G. E:son Ulfsparre*. (I mskr. »kirstin spare».) S. 87, 89—91.
- Sparre**, Kristina, f. 1605, d. 1656. G. 1626 m. *Krister Possé*; änka 1643. Mor till *Kerstin P.* S. 202.
- Sparre**, Lars Eriksson, riksråd och president i Svea hofrätt. F. 1590, d. 1644. Svåger till *Gabriel Bengtsson Oxenstierna* och far till *Erik S.* S. 78, 178.
- Stake**, Magnus, »kapten under gardet» (?). (*Ridderstad* omnämner i »Gula gardet» en *Mauritz Stake*, som i mars 1644 avancerade till kaptenlöjtnant, men han skall hafva stupat i april samma år. Agneta Horns namnuppgift beror troligen på minnesfel.) S. 71, 72.
- Sten Jakobsson**, kan möjl. vara felskrifning för *Sten Svantesson* och afse den *Bielke* som till 1638 var ägare af Görväln. (I mskr. »sten iakopson».) S. 42.
- Stenbock**, Fredrik, öfverste, riksråd och president i Göta hofrätt. F. 1607, d. 1652. (I mskr. »frädrik stenbok».) S. 69.
- Stenbock**, Gustaf Otto, fältmarskalk o. riksamiral. F. 1614, d. 1685. (I mskr. »stenboken».) S. 148, 152.
- Sture**, Anna Margareta, dotter till fru *Ebba Leijonhufvud* i hennes

- 1:sta gifte. F. 1614, d. 1646 i Osnabrück. G. 1636 m. *Johan Oxenstierna* i hans 1:sta gifte. S. 34, 40, 46, 47, 105, 173.
- Sture**, Svante, hertig Johans råd och kansler. F. 1587, d. 1616. S. 10.
- Stålbarm**, Axel, landshöfding i Viborgs län 1656. D. innan $\frac{9}{7}$ 1658. S. 159.
- Sulzbach**, fursten af, se *Filip*.
- Thegner**, Olof Arvidsson, landshöfding. F. 1615, d. 1689. S. 164.
- Thott**, Anna, f. 1581, d. 1646. G. 1621 m. *Erör Andersson Rålamb* i hans 2:dra gifte. (I mskr. »anna tot».) S. 52, 53.
- Tideman**, öfverste för ett kav.-reg. i svensk tjänst. S. 180.
- Torstensson**, Anders, riksråd o. president. F. 1641, d. 1686. S. 165.
- Torstensson**, Lennart, riksråd o. fältmarskalk. F. 1603, d. 1651. S. 180.
- Ulfeld**, Leonora Kristina, dotter till danske konungen Kristian IV. F. 1621, d. 1698. G. m. *Korfitz Ulfeld*. S. 6.
- Ulfsparré**, Erik Hansson, kommandant i Wismar fr. 1641. S. 125, 137, 139, 199.
- Ulfsparré**, Maria (kallas i Anreps Ättartaflor Märta). G. m. *H. Chr. von Scheiding*; änka före $\frac{9}{9}$ 1671. S. 159—60. Bref: 159—60.
- Wachsmann**, Christoph, kommandant i Leitmeritz från augusti till midten af december 1648. Se: *Lippert*, J., Gesch. d. Stadt Leitmeritz. Prag 1871. S. 434.) S. 134.
- Valentin**, Blinde, ryttmästare, känd kejsrerlig partigångare. (I mskr. »valentin».) S. 126, 127.
- Wanke**, Jakob, öfverste i svensk tjänst. Uppgjorde i okt. 1647 en komplott att öfverrumpla Dresden och mörda kurfurstliga familjen. Dömdes af svensk krigsrätt till döden, men blef 1650 frigifven. (I mskr. »wank».) S. 129.
- Vegesach**, Conrad von, rådsherre i Hamburg. Svensk adelsman 1651. S. 196.
- Werth**, Johann von, kavallerigeneral i bayersk och österrikisk tjänst. F. på 1590-talet, d. 1652. Utväxlades 1642 mot *Gustaf Horn* efter flera års fångenskap. Fick af kejsaren godset Benatek nära Jung-Bunzlau. (I mskr. »iahan de wärth».) S. 136.
- Wingarten**, Jacob von, liflåndare. Regementskvartermästare vid Hof o. Lifregementet. Adlad 1649. S. 129, 131.
- Winess**, Greger von, generalkommissarie vid *Gustaf Horns* armé. (I mskr. »greget», »greget», »won winsen».) S. 18, 19, 176.
- Wittenberg**, Arvid, riksråd o. fältmarskalk. F. 1606, d. 1657. (I mskr. »witenbärgh».) S. 148.
- Wrede**, Fabian, kungl. råd o. president. F. 1641, d. 1712. G. 1672 m. *Brita Cruus*. S. 162.
- Åke Axelsson**, se: *Natt och Dag*.
- Ödla**, Udde, landshöfding i Nylands o. Tavastehus län. F. 1617, d. 1668 $\frac{28}{7}$. S. 159.

ORTREGISTER.

- Alingsås.** S. 205.
- Alsike,** gods i Uppland, Alsike s:n, vid Mälaren, nu *Krusenberg*. Så uppkalladt efter *Johan Jespersson Cruus*, g. m. *Karin Oxenstierna*, som ägde och bebyggde det. S. 110.
- Altmark,** del af Brandenburg. (I mskr. »altemark».) S. 136, 198, 207.
- Amsterdam.** S. 194.
- Anhalt.** (I mskr. »anchalt».) S. 128.
- Annaberg,** stad i konungariket Sachsen, nära böhmiska gränsen. (I mskr. »anenbärg».) S. 132, 206.
- Arensburg,** stad på Ösel. S. 188.
- Arnswalde,** stad i Brandenburg. (I mskr. »arnesfalde».) S. 148.
- Askefjärden.** Troligen Mälarfjärden mellan Tidö och Askholmen. (I mskr. »Aske fjälen».) S. 46.
- Aussig,** stad i norra Böhmen v. Elbe. (I mskr. »ausik».) S. 136.
- Barsund,** inloppet söderifrån till skärgården utanför Slätbaken. (I mskr. »barsundh».) S. 148.
- Bautzen,** stad i Oberlausitz vid Spree. S. 136.
- Bergen,** stad på Rügen. (I mskr. »bärgen».) S. 123, 124.
- Bergen,** ort i Lüneburg, s. o. om Ülzen. (I mskr. »bärgen».) S. 126.
- Bergshammar,** gods i Södermanland, Fogdö s:n. Ägdes af Krister Posses arfvingar. S. 203—04.
- Berlin,** (i mskr. »bärlin», barlin.) S. 21, 29, 136, 200, 207.
- Bernburg,** hufvudstad i Anhalt-Bernburg vid Saale. (I mskr. »barnborg».) S. 128.
- Björklinge,** kyrka i Uppland. S. 5, 151, 155, 167.
- Blacken,** Mälarfjärden sydost om Tidölandet. (I mskr. »blaken».) S. 46.
- Brabant.** S. 179.
- Brandels,** stad i Böhmen vid Elbe. (I mskr. »brandiz».) S. 135, 206—07.
- Bremen** (landet). S. 201, 207.
- Bro,** gods i Uppland, Bro s:n, (nu *Brogård*). Ägdes af *Bror Andersson Rålamb*. S. 52.
- Brünn,** stad i Mähren. S. 180.
- Brüx,** stad i Böhmen. (I mskr. »brüxz».) S. 133, 134, 181, 206.
- Bützow,** stad i Mecklenburg-Schwerin. (I mskr. »bytso».) S. 125.
- Böhmen.** S. 207.
- Böhmerwald,** den beteckning, som Agneta Horn använder för Böhmens nordliga gränsberg (*Erzgebirge* och *Riesengebirge*). (I mskr. »bemerwal», »bemerwaldh», »bemer walen».) S. 131, 132, 136, 206—07.
- Bösig,** stad i Böhmen. (I mskr. »bisiz».) S. 136.
- Calais,** stad i Frankrike vid engelska kanalen. S. 179.
- Chemnitz,** stad i Sachsen. (I mskr. »kämnitz», »kamnitz».) S. 131.
- Dalarön,** hamnplats i Södertörn.

- (I mskr. »dalerön».) S. 32, 117, 121, 139, 206—07.
- Damm**, stad i Pommern. (I mskr. »dam».) S. 148.
- Danmark**. (I mskr. »danemark».) S. 69, 72, 73, 75, 179.
- Dannenberg**, stad i Hannover vid Jetze. (I mskr. »danenbärg».) S. 126, 137.
- Doberan**, stad i Mecklenburg med berömd kyrka, grundlagd 1171. (I mskr. »dabran».) S. 124.
- Dresden**. (I mskr. »dräsen».) S. 130, 131.
- Drömlingen**, skogs- och sumptrakt i Sachsen på gränsen till Hannover. (I mskr. »dromlingen».) S. 126, 137, 207.
- Dunkerque**, stad i nuv. Frankrike vid Nordsjön. S. 179.
- Dömitz**, stad i Mecklenburg-Schwerin vid Elbe. (I mskr. »demitz», »domitz».) S. 126, 127, 137, 206.
- Eger**, biflod till Elbe. (I mskr. »egern», »egeren».) S. 133, 134, 206.
- Ekebyhof**, gods i Uppland på Ekerön i Mälaren. Ägdes af *Ebba Leijonhufvud (Lewenhaupt)*; byggdes troligen af hennes make i senare gifvet riksrådet *Klas Horn*. Skall hafva brunnit på 1740-talet. (I mskr. »ekebyhåf».) S. 48, 52, 110, 183.
- Ekedal**, gods i Västergötland, Sjötofta s:n. Ägdes af *Anna Maria Posse*. S. 197.
- Elbe** (i mskr. »älwen», »alwan», »älwan», »elban», »elven».) S. 126, 134—37, 206—07.
- Elbing**, stad i Preussen. S. 154, 174.
- Elbogen**, stad i norra Böhmen vid Eger. (I mskr. »älboge».) S. 133.
- Elsnabben**, hamnplats i Södertörn. (I mskr. »älsnaben», »elsnabben».) S. 17.
- Engelholm** (i mskr. »ängle holm».) S. 73, 74.
- England** (i mskr. »ängelandh».) S. 40, 179.
- Estland**. S. 10, 188, 193, 196.
- Fiholm**, gods i Södermanland, Jäders s:n. Ägdes af *Axel Oxenstierna*. S. 16, 178, 200—01.
- Finland** (i mskr. »finlandh».) S. 16, 105, 106, 156, 158—59.
- Flandern**. S. 179.
- Florens**. S. 179.
- Frankfurt am Main**. S. 161.
- Frankrike** (i mskr. »fränkerike».) S. 75, 162, 179.
- Frauenburg**, stad i Preussen. S. 155.
- Fånö**, gods i Uppland, Löt s:n. Ägdes af *Agneta Horn*. S. 156, 165, 209.
- Gardelegen**, stad i Altmark. (I mskr. »garlapen», »garläpen», »garlaben».) S. 127, 206.
- Genua**. S. 179.
- Golombo**, by i Polen på ö. stranden af Weichsel. S. 152.
- Grabow**, stad i Mecklenburg-Schwerin vid Elbe. (I mskr. »grabow».) S. 126.
- Greifswald**, stad i Pommern. (I mskr. »gripsval», »gripswol».) S. 32.
- Gudhem**, kloster och kungsgård i Västergötland, $\frac{3}{4}$ mil från Falköping. *Lars Cruus'* friherrskap 1651. Reducerades 1680. (I mskr. »gudom».) S. 144, 197, 205.
- Gäddholm**, gods i Västmanland. Ihrsta s:n. Ägdes af *Krister Posses* arfvingar. S. 202—04.
- Göksholm**, gods i Närke, Stora Mellösa s:n. Ägdes af *Ake Axelson Natt och Dag*. (I mskr. »gocksholm».) S. 41, 42.
- Görkau**, stad i norra Böhmen. (I mskr. »hieriko».) S. 132, 133, 206.
- Görlitz**, stad i Oberlausitz vid Neisse. (I mskr. »gorlitz».) S. 136.
- Görväl**, gods i Uppland, Järfälla s:n, vid Mälaren. Ägdes af *Sten*

- Svantesson Bielke.* (I mskr. »görewäl».) S. 42.
- Göteborg** (i mskr. »götborg», »goteborgh»). S. 115, 139, 147, 206—07.
- Hainichen**, stad i Sachsen. (I mskr. »hanichin».) S. 129.
- Halland** (i mskr. »hallandh».) S. 62.
- Halle**, stad i nuv. provinsen Sachsen. S. 175.
- Halmstad** (i mskr. »halmstädh».) S. 69.
- Hammarskog**, gods i Uppland, Dalby s:n. Ägdes af *Anna Maria Possé*. S. 162—63.
- Hessen** (i mskr. »häsen».) S. 137.
- Hjälmaren** (i mskr. »hiälmären».) S. 41.
- Holland**. S. 179, 194--95.
- Holstein**. S. 180.
- Hälsingborg** (i mskr. »hälsingeborg».) S. 69.
- Häringe**, gods i Södertörn, Västerhanninge s:n. Ägdes af *Gustaf Horn* och sedermera af hans dotter *Agneta*. S. 17, 156, 165, 192.
- Italien**. S. 179.
- Jankowitz**, stad i Böhmen, sydost om Prag. S. 180.
- Jasmund**, norra delen af Rügen. (I mskr. »iasmunt».) S. 122, 206.
- Jung-Bunzlau**, stad i Böhmen vid Iser. (I mskr. »iunge bunslel».) S. 135.
- Jüterbog**, stad i Brandenburg. (I mskr. »guterbuk».) S. 136.
- Jöhstadt**, stad i konungariket Sachsen vid böhmiska gränsen. (I mskr. »gatstat».) S. 132.
- Jönköping** (i mskr. »iöneköping», »hionköping», »ionköpingh»). S. 62, 69, 181.
- Kalbe**, stad i nuvarande provinsen Sachsen vid Saale. S. 127, 128.
- Kalmar**. S. 32, 91.
- Kalmar sund**. S. 206.
- Kassel** (i mskr. »kaser», »kasel»). S. 137, 207.
- Kimito**, *Axel Oxenstiernas* friherrskap i Finland. S. 178.
- Kloster Jerichow** (i mskr. »girikko».) S. 136, 207.
- Kolditz**, stad i Sachsen vid Mulde. S. 129, 197.
- Kolin**, stad i Böhmen vid Elbe. S. 135, 207.
- Kolo**, stad i Polen vid Warthe. (I mskr. »kola».) S. 148.
- Konin**, stad i Polen vid Warthe. S. 148.
- Kosmanos**, ort i Böhmen, norr om Jung-Bunzlau, öster om Iser. (I mskr. »kosmonitz».) S. 136.
- Krakau** (i mskr. »krako»). S. 148, 152.
- Kretzietitz** (?), ort i Böhmen, nära Kutenberg. S. 198, 207.
- Krivitz**, stad i Mecklenburg-Schwerin. (I mskr. »kribitz».) S. 126.
- Kröpellin**, stad i Mecklenburg-Schwerin. (I mskr. »kroplin».) S. 124.
- Kurland** (i mskr. »kurlandh»). S. 16.
- Kuttenberg**, stad i Böhmen, sydost om Prag. (I mskr. »kutenbarg», »kutenbargh», »kutenbärg».) S. 135, 198.
- Kürstrin**, stad i Brandenburg. S. 174.
- Kägleholm**, gods i Närke, Ödeby s:n. Ägdes af *Ebba Leijonhufvud* (*Lewenhaupt*). S. 37, 48, 177—78.
- Köthen**, hufvudstad i Anhalt-Köthen. (I mskr. »koten».) S. 128.
- Laholm** (i mskr. »lage holm».) S. 69, 74.
- Landskrona** (i mskr. »landz krona», »lanskrona».) S. 69, 70, 72, 73, 185.
- Land-Rügen**, se: *Rügen*.
- Langensalze**, stad i Sachsen. (I mskr. »langensaltz».) Säkerl. felskrifning för *Gross-Salze*, stad i Sachsen, ej långt från Magdeburg. S. 127.
- Laun**, stad i Böhmen vid Eger. (I mskr. »lauen».) S. 133.

- Lausitz**, tysk landsträcka, nu delad mellan Sachsen och Preussen. (I mskr. »lousnitz».) S. 136, 207.
- Leipa**, stad i norra Böhmen. (I mskr. »laip».) S. 136.
- Leipzig** (i mskr. »läijpzik», »lajjbzik», »lajjptzig», »lajjptzik».) S. 128—31, 161, 171, 206.
- Leitmeritz**, stad i n. Böhmen vid Elbe. (I mskr. »loijtmaritz», »löijtmaritz», »loijtmäritz», »latomaritz».) S. 133—36, 206—07.
- Lencicz**, stad i Polen. (I mskr. »lanskitz».) S. 148.
- Leyden**, stad i Holland. S. 179.
- Lifland**. S. 104, 105, 112, 143, 156—57, 173.
- Litslena**, socken i Uppland. S. 202.
- Ljung**, gods i Östergötland, Ljung s:n. Ägdes af *Agneta Horn*. S. 156, 165—66.
- London**. S. 179.
- Lowicz**, stad i Polen viden biflod till Weichsel. (I mskr. »lowits».) S. 148.
- Lund** (i mskr. »lundh».) S. 70, 156.
- Lüneburg**, f. d. furstendöme, nu del af Hannover. (I mskr. »lynenborgrelandh».) S. 139.
- Magdeburg**. S. 127.
- Malla**, gård i Estland mellan Reval och Narva. Ägdes af *Gustaf Horn*. S. 188, 192, 195.
- Malmö**. S. 70.
- Mark Brandenburg** (i mskr. »mark brananborgh».) S. 136.
- Marseille**, stad i s. Frankrike. S. 179.
- Mecklenburg** (i mskr. »mäkelborg»). S. 124, 126.
- Meissen**, f. d. markgrefskap, nu del af Sachsen. (I mskr. »mäjjsen».) S. 129, 197.
- Melnik**, stad i Böhmen vid Elbe. (I mskr. »mälmnik», »malnik».) S. 135, 207.
- Mittweida**, stad i Sachsen. (I mskr. »mitwägde», »mitwäijde».) S. 131, 206.
- Motala ström**. S. 159.
- Mulde**, biflod till Elbe. (I mskr. »muldan».) S. 129, 197.
- Neapel**. S. 179.
- Nederländerna**. S. 179.
- Neu Haldensleben**, stad i Sachsen. (I mskr. »ney halberslaben».) S. 127.
- Neukloster**, f. d. kloster i Mecklenburg-Schwerin. (I mskr. »nykloster».) S. 125.
- Neumark**, del af Brandenburg. (I mskr. »neymark», »näymark».) S. 17, 18, 175.
- Norge**. S. 185.
- Norrmalm**, stadsdel i Stockholm. S. 163.
- Novodvor** i Polen vid sammanflödet af Weichsel och Bug. S. 152.
- Nyenhus** i Wismar, den 1553—54 byggda delen af furstepalatset, »das neue Haus», som 1653 uppläts åt den svenska domstolen, »Wismarska tribunalet». S. 138.
- Nyköping** (i mskr. »nykiöping».) S. 47.
- Nürnberg** (i mskr. »norenbärgh».) S. 137, 207.
- Närke**. S. 185.
- Nördlingen**, stad i Bayern. (I mskr. »nerlingen».) S. 39.
- Oder** (i mskr. »oderen».) S. 18, 174.
- Orienten**. S. 179.
- Osnabrück**, stad i Westfalen. (I mskr. »osnebryk».) S. 125.
- Parchim**, stad i södra Mecklenburg-Schwerin vid Elde. (I mskr. »pärkom», »parkom».) S. 126, 206.
- Paris**. S. 179.
- Peenemünde**, stad på Usedom. (I mskr. »penemynde».) S. 148.
- Pegelow**, stad i Pommern. (I mskr. »begeleg».) S. 148.
- Planjan**, ort i Böhmen, n. v. om Kolin. (I mskr. »planitz»; möjl. afses öfverste *Planitz*, 1648 chef för ett tyskt kav.reg. i svensk tjänst.) S. 135.

Polen. S. 152, 155.
Prag. S. 129, 130, 133, 135, 136, 206.
Preussen (i mskr. »päysen».) S. 17, 152.
Ratenow, stad i Brandenburg vid Havel. S. 174.
Reval, stad i Estland. (I mskr. »räfwel».) S. 105, 176, 188—89, 191—92, 195—96.
Ribnitz, stad i Mecklenburg vid kusten. (I mskr. »rebnitz».) S. 124.
Riga, stad i Lifland. (I mskr. »rig».) S. 15, 16, 104, 187, 194.
Rinkestad, gods i Södermanland, Årila s:n. Ägdes af *Åke Axelson Natf och Dag.* (I mskr. »ringsta».) S. 42.
Rom. S. 179.
Rosswein, liten fordom befäst stad i Sachsen. (I mskr. »puspen», »ruspejn», »respen»; afser troligen Rosswein.) S. 130, 131, 206.
Rostock, stad i Mecklenburg vid Warnow. (I mskr. »râstok».) S. 124.
Rothenhau, slott nära passet vid Pressnitz i norra Böhmen. Intogs af svenskarna i slutet af augusti 1648. (I mskr. »rotenhus».) S. 132.
Rozdalowitz, stad i Böhmen. (I mskr. »rosiarawitz».) S. 135.
Rügen (i mskr. »lantorygen».) S. 122, 206.
Saale, biflod till Elbe. (I mskr. »salströmen».) S. 128.
Saaz, stad i Böhmen vid Eger. (I mskr. »satz».) S. 133, 134, 206.
Sachsen (i mskr. »saxen».) S. 129, 131.
Salzwedel, stad i Sachsen. (I mskr. »saldzwädel», »saltzwädel».) S. 126, 138.
San, biflod till Weichsel. S. 153.
Schaumburg, by i Brandenburg vid Oder. S. 174—75.
Schlesien. S. 136, 174.
Schweiz. S. 179.
Schwerin, hufvudstad i Mecklen-

burg-Schwerin. (I mskr. »swärin».) S. 137.
Seland (i mskr. »selandh».) S. 73.
Sexstäderna, det Oberlausitzska sexstadsförbundet (Görlitz, Bautzen, Löbau, Kamenz, Lauban, Zittau). (I mskr. »sâx städerna».) S. 136, 207.
Silesien, latinisering af Schlesien.
Skara. S. 147, 155, 205.
Skottland. S. 179.
Skräflinge, by i Skåne, Husie s:n, nära Malmö. (I mskr. »skräfwelinge».) S. 70, 71.
Skåne. S. 73, 180, 184, 197.
Sobota, stad i Polen. (I mskr. »såbata».) S. 148.
Spandau, fästning i Brandenburg. S. 175.
Stade, stad i nuv. Hannover. S. 139, 161, 201.
Steborg, slott i Östergötland, på en holme i Slätbaken. För-länadt åt pfalzgreffen *Johan Kasimir* och sedan åt hans son *Adolf Johan.* (I mskr. »steborg».) S. 147—48.
Stendal, stad i Altmark. (I mskr. »ständel», »ständer».) S. 137, 139, 198—200, 207.
Sternberg, stad i Mecklenburg-Schwerin. (I mskr. »starneberg».) S. 125.
Stettin, stad i Pommern vid Oder. (I mskr. »stätin», »stätina».) S. 18, 20, 21, 23—26, 29, 32, 174—76.
Stockholm (i mskr. »stokholm», »ståkholm».) S. 16, 37, 38, 40, 41, 44, 47—49, 51, 52, 54—56, 58, 68, 74, 75, 92, 105, 108, 110—11, 114—15, 117, 121, 141, 143—47, 155, 157, 159, 165—66, 173, 177—79, 181, 184, 191, 194—97, 201—02, 205—08.
Stralsund, stad i Pommern. (I mskr. »strâlsundh».) S. 25, 28, 29, 124, 206.

- Strassburg.** S. 179.
- Sverige** (i mskr. »suerge», »swerget», »swerge», »swerga», »swerie»). S. 16, 17, 22, 29, 32, 36, 69, 75, 135, 138, 139, 154, 161, 173—74, 179, 181, 188, 190—91, 193—96.
- Swine,** utlopp för Grosses Haff, mellan Usedom och Wollin. (I mskr. »swin».) S. 148.
- Sätuna,** gods i Uppland, Björklinge s:n. Ägdes af *Lars Cruus*. Byggedes af hans moder, fru *Brita De la Gardie*, men afbrann 1700. S. 110, 117, 141—45, 147, 155, 156, 165—66, 201—05.
- Södermalm,** stadsdel i Stockholm. (I mskr. »söremalm».) S. 141.
- Tanger,** biflod till Elbe. (I mskr. »tangeren».) S. 137.
- Tangermünde,** stad i Sachsen vid Tangers utlopp i Elbe. (I mskr. »tangermynde».) S. 136, 207.
- Thorn,** stad i Prussen. S. 153.
- Tibble,** by och gästgifvargård i Uppland, Näs s:n, 3 mil fr. Stockholm. (Möjl. by i Västmanland.) (I mskr. »tibra».) S. 74.
- Tidö,** gods i Västmanland, Lilla Rytterns s:n. Ägdes och byggdes af *Axel Oxenstierna*. (I mskr. »tjldö», »tjldön», »tjldö».) S. 32, 34, 35, 39, 40, 44, 47—49, 56, 75, 105, 110—11, 113—14, 141, 188, 201—02, 206.
- Torsätra,** gods i Uppland, Västra Ryds s:n, $\frac{1}{2}$ mil från Sigtuna. Ägdes af *Gabriel Bengtsson Oxenstierna*. (I mskr. »torrsätra».) S. 42.
- Trebnitz,** stad i Böhmen. (I mskr. »tripnitz».) S. 136.
- Tütz,** stad i Polen. (I mskr. »döytsa».) S. 148.
- Tyresö,** gods i Södertörn, Tyresö s:n. Ägdes af *Gabriel Gustafsson Oxenstierna*. (I mskr. »töresiö».) S. 37.
- Tyskland** (i mskr. »tyslan», »tyslandh»). S. 16, 17, 28, 29, 33, 36, 41, 47, 80, 115, 117, 173.
- Uppland.** S. 205.
- Uppsala** (i mskr. »vpsala», »upsala».) S. 5, 32, 33, 46, 146, 155, 162, 178—79.
- Waldheim,** stad i Sachsen vid Zschopau. (I mskr. »waltheim».) S. 129, 197.
- Valstad,** gods i Uppland, Norrsunda s:n; nu Vallstanäs. Ägdes af *Johan Eriksson Sparre* och sedan af hans änka *Ebba Oxenstierna*. (I mskr. »walstadh».) S. 41—44.
- Warschau** (i mskr. »warso».) S. 147—48, 153—54.
- Wendeland,** den af vender bebodda delen af Lausitz. (I mskr. »wändelandh».) S. 136, 207.
- Venedig.** S. 179.
- Viby,** gods i Uppland. Ägdes af *Elsa Elisabet Brahe*. S. 203.
- Wismar,** stad i Mecklenburg-Schwerin. S. 121, 123, 125, 137—39, 173, 198—201, 206—07.
- Wolgast,** stad i Pommern vid Peene. (I mskr. »wälgast».) S. 17, 26, 29.
- Wollin** (i mskr. »walin».) S. 148.
- Värnamo,** kyrka och köping i Småland. (I mskr. »värnemo».) S. 62.
- Vättern** (i mskr. »wättern».) S. 67.
- Västergötland** (i mskr. »västergötlandh».) S. 115, 142, 144, 146, 147, 204, 206, 208.
- Västerhanninge,** kyrka i Södertörn. (I mskr. »västerhaninge».) S. 32.
- Västerås** (i mskr. »västeråss».) S. 44, 46, 74.
- Ystad** (i mskr. »ystadh».) S. 73.
- Zittau,** stad i Sachsen. (I mskr. »sitow».) S. 136, 207.
- Zschopau,** stad i Sachsen vid floden Zschopau. (I mskr. »skopa».) S. 132

- Zschopau**, biflod till Mulde. (I mskr. »schop».) S. 129, 197.
- Åbo** (i mskr. »abo»). S. 16.
- Åkeshof**, gods i Uppland, Bromma s:n. Ägdes af och uppkallades efter *Åke Axelsson Natt och Dag*. S. 42.
- Åttinge**, gods i Småland, Lofta s:n och Kalmar län. Ägdes af *H. Chr. von Scheiding*. S. 160.
- Öland** (i mskr. »ölandh»). S. 32, 122, 206.
- Örebro**. S. 52, 56.
- Ösel**. S. 188.
- Östergötland**. S. 159.
-

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Förord	3
Inledning	5
Agneta Horns själfbiografi 1629—1632	13
1633—1641	32
1642—1643	48
1644: jan.—maj	62
1644: maj—dec.	69
1645	75
1646: jan.—juli	92
1646: aug.—1648: aug.	104
1648: aug.—1649: nov.	121
1649: nov.—1654.....	141
1655	147
Slutord	149
Tillägg	169
Personregister	213
Ortregister	220

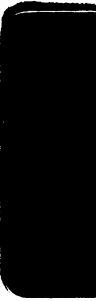
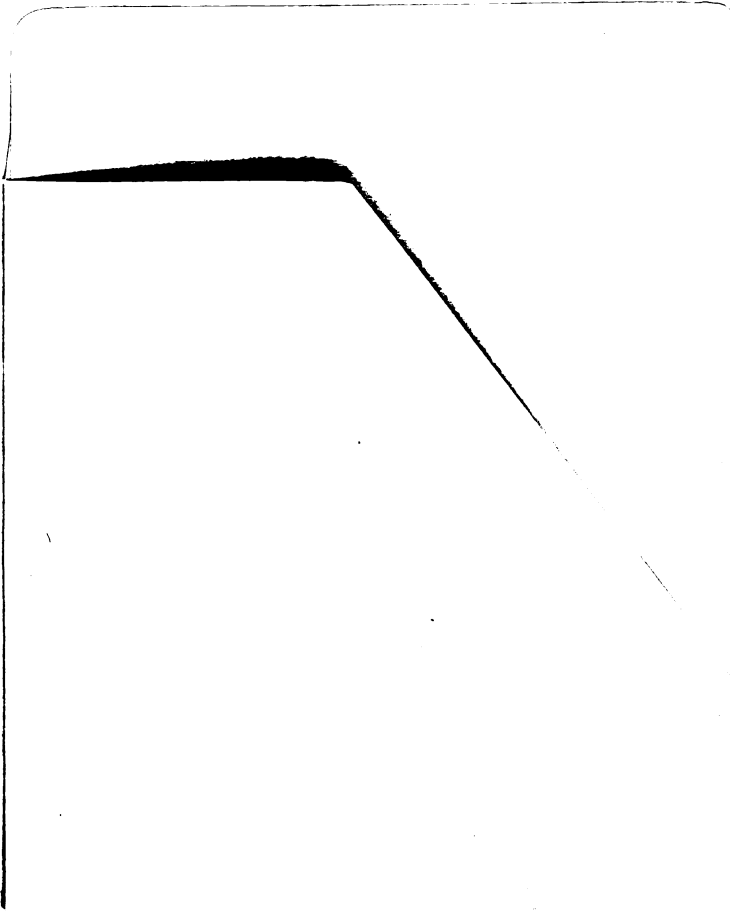
ILLUSTRATIONSFÖRTECKNING.

	Sid.
Agneta Horns och Lars Cruus' vapen. (Fotografi efter stensulpturer å Björklinge kyrkas östgafvel.)	5
Stettin 1659. (Kopparstick efter teckning af Erik Dahlberg. Ur Pufendorfs »De rebus a Carolo Gustavo gestis».)	15
Tidö. (Ur Suecia antiqua.).....	32
Ekebyhof. (Ur Suecia antiqua.)	48
Jönköping. (Ur Suecia antiqua.)	62
Landskrona. (Kopparstick från 1600-talet.).....	69
Stockholms slott. (Ur Suecia antiqua.)	75
Stockholm på Kristinas tid. (Samtida kopparstick.)	92
Axel Oxenstiernas hus i Stockholm. (Ur Suecia antiqua.)	104
Wismar. (Kopparstick af Merian.)	121
Sätuna. (Ur Suecia antiqua.).....	141
Warschau. (Kopparstick efter teckning af Erik Dahlberg. Ur Pufendorfs »De rebus a Carolo Gustavo gestis».).....	147
Lars Cruus' epitafium. (Fotografi efter stensulptur å Björklinge kyrkas östgafvel. Inskriften meddelas i Klingspors beskrifning öfver grafkoret, Upplands fornminnesförenings tidskrift, II, s. 158.)	154

Rättelser.

Sid.	5, r. 8 uppfir.	står 1650	skall vara 1652
»	49, not,	» <i>Reitz</i>	» » <i>Rietz.</i>
»	78, r. 5	» <i>sadeln</i>	» » <i>sa'len</i>
»	112, r. 16 nedifr.	» <i>man. Om</i>	» » <i>Men om</i>
»	125, r. 9	» <i>Nykloster</i>	» » <i>Neukloster.</i>
»	214, <i>Cruus</i> , Brita, f. 1643,	» d. 9117	» » d. 1719.
»	222,	» <i>Kürstrin</i>	» » <i>Küstrin.</i>

177

3 1951 001 264 436 Y

3 1951 001 264 436 Y

UNIVERSITY OF MINNESOTA

wils

948.504 H782

Horn, Agneta, grevinna, 1629-1672.

Agneta Horns lefverne, efter Ellen Fries

3 1951 001 264 436 Y